BIBLIOTECA EMINESCU

CUZA - VODĂ ÎN TRADIȚIA POPULARĂ

Editura Eminescu

CUZA-VODĂ ÎN TRADIȚIA POPULARĂ

COLECȚIA «BIBLIOTECA EMINESCU»

CUZA-VODĂ ÎN TRADIŢIA POPULARĂ

Antologie de literatură
folclorică alcătuită cu note şi postfaţă de
V. Adăscăliţei

1970
EDITURA EMINESCU

Coperta colecției : Val Munteanu
Ilustrația copertei : Adrian Ionescu

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Prezenta antologie se bucură de o unitate tematică bine închegată. Nu acelaşi lucru s-ar putea spune însă despre unitatea sa stilistică. Extrăgînd materiale din surse numeroase şi variate (din punctul de vedere al mediului social generator, al epocii în care au fost adunate, al personalităţii culegătorilor care în cazul prozei folclorice nu reproduc cu exactitate (decît rareori) textele procurate de informatori), culegerea le păstrează aşa cum le-a aflat. Ea s-a oprit însă numai asupra celor mai bine închegate şi mai semnificative.

Se pare că literatura despre domnitorul Cuza are, virtual, o mare audienţă la publicul cititor. O antologie cu această temă pătrunde în toate bibliotecile şi nu rămîne în raft, pentru motivul că vorbeşte despre o personalitate mult îndrăgită de toate generaţiile.

Contribuţia pe care o aduce la întregirea portretului popularului domnitor este cu atît mai preţioasă cu cît ea schiţează liniile reale care l-au conturat, văzute prin prizma oamenilor simpli, făuritori ai istoriei.

Din punctul de vedere al structurii de gen, antologia dovedeşte larga varietate pe care în mod real o arată literatura închinată lui Cuza-vodă. Nu este deci o antologie de povestiri, nici de anecdote, nici de

amintiri istorice, nici de poezii populare. Dar, în același timp, ea este o antologie și de povestiri, și de anecdote, și de cîntece, în măsura în care toate acestea sînt legate de Vodă Cuza.

Noi nu am făcut decît să selectăm un material, să-i propunem un anume sumar și să-l reoferim mulțimii.

V. Ad.

AMINTIRI ALE CELOR CE L-AU VĂZUT

(UN PLUGAR POVESTEŞTE)

Ne povestea tata.

— Eram la plug. Se suise soarele bine, încă bine de tot, pe la prînz, cînd mă pomenii c-un om că vine drept la mine. Era îmbrăcat ţărăneşte, atît că hainele le avea cam rupte.

— Bun lucru şi bună ziua, om bun !

— Mulţumim dumitale şi bună ziua ! Dar dincotro eşti şi unde te duci ? îl întreb eu.

— Iaca, dincoa' de la vale şi mă duc la deal, să mă bag la stăpîn, c-am ostenit...

— ...Şi foame, poate, că e tocmai vremea prînzului.

Şi ne-am tras la căruţă, unde am aşezat masa ; cu mămăligă, cu ceapă şi vreo cîţiva ardei verzi ; cu ce dă Dumnezeu, ca la plug... Numai ce-l aud :

— Tiii ! Da aşa mîncaţi pe aici ?

— Dacă n-avem ce...

Mîncarăm. Cînd să ne sculăm, văd că se descheie la piept şi scoate dintr-un sac de la şold, o ploscă cu vin. Nu se desfăcuse bine, cînd văd atîrnate pe pieptu-i, pe hainele lui, nişte alea strălucitoare... Cînd să zic ceva, îmi taie vorba întinzîndu-mi plosca şi zicînd :

— Acum bea şi niţel de acesta, de care beau eu la palat...

— Atunci, noroc şi sănătate, Mărite Doamne, zic eu, că acum îl cunoscusem.

— Noroc să dea Dumnezeu, că norocul vostru o să vie în curînd.

Mi-a dat mîna şi m-am uitat după el pînă s-a pierdut în zare printre plugurile oamenilor.

A doua zi aflase toată lumea despre isprava asta. Şi, la vreo trei luni, ne-a chemat stăpînirea pe la primării, să dea pămînt. [1]

N. I. Dumitraşcu în „Ion Creangă", IV (1911), n. 9, 278—279

[1] Mi-a povestit-o un învăţător din Jud. Prahova. (Nota culegătorului)

(LA MĂNĂSTIREA VARATEC)

Alexandru Ioan Cuza avea la Varatec o mătuşă, maica Elisaveta Cuza, iar la Agapia, două surori tot maice.

Moşu Gheorghe Burlacu îmi spune că Cuza a venit la Varatec, pe la 1864. Moşneagul era atunci flăcău, mai avea un an pînă să tragă sorţii şi era chiar în Varatic, cînd a venit Cuza.

Cuza era într-un rădvan cu patru cai şi avea zece arnăuţi călări; cinci de-o parte şi cinci de alta. Înainte şi în urmă erau călăreţi din comună, adunaţi de primarul V. Creţu. Ajuns în mănăstire a tras la mătuşă-sa, Elisaveta Cuza. A stat vreo cîteva ceasuri şi apoi a plecat. La plecare i-a tras rădvanul în poarta mănăstirii iar bărbaţii şi femeile ce veniseră cu de vînzare în poartă, s-au pus pe două rînduri la trecerea lui. El a băgat mîna în buzunar şi a scos-o plină de gologani de zece parale în patru muchii, amestecată cu galbeni, şi i-a zvîrlit în oameni. Oamenii au început a se tăvăli pe jos după gologani, de s-au umplut toţi de glod căci plouase bine, iar Cuza a plecat în rîsete, văzînd cît îi de setos românul după ban. Un galbăn a picat în doniţa cu lapte, la Ileana Grig. Apostul, cari atunci era fată mare, iar azi babă, aici în Valea-Seacă. [1]

I. Preutescu în „Ion Creangă", IV (1911)
n. 9, 280—282

---

[1] De la Gheorghe Burlacu. (Nota culegătorului)

(A TRECUT ODATĂ PE LA POȘTĂ)

Dă Cuzea știu că ni-a dat pămînt. A trecut odată pă la poștă, cu cocoana lui ; ș-acolo au făcut ăi mari florării, o frumuseță mare, a pus scoarțe dă la fete mari, ramuri dă la salcîmi. Și era lume, lume... Ce să potrivește ! Ș-aproape era niște bostănării dă pepini și mînca lumea pepini. Și cînd a vinit Cuzea se uita la florăria aia, la scoarțăle șî la hondroacele [1] alea. Și-ntreba că dă cine sînt făcute ?

— De dumneavoastră sînt ?

— Da ! Da !

Șî-i povățuia Cuzea să puie cînepă șî in, să are porumb, grîu, fasole și să fie oamini muncitori. Ei, săracu Cuzea, tare bine ne vinea el ! [2]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția : Graiul nostru, I (1906—1907), 221

[1] Hondroace = autorii dau sub formă de prezumție, sensul de țesături.
[2] Material din Glodeanu-Sărat — Mizil.

(NE ZICEA)

Ă ! Că ce om voinic era Alexandru Cuzea ! Era dă treabă om. Odată vinise la poştă şî ne zicea să arăm cînipă, in, să lucreze nevestile noastre, să nu cumpărăm bumbac, că sîntem plugari. Şî pînza dă cînipă şî dă in e mai ieftină şi mai trainică ca aia dă bumbac. [1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Graiul nostru, I (1906—1907), 223

[1] Material din Glodeanu-Sărat — Mizil.

(AM VĂZUT PĂ CUZA)

Am văzut pă domnitorul Știrbei, cînd venise la Cerveni unde avea moșie hamnică[1]. Era-n trăsură cu opt cai și era lîngă el Giagîrtu, ca paharnic.

Pă la 63 am văzut pă Cuzea-n Lixandria. Era domn bun. Umbla pă jos și vorbea cu toț negustorii și la țărani ne-a spus că ne dă delimitate.[2]

Pă la 68 am văzut și pă domnitoru' Carol, tot la Lixandria, unde a venit la biserica Sf. Împărați, a ascultat la slujbă, s-a-nchinat ca noi ș-a pupat crucea.

Am văzut și pă Osman-Pașa, cînd îl făcuse prizonier... Trecea-n trăsură pă la Cerveni, spre București.[3]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția : Graiul nostru, I (1906—1907), 146

[1] Habnică (ohabnică) = de moștenire.
[2] Delimitate = pămînturi delimitate.
[3] Material din Poroschia — Alexandria.

(TARE MÎNDRU ERA-N HAINELE DE DOMN !)

Greu, tată, greu dă tot era pă vremea turcilor!... O fi fost bine şî-n ţara asta alte dăţ, da atunci binele-l lua turcul. Of! plăteam dajdie cinci sfanţ la sfert pă an. Plăteam şaizăci dă lei claca la ghionoile dă arîndaşi, scobi-i-ar coţofenile, şî nu ne luau parale; munceam pînă vedeam verde şî tot nu ne plăteam. Ierbărit dă vita mare — un sfanţ. Of! sărăcan dă noi! Cîn vinea cîrpălabu[1] pîntru bir şi cu dorobanţii cu călcete[2], ba mai avea şi aşchieri[3] cu ei... ţin-te cheptule să nu crăpi, îţ vinea să iei lumea-n cap, dă n-aveai să dai în ceasul ăla! Punea biciu pă noi şî din pămînt, din iarbă verde, trebuia să-i dai.

Apîi cîn pornea turcul cu război şî ne lua dă beilic, p-acolo rămîneam. Rămînea bietele neveste văduve şî bieţii copilaş pă drumuri şî puţin îi păsa stăpînirii dă noi. Vinea turcii negustori dă strîngea vite pă ce apă nu curge şî ne puneau dă le plimbam caii pînă să usca năduşala după ei; iar turcu întra-n casă şî punea pă biata nevastă să-i facă plăcinte. Of! Doamne! rău mai erea!... Cîn mă gîndesc, parcă să cutremură carnea pă mine.

[1] Pîrcălabul.
[2] călcet = cizme răsfrînte şi cusute cu găitane.
[3] aşchieri = soldaţi turci.

Dă multe ori ne trecea decindea[1], cărîndu-le cine știe ce. Fel dă fel dă belele. S-a isprăvit! Ș-am dus-o așa, tîrîș-grăpiș, pînă la vinirea domnitorului Cuzea, fi-i-ar țărîna ușoară, p-acolo pă undi-o fi, cîn toate cele ce-ț spusei să duse, parcă li-a luat zăporu[2]. Ni-a dat pămînt, a făcut oștire, școli, a gonit grecii șî li-a luat moșîile, a oprit biru turcilor șî multe, multe... Ocaua lui, pă undi-o fi! Drept om a fost și tare mîndru era-n hainele lui dă Domn, cu apaleturi[3]. L-am văzut în trei rînduri. Șî n-a trecut mult șî spurcații dă ciocoi l-au mîncat fript, mînca-i-ar răznirița să-i mănînce! Bree! parc-a fost ieri! Ce repede trece vremea, în pohida noastră![4]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Sperانția: Graiul nostru, I (1906—1907), 195—196

[1] decindea = dincolo de Dunăre.
[2] zăpor = revărsare de apă.
[3] apalet = epolet.
[4] Material din Vaidomir, com. Rasa — Călărași.

(ŞTIU C-A VENIT ODATĂ)

Dă Guzea ştiu c-a vinit odată icea, la pod la Brăileanu, şî era o frumuseţă mare. Guzea ăsta a dat pămînt la lume. Ş-atuncea a ieşît fata luì Iordăchiţă zapciu, că tat-su era boier mare şî fata era gătită numa-n fir, dă frumoasă ce era. Şî era acolo frumuseţa dîn toată lumea : cînta lăutarii, piste o sută dă scoarţe era pă jos aşternute. Şî era un umbrar frumos făcut acolo dă n-oi mai uita nu-ş-cît oi mai trăi. Guzea ăsta, dac-a vinit, a făcut mult bine-n ţară, că el a dat la toţ oaminii pămînturi. Ferice şi halal să-i fie dă sufletu lui ! [1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Graiul nostru, I (1906—1907), 217—218

[1] Material din Mizil.

2

(ÎN ANII CUZII)

Pă şaizăci şî patru, cîn s-a delimitat moşîile, eream în Bucureşti. Am fost şî cînd a degrădeat pă Cuzea. Domnu colonel Hert prubase că Cuzea umblă să vînză ţara, să puie domn din ovrei şî atuncia pă Cuzea l-au prins, cu povaţa lu Hert, şî l-au pus într-o caretă, cu o scufă-n cap ; erea la şaptesprezăce ionoare, şî l-au plimbat toată strada şî striga toată miliţia că să trăiască domnu colonel Hert.

...În anii Cuzii, la şaizăşîpatru, am avut înnec mare-n Bucureşti, că am cărat trei zîle şi trei nopţ, pîine, pă apă. Şî mergea armata cu podurile pă apă şî striga la fiecare casă :

— E om aici ? Te dai jos ?

— Nu mă dau.

— Ia ascultă, mă, dacă nu te dai o să să surpe casa dă apă.

— Bine, bine.

— Primiţi pîine ?

— Primim că murim dă foame.

Într-o dimineaţă, aruncîndu-ne ochii pă apă la deal, vedem că pă apă vine o albie. Porunceşte Cuzea : „Îndreptaţi podurile pă apă dă vedeţ ce vine !" Văzînd că vine o albie, numai-

dăcît prînzînd albia, găsîrăm un copil şî pisica la cap. L-au oprit copilu şî domnu Cuzea a spus să-l dea la cutie, la doici, să-l crească la şcoala lu Davila...[1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia: Graiul nostru, I (1906—1907), 136.

---

[1] Fragment dintr-un material cules la Alunişul de Sus, Piteşti.

ERA OM BUN

CUZA AJUTĂ PE CEI NEVOIAŞI

Odată ne întorceam, o tabără de care de la Galaţi. Unui tovarăş, pe dealul Ţigărei, din jos de rateşul de la Balaea, cam la o poştă de Galaţi, îi cade un bou de trudă şi de căldură, şi moare. Omul începe a se boci şi a se trage cu mînele de cap. Era nevoieş, avea o casă de copii şi din cărăuşie îşi ţinea gospodăria. Ce să te ştii tu face, cînd rămîi cu carul încărcat în mijlocul drumului, cu un singur bou şi fără nici un ban în pungă ? Cum se nimereşte, tocmai atuncea, Cuza, îmbrăcat în straie nemţeşti, ajunge tabăra din urmă, dă cu ochii de năcăjitu ceala şi, după ce-i ascultă năcazul, îi dă bani să-şi ieie un bou soţie şi-i zice :

— Să nu cumva să cheltuieşti banii degeaba, ori să-i bei, c-apoi e vai de tine !

Şi românul a început a bate matane de bucurie şi a mulţămi lui Dumnezeu şi lui Cuza.

Şi toţi oamenii vorbeau de Cuza : „Săracul, ferice de mama care l-a mai făcut !" [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-Vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 149—150

---

[1] Auzită de I. Mrejeriu de la D. Rîşcanu, învăţător în Ţifu, com. Stoişeşti, judeţul Vaslui.

CUZA-VODĂ ÎN ŢARĂ

Lîngă satul *Tereuja*, hotar cu *Obislav*, în judeţul Vîlcea, unde acum e pod peste un pîrăiaş, lîngă drum, astăzi şosea judeţeană, dincoace de un ciopor de case ce ţin de Obislav, a fost cîrciuma lui *boier Răduţ*, acum nu mai este.

Era la un paşti ; mi-aduc aminte, parc-ar fi fost ieri... Eu eram flăcău, doar mă luase dorobanţ cu schimbul la Rîmnic şi făcusem numai vreo două luni.

Mă duc şi eu la govia[1] ce era la cîrciuma asta a lui boier Răduţ.

Cînd era petrecerea mai în toi, ne pomenim că vine dinspre Slăveşti o căruţă cu nişte cai mici, c-un om în fund şi cu un băietan ce-i mîna caii. Cum ajung în dreptul cîrciumii, opresc ; iar cel din fundul căruţii, fluieră cailor :

— Pfui-ui-ui... Ho-ho-hoooo !

Apoi se dă jos, intră în cîrciumă, cere o litră de vin, o bea şi o plăteşte patru crăiţari de-ăi de-atunci. Apoi iese afară şi el, la govie.

Oamenii, întinzîndu-i o ulcea cu vin, îl întreabă :

— De unde eşti, măi prietene ?

[1] Govie = petrecere la care iau parte mai multe sate.

— Sînt de la munte...
— Şi unde te duci acum, în ziua de paşti ?
— La cîmp că am oi... Da ce mai aveţi nou pe-aici ? Cum o mai duceţi ?
— Bine... Mulţumim lui Dumnezeu !... răspundem.
— Mţţă !... Pe la noi nu prea merge...
— Ei, de ce ? întrebăm.
— De multe... Dumneavoastră plătiţi pe aici bir mare ?
— Cam mare !... Vreo şeapte sfanţi...
— Dar cu pătulele ? ne descusea mereu.
— Pătulele ni le-a fărîmat domnitorul...
— Bine ! da cînd vindeţi plătiţi ceva ?
„Măi, ce să fie ? Ce-o vrea omul ăsta de vrea să ştie toate ? ne întrebam noi din ochi..."
— Nu plătim nimica... zicem ; da prea le-a făcut domnitorul ăsta, ăl de-acuşi, ocalele mici... Erau mai bune ale lui Ştirbei că erau mai mari... Astea, prea de tot, zău !...
— Mai bine, cred eu, că-n loc să bei una de-alea, bei două de-astea !...
— Că bine zici...
— Da cu bucatele cum o duceţi ?
— De bucate o ducem bine, bine de tot...
— Da, că bun domnitor aveţi !

*

Trecu apoi ca o jumătate de an şi nu-ş cum vine vorba şi mă dau în taină cu unul despre govie, şi-i spun şi despre omul ăsta...
Şi mă pomenesc că mă întreabă :
— Avea barbă, măi Ioane ?
Eu îi răspund :
— Avea !... Avea o aia parcă-i era lipită de bărbie...
Şi-mi spune :
— Tiu-u-u ! Bată-vă-n cap prostia !... Da voi să nu-l cunoaşteţi !... Ala a fost Cuza-vodă !
— Ce vorbeşti ?... Cuza să umble aşa ?...
— Aşa, să ştii tu...

— M-a bătut Dumnezeu... că urît i-am vorbit...
— Cum i-ai vorbit urît?
— I-am spus că erau mai bune ocalele lui Ştirbei decît ale lui... Ai văzut greşală?...
— Nu e nimic; nu se supără Cuza pentru atîta lucru...[1]

N. I. Dumitraşcu, Moşteniri. Povestiri, legende şi amintiri istorice. Craiova, 1926, 67—70

[1] Povestită de moş Ion Coconoiu, din comuna Obislav-Grădiştea, jud. Vîlcea în 1909, dată cînd eram învăţător în acel sat. (Nota culegătorului).

MÎNZUL LUI CUZA

Într-un sat din ținutul Bîrladului, era pe vremuri un proprietar la care Cuza-Vodă, în trecerea lui de la Galați la Iași, poposea ca la un vechi și bun prieten. Propietarul, boier de viță, primea pe Cuza cu toată cinstea, îndeplinindu-i toate plăcerile. Cuza stătea la el cîte două-trei zile, de se odihnea, mai sfătuindu-se adesea cu boierul și despre nevoile țării.

Pe lîngă boier se alipise un băiețel curățel, vioi și drăcos, care făcea fel de fel de slujbe. Învățînd carte la popa satului, adesea cetea cucoanei boierului, pe ceaslov, în paraclisul casei, rugăciunile dimineței și de sară, pe care cucoana le asculta cu multă evlavie.

Văzîndu-l boierul, și mai ales cucoana, că calcă a popă, a pus cuvînt pe lîngă vlădica de la Huși, să-l primească în seminar și să-l facă preot în satul ei. Într-o zi din august, însăși cucoana puse caii la trăsură, luă pe băiet pe capră și porni spre episcopie. Acolo, cucoana se duse să reamintească vlădicăi făgăduiala dată, lăsînd pe băiet la gazda unde trebuia să stea.

Băietul, dîndu-și seama că intrînd la învățătură trebuie să puie cruce drăciilor cu care era deprins, se suie într-un

nuc ale căror crăci treceau peste zaplazul episcopiei și așteaptă acolo. Cînd cucoana ieși gata să pornească spre casă și trăsura porni, el sări din nuc, dete fuga după trăsură, o ajunse și se așeză pe osia de dinapoi, mergînd astfel pînă în satul lui și a doua zi se duse la curte. Cucoana îl sfădi și-l mustră dar avînd nevoie de el, îl primi din nou în curte.

Fiind îndemînatec și iute, Cuza, cînd venea pe la boier, îi da cîte o însărcinare. Cînd se ducea încotrova pe moșie, și băiatul se lua după trăsură.

Adesea, Cuza, în ceasurile de petrecere punea pe muche, în vîrf de băț ori par, un galbăn și cu pistolul și c-o zburătură, lovea galbenul. Băiatul îl căuta și-l găsea ; c-o pietricică el îndrepta piesa lovită și o strîngea.

Văzîndu-l Cuza, odată, bocănind pe scări într-un galben îndoit, îl întrebă :

— Ce faci aici, măi mînzule ?

— Îndrept galbenul lovit de Măria Ta și am să ți-l dau tot Măriei Tale.

Cuza rîse cu bunătate și-i mai dete cîțiva galbeni, să-i dea mîni-sa, să-i cumpere straie și cărți de învățătură.

Și băietul s-a făcut om. A văzut adesea pe Cuza la casa boierului unde poposea în trecere spre Iași sau Galați ; s-a înfruptat adesea din bunătatea inimii marelui domnitor și astăzi îi moșneag ; și vorbindu-ți de el îi dau lacrămi din ochi, zicînd :

— Dumnezeu să-l ierte, că bun și milostiv era !

M. Lupescu în „Ion Creangă", X (1917) n. 1—12, 101—102

COPIII DE ȘCOALĂ ȘI CUZA

Hei ! ce de vreme, de atunci ! Nu țiu bine minte, dar cam atunci era... mai 1861, ori 1862 ; dar luna mai, țin minte ca azi.

Era atunci la școala din Tîrgu-Neamț, diriginte — Hrisoscoliu și învățător — Cornescu. La ei am învățat eu carte.

De dimineață am fost vestiți de către învățători, că domnitorul Cuza o să vină ca să ne vază, la școală. Ce de explicații ne dederă săracii, dar noi — ca copii, crezurăm, ne închipuirăm că Cuza o să fie mare, mare și n-o să încapă pe ușa clasei, de va vrea să intre la noi.

Domnitor, nu glumă, vorba ăluia, domnitor nu e oricine...

Așteptarăm, ce e drept, un ceas-două, și el nu sosi. Tocmai pe la 11, pe cînd ne gîndeam la masă, ni se spune că domnitorul a intrat în curtea școalei. Atîta așteptam și noi. Ușile erau toate deschise și noi priveam spre ele cu patru ochi. Toți așteptam să vedem pe domnitor.

Mare însă ne fu mirarea cînd văzurăm intrînd pe ușă un arap negru ca fundul căldării de mămăligă. Așa om urît nu mai văzusem pînă aci. El, cum intră, merse pînă în fundul

clasei, scoase din teacă o sabie mare şi-o ridică spre umăr, stînd cu faţa spre uşă. Bag seamă, aşa avea arapu ordin... În urma lui a intrat multă lume pe uşe, dar cine crezi că s-a uitat la lume? Cînd am văzut arapu că scoate sabia, toţi ne-am pitit sub bănci. Credeam cu tot 'nadinsul că vrea să ne taie capetile. De-aia nici nu mai vedeam de frică pe ceilalţi boieri ce intraseră în urma arapului. Şezurăm, cum spusei, puţin sub bănci, căci numaidecît un om frumos ne strigă ca să stăm bine la locurile noastre.

Noi săltarăm capul unul cîte unul şi ne aşezarăm frumos la un loc. Apoi, domnul care ne aşezase cu mîna, ne spuse că arapu e om ca toţi oamenii şi nu poate să facă rău. Apoi ne dete cofeturi şi jucărei de zahăr şi apoi a plecat. Arapul a ieşit după toţi, la urmă. Cel care ne vorbise despre el şi ne detese cofeturi, a fost Cuza-vodă. Altminteri, bune toate, dar arapul domnitorului ne-a tras o spaimă. [1]

Petre Danilescu, Alexandru Ion I Cuza în tradiţia populară. Poveşti şi anecdote. Vol. I, Craiova 1909, 18—19

[1] Povestită de Ion Condrea, născut în Vînători-Neamţ. (Nota culegătorului)

CUZA SCUTEŞTE PE ÎNVĂŢĂTORI DE ŞOSEA

Cuza trecea spre Tîrgul Neamţului. La Humuleşti dă peste un învăţător care lucra la şosea. Pe marginea şanţului, copiii învăţau iar învăţătorul îi asculta şi lucra. Cercetînd pe învăţător, Cuza se încredinţă că aşa era obiceiul. Învăţătorul ieşea cu tot cu copii la salahorie, pentru că nu-i putea lăsa singuri la şcoală, să-şi facă de cap.

Şcoala nu se putea închide, iar învăţătorul nu era iertat de şosea. Cum a văzut treaba asta, Cuza a poruncit că învăţătorii să fie scutiţi de şosea. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 160—161.

[1] Auzită de la D.N. Constantiniu, învăţător M-rea Bistriţa (Neamţ). (Nota culegătorilor).

CUZA-VODĂ ȘI MOȘ MITREA GROSU

În satul Tarcău, trăia pe cînd țările unite române se bucurau de-nțeleapta ocîrmuire a lui Cuza-vodă, un moșneag numit Mitrea Grosu. El era foarte cinstit și cu tîlc la vorbă; sătenii îl aveau de stîlp satului și la orice năcaz alergau la sfaturile înțelepte ale lui moș Mitrea; și cum potrivea el vorba și sfatul, așa se și întîmpla. Numai popa nu-i pupa mîna cînd îl întîlnea, da-ncolo nu era țipenie de om care să nu-i deie cinste osebită.

Moș Mitrea fusese-n vremea lui pui de român. Stînă ca a lui, vite și gospodărie ca la el, mai rar se vedeau. Dar în lumea asta omul are scară și de suiș, și de scoborîș; greutățile lumii, valurile prin care trece omul, nevoile ce dau peste român și mai la urmă bătrînețile cu ale lor greutăți, toate l-au făcut să deie-napoi. Oricum, dar între codași nu se poate număra. Avea comînd: cîteva cojiți de vite și casă ce-o ținea cu unul din feciorii lui. Aștepta sfîrșitul că și viața lungă îi un chin pe capul omului.

În tinerețe fusese pui de voinic. Boierul, văzîndu-l cinstit și cît bradul, îl pusese pădurar, 50 de ani a purtat pușca-n spate, dezmierdînd pădurile și dealurile, brazii și florile, cu șuierul său de voinic.

Pușcaș ca dînsul nu era prin acele meleaguri. Cînd se strîngeau boierii de prin tîrguri să facă iarna haitaș, moș

Mitrea era cheia și lacata vînătoarei ; îl punea pe fiecare unde se cuvenea și cînd în ziua aceea nu s-ar fi împușcat vînat cît vra el, era mare pacat ! Dar nu ținea minte să fi pățit asta de două ori în viața lui de vînător... La boier avea multă trecere căci era deștept din fire și orice lucru și-l tălmăcea înțelepțește.

Cînd ț-ar fi povestit moș Mitrea ce-a văzut pe vremea lui și cîte năcazuri a pățit, ți să făcea părul măciucă. Multe văzuse ochii lui și multe mai înghițise sufletul lui creștinesc de la dușmanii neamului nostru, care chinuiau pe moldoveni ca pe niște vite.

Era tare bătrîn, saracul, pe vremea domnitorului Cuza ; abia se mai putea tîrî de ici pînă colo, și de multe ori se ruga lui Dumnezeu să-l strîngă, să nu-l mai lese să se chinuiască. Dar pînă nu vine vremea și nu se sfîrșesc zilele omului, moartea nu sosește.

Cînd călătorea Cuza prin țară, îi era drag să steie de vorbă cu moșnegii, de la care auzea nevoile țării și multe învățături temeinice.

Odată trecu prin Tarcău (jud. Neamț), într-o zi de sărbătoare, de se risipise satul să vadă fața și chipul bunului domnitor. Într-o parte era așezat tineretul — neveste, fete, flăcăi, gospodari — în alta : moșnegii și babele. În fruntea tuturora era moș Mitrea pe care-l scosese anume primarele în față, căci știa să grăiască cu oricine și vroia să aibă cu cine sta Vodă la taifas.

Alaiul domnesc sosi și lumea primi pe Vodă cu capetele descoperite. Unia dintre săteni îngenunchieră cînd îl văzură și se închinau la dînsul, ca unui mare împărat. Cuza se dete jos din radvan și merse printre săteni. Pe fața lui se vedea adînca dragoste ce purta acelora care pînă la dînsul n-avură nici casă și nici masa lor. Se uita la țărănime ca la copiii lui și-ncă nu-ntrase în vorbă cu nimeni. În clipa aceea, inima-i mare și românească era plină de fericire, văzînd cîtă dragoste păstrează săteanul acelor ce muncesc pentru dînsul și se scoboară-ntre ei, mîngîindu-i.

Cînd văzu ceata moșnegilor cu părul alb ca varul, cu fețele zbîrcite dar senine, îmbracați cu cămeși albe și curate, Cuza se opri. Moș Mitrea căzu-n genunchi dar Cuza nu-l lăsă, ci-l ajutoră să se scoale. Moșnegu-i pupă mîna.

— Înaintea bătrîneţelor cinstite şi curate se pleacă şi domnitorii şi împăraţii, îl mîngîie Cuza pe moş Mitrea.

— Să trăieşti, Măria ta, mulţi ani cu sănătate şi bucurie, ca să ne cîrmuieşti cu dragoste şi pace! Era să mor de bătrîn, fără să văd faţa Măriei tale, care ni-ai scăpat de robie şi de clacă şi ne-ngrijeşti ca pe copiii Măriei tale. De-acum, ce-a vra Dumnezeu... Pot să mor că tot nu-s de nici un folos nimăruia.

— Ba nu, moş Mitrea, trebuie să trăieşti căci moşnegii înţelepţi şi cuminţi sînt ceasloave din care cei tineri trebuie să culeagă înţelepciunea şi paţaniile lor, ca să fie oameni vrednici.

— Mîndre şi-nţelepte vorbe spune cinstita gură a Măriei tale; ş-aşa ar trebui să fie; dar lumea începe... schimbe. Mă uit la feciorii mei — ia, işti trei moşnegi de ici — că nu mai sînt ca mine; ei altfel trăiesc şi eu altfel. Lumea se tot schimbă; fuduliile prefac pe om şi-l fac să fie altfel. Cîţi din cei tineri de azi, nu ne fac pe noi proşti!... Şi nu-i a bine asta, Măria ta.

Cuza se uita în jos cînd vorbea moşneagul, parcă voia să-şi întipărească bine-n minte spusele lui moş Mitrea.

— De cîţi ani îi fi, moşule?

— 126, Măria ta; parcă m-a uitat şi Dumnezeu de nu mă mai strînge, să nu mai fiu de chin altora.

— Ce meşteşug ai avut?

— Gospodar, Măria ta; am avut în vremea mea casă, babă, ficiori, gospodărie... da acum nu mai pot nimic; stau pe la işti ficiori. Cînd eram tînăr am mai fost şi puşcaş şi rară dihanie scăpa de flinta mea. Dar amu a ruginit şi puşca şi nici eu nu-s de nimic.

Moşneagul ostenise şi vorbea încet. Boierul povesti domnitorului cîteva vitejii din viaţa fostului pădurar şi în vremea povestirii, Cuza nu-şi mai lua ochii de la bătrîn.

— Ai comînd[1], moşule?

— Ştie Dumnezeu, Măria Ta! Socot că nu m-or lăsa creştinii nebagat în pămînt.

Cuza vîrî mîna-n buzunar, scoase un fîşic de galbeni, îi pune în mîna bătrînului:

— Iaca comîndul dumitale şi sărută pe moşneag pe obraz.

[1] Agonisita pentru cheltuielile necesare ritualului înmormîntării (n.n.).

Pe moş Mitrea-l podidiră lacrimile şi plîngea ca copiii, iar obştea strînsă să vadă pe Vodă, făcea cruce şi zicea: „Dumnezeu să-i deie bine şi sănătate, încotro s-a-ntoarce!"

După două luni de zile, moş Mitrea s-a dus dintre vii şi feciorii l-au înmormîntat cu paralele date de vodă. Cît a mai trăit alte celea nu povestea decît despre bunătatea şi dragostea lui Cuza pentru ţărănime. Înainte de-a-nchide ochii s-a închinat şi a zis: „Dumnezeu să le ierte pacatele celor ce l-au făcut pe Cuza, că de nu era el, noi tot robi am fu ş-amu!"...[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ 1909, 80—83

[1] Culeasă de M. Lupescu, com. Zorleni (Tutova). (Nota culegătorului)

MOŞNEAGUL ISTEŢ ŞI CUZA-VODĂ

Odată, Vodă Cuza mergea singur, pe jos, îmbrăcat în haine nemţeşti, ca orice ciofligar [1], şi vede pe un ogor lung şi lat, numai un singur moşneag, prăşind de zor. Pe alte ogoare erau mulţi oameni : femei, bărbaţi şi copii ; toţi prăşeau de-a valma, numai moşneagul acela despre care am spus, lucra singur. După ce Domnul întreabă pe fiecare cîte ceva, se dă în vorbă şi cu moşneagul stingher.

— Merge, moşule, merge ? Da cum se face de eşti numai singur ?

— Merge, domnişorule, merge cam greu, răspunse moşul ştergîndu-şi sudoarea de pe obraz cu mînica cămeşii. Dă, dacă ficiorii s-o dus în lume !...

— Da de ce s-au dus în lume, moşule ? mai întrebă domnitorul.

— Ia, s-o ales nişte răi, domnişorule.

— Cum aşa ? făcu mirat Cuza.

— Păi, iacă cum. Unu-i hoţ, unu-i cerşetor şi unu-i călău.

— Moşule, dumneata pari să fii om de treabă. Cum, ce fel de copii ai ? Cui au semănat ?

— Iaca, am să te lămuresc îndată, zise moşul rîzînd şi clipind şiret din ochi. *Hoţul* îi cela care s-o făcut adivocat,

[1] ciofligar = tîrgoveţ de rînd.

că mereu înşală şi fură de la ochi paraua, în procesuri şi giudecăţi. *Cerşetor* îi cela care-i popă, că tătă zîua îmblă cu cerutu de pomană, în sat. *Călăul* îi cel mic care taie şi spintică tătă zîua la oamini, la şpital ; li faci opiraţie. El îi doftor mare la Ieşi.

— Ei, bată-te norocul, moşneguţule, că şugubăţ mai eşti ! zise Cuza făcînd mare haz.

— Da m-am întins prea mult la vorbă, şi iote cît mai am de prăşît. Mergi cu ghine, domnişorule, că 'neata nu-i fi avînd treabă ! mai zise moşneagul prăşind. [1]

Izvoraşul, XII (1933), nr. 9, 224—225.

[1] Victor Săndulescu-Topliţa — învăţător. (Auzită de la moş Vasile Dasculu Răzniriţă, în etate de 70 ani) (Nota culegătorului)

UN RAMAŞAG

Pe şoseaua dintre Focşani şi Rîmnicu-Sarat se află tîrguşorul Plăineşti, numit şi Cucu, fiind aşazat pe moşia răposatului Al. Plaino, de la care îşi trage şi numele.

Pe singura uliţă care o are acest tîrguşor este şi azi o clădire veche, proprietate a moşiei, zis din vechile timpuri: „hanul boieresc".

Ca chiriaş al acestui han a fost multă vreme, în acele timpuri, Haralambie Grecu, şi mulţi bani a făcut grecul în hanul boieresc şi de haram şi pe înşălătorii, căci de haram s-a dus ; aşa ne povesteşte moş Apostol R., un bătrîn din satul Tîmboieşti, ţinutul Rîmnicul-Sarat.

Era pe la anul 1860, spune moşneagul, într-o zi frumoasă din luna lui Prier ; în tot tîrgul era mare zarvă. Un conţopist de la cîrmuire spusese că privighitorul a primit ştafetă de la ispravnic, că în ziua aceea va trece Cuza-vodă cu alaiul lui spre Focşani şi în drumul său are să se oprească şi prin tîrgul Cucu, ca să cerceteze cîrmuirea.

La hanul boieresc era lume multă şi fiecare povestea din cele ştiute şi auzite, tot felul de lucruri frumoase şi fapte mărețe, săvîrşite de bunul domn pămîntean.

Grecul asculta cu luare aminte la toţi şi părea mirat şi

neîncrezător de cele ce auzise, fiindcă era venit în țară din vremea lui Caragea și știa isprăvile domnilor streini.

Unchiaș Ioniță era un țaran din partea locului, plugar harnic și om cinstit, dar ca tot omul, avea și el patima lui; ce să-i faci !? Însușiri bune, fără cusururi, nu se poate. Suferea omul de patima beției; sau cum zicea el: „uda cam des măseaua din dreapta", din care pricină era mușterеu bun al grecului; și biata pungă a bunului unchiaș, umplută cu muncă cinstită, se golea în tejgheaua grecului, pe rachiu cu vitriol; ceea ce făcea pe unchiașul nostru să fie, ca întotdeauna, chefliu și vesel.

În ziua care spuneam că se aștepta venirea Domnului, unchiașul Ioniță era și el pintre mușteriii grecului și, ca de obicei, udase cam mult măseaua din dreapta, ceea ce-l făcea să spuie și să se îndîrjască cu multe neadevăruri; cum de pildă, că cunoaște pe Vodă de-aproape, a fost prieten cu tatăl lui și multe altele.

Grecul, auzindu-i astfel de laude, îi zise:

— Moș Ioniță! dacă cunoști așa bine pe Cuza, uite, azi ai prilejul să vorbești cu el, cînd a trece pe la noi.

— Și crezi că nu, jupîne? răspunse unchiașul hotărît.

— Ba cred, moșule, căci am auzit că cu Cuza poate să grăiască și cine nu-l cunoaște, căci dator este a asculta păsurile supușilor, că de-aceea-i domnitor; dar eu altceva vrau să-ți spui, că dacă cunoști pe Cuza demult și ți-i prieten, ai putea să vorbești și glume cu el, de... ca cu prietenii, de pildă cum vorbești cu noi.

— Orice ai vrea, jupîne; pot să-l chem să bea țuică la dumneata.

— Nu așa, moșule! Cînd a trece Vodă, să-i faci semn să stea, să te duci la el și în puterea prieteniei să-l sudui de mamă și atunci te cred; și pentru ramașag îți dau zece galbeni, iar dacă nu-i face așa, mi-i da banii întreit sau boii cei mari ai dumitale.

— Bine, jupîne, adă cei zece galbeni și mai dă-mi ș-o litră de rachiu și să fie cum zici dumneata!

Unchiașul luă cei zece galbeni, bău litra de rachiu și ieși afară din han călcînd pe două cărări, urmîndu-l grecul și toți ceialalți mușterii, ca să aștepte trecerea lui Vodă.

Pe după amiază, iaca alaiul domnesc trecea cu caii la pas, spre Focşani, după ce-a sfîrşit cercetarea la ocîrmuire. În dreptul hanului boieresc, uliţa era înţesată de lume, între care era grecul şi moş Ioniţă.

Pe cînd radvanul domnesc ajunse în dreptul hanului, unchiaşul iese din mulţime şi se-ndreptează spre radvan cu căciula în mînă.

Domnitorul dă poruncă să oprească radvanul, scoţînd capul pe oblon, în care timp moş Ioniţă zice cu glas tare :

— Să trăieşti, Măria ta, urmînd după asta o sudalmă surugească pentru cinstita faţă a lui Vodă.

Lumea rămase înmărmurită, slujitorii dau să-l încătuşeze dar Vodă îi opreşte şi zîmbind zise unchiaşului :

— Cu cît ai fost plătit, moşule, ca să faci isprava asta ?

— Cu zece galbeni şi o litră de rachiu, Măria ta, de la grecul de la han ; rachiul l-am băut şi cu galbenii vrau să-mi cumpăr doi boi.

— Bine, zise înţeleptul domnitor, na şi de la mine 20 de galbeni, să-ţi cumperi patru boi, dar rachiu să nu mai bei ! [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 139—141.

[1] Auzită de St. Tîmboescu, de la un bătrîn din Tîmboieşti (R. Sărat), care a fost faţă la întîmplare. (Nota culegătorilor.)

CUZA ȘI LIEBRECHT

Cuza-vodă dete într-o zi vizită vestitului colonel Liebrecht are era șeful camarilei palatului și unul din cei mai favoiți. După ce vorbiră de multe, Cuza observă :

— Dar bine, Liebrecht, cum poți să locuiești într-o casă șa de mică, ca asta ?

Liebrecht răspunse :

— Măria ta, casa nu e mică dar m-a făcut Măria ta prea nare pentru asemenea locuință...

D. Teleor, Anecdote din viața lui Cuza-vodă, București, f.a., 8

IUBEA DREPTATEA ȘI FAPTELE MARI

DOMNITORUL CUZA ŞI ŢĂRANII

În amintirea poporului nostru numele lui Alexandru Cuza va trăi cît va fi suflare românească pe lume. Şi multe sînt faptele lui doveditoare de iubire de neam şi milă de ţărani, cari, pe vremea aceea erau parte robi la ciocoii greci, stăpînitori ai pămîntului românesc, parte săraci lipiţi fără un petecel de ogor.

Cuza-vodă era cumnat cu boierul Iorgu Lambrino, stăpîn pe atunci al moşiei Banca din judeţul Tutova. Şi, adeseori, venea pe la moşie ca să mai petreacă. Dar petrecerile nu-i ticneau căci boierul Lambrino, grec de neam, era aspru şi rău, mînia lui Dumnezeu, cu ţăranii. Pentru o nimica toată îi sărea ţandăra şi punea să-i bată la tălpi de-i lăsa mai mult morţi : ba pe unii chiar morţi de-al binelea.

De cîte ori venea Cuza la moşie — pe atunci nu era încă domn — şi vedea aşa ceva, îl apuca mila de bieţii ţărani şi zicea boierului : „Nu-i mai chinui atîta, cumnate, că pe spinarea lor te-ai îmbogăţit şi tu, şi alţii ca tine ! Şi fără ţărani, care-s talpa ţării, nici praful nu s-ar alege de voi !"

Într-una din zile iese Cuza cu boierul la plimbare pe cîmp, tocmai pe vremea prînzului. Ţăranii stăteau jos să îmbuce ceva dar chip era de mîncat ? Că mămăliga era toată din mălai mucegăit şi peştele sărat împuţit de te trăsnea.

Se uitau bieții la mîncare cu ochi de lup flămînd, dar niciunul nu punea gura. Cuza s-apropie atunci, ia mămăliga și peștele și-l zvîrle cît colo. O vorbă n-a scos dar ochii i s-au umplut de lacrimi.

Boierul a tăcut și el mîlc dar parcă din ziua aceea s-a mai îmbunat nițel și s-a purtat nițel mai omenește cu oamenii.

S-a hotărît apoi, la Iași, alegerea unui domnitor spre binele neamului. L-au ales pe Cuza.

Ca să sărbătorească pe domnitor, boierul Iorgu Lambrino poftește sumedenie de boieri la el la moșie, ca să-i tragă o petrecere din acelea.

Cît ținea drumul de la hotarul moșiei pînă la curte s-au înșirat putinele, oale și șumoioage muiate în păcură aprinsă, de făcuse o lumină ca ziua. Țăranii, înșirați de o parte și de alta a drumului, așteptau în haine de sărbătoare sosirea domnitorului. Cînd au văzut caleașca domnească au zbucnit toți într-un glas : ura !, de clocotea văzduhul. Și dreptu-i, că din adîncul sufletului lor obidit de sărăcie și trudă amară ieșea urarea de viață lungă celui cu milă de cel sărman.

N-a trecut mult și domnitorul Cuza s-a dus la București, unde a înfăptuit Unirea Munteniei cu Moldova.

De-acu românii nu mai cunoșteau hotar între ei și nici robi nu mai erau la boier. Dumnezeu se milostivise de ei, ca prin bunătatea lui Vodă Cuza și dragostea lui nețărmurită pentru țărani, să fie și ei oameni neatîrnați în țara lor, pe pămîntul strămoșesc.

Ție-i Dumnezeu amintirea în veci neștearsă în inima oricărui român !

I. B. în „Albina", XXVII (1928), nr. 1 3—4

OCA LUI CUZA

Cuza Vodă, după cum se știe, avea obiceiu să umble în straie țărănești și cu chipul acesta voia să știe toate nacazurile și suferințele poporului.

Odată, cînd era el la Iași, tot se ducea prin satele de prin apropierea tîrgului. În mai multe dimineți de-a rîndul se tot întîlnea cu un țigan care se ducea după lucru prin sat. Și țiganul, de cîte ori vedea pe Cuza, își scotea căciula din cap și se ploconea înaintea lui Vodă, dar fără să-i treacă prin cap că acela-i Cuza.

Cuza-Vodă, dacă a văzut că țiganul mereu îi da bună dimineața, s-a mirat de treaba aceasta și l-a întrebat :

— Știi tu cine sînt eu, măi țigane ?

— Apoi, de, mînca-te-aș, de unde să te știu, că doară nu-i fi Vodă !

— Ba sînt chiar Vodă, zise Cuza, deschiindu-se și arătîndu-i portul domnesc. Ei, ce ceri să-ți dau din partea mea ?

Țiganul, plin de bucurie că se milostivește Vodă să-i deie ceva, a cerut să mai mărească oca, că țiganul era mare bețiv.

Vodă i-a făgăduit că are s-o mărească ; și într-adevăr că peste cîteva zile o și mări.

Altădată iar se-ntîlnește Cuza cu țiganul și țiganul se ploconește înaintea lui Vodă, după obiceiul lui.

Cuza îl întreabă dacă mai vra ceva.

Dar ţiganului îi era gîndul tot la ocă.

— Dacă ai mai mări oleacă oca, ar fi mare bine pentru norod.

Vodă-i făgăduieşte că are să mai mărească oca; acum a făcut adevărata *oca lui Cuza*, care nu-i uitată nici azi de norod şi nici n-a uita-o...

La cîteva zile după întîmplarea aceasta, se întîlneşte iar Cuza cu ţiganul şi iar îl întreabă:

— Cum îţi pare oca?

— De, mînca-te-aş, îi bună cum ai făcut-o, da dacă ar fi mai mare n-ar strica!...

Atunci, Vodă i-a tăiet nasul ţiganului:

— Ei, ţigane, te prea-ntreci; de-acum du-te la Bahlui şi mai bea apă, fără ocă!...

Şi de atunci a rămas vorbă în Iaşi, că pe cel ce nu se mai satură de băut, lumea îl trimete la Bahlui: „Du-te şi mai bea la Bahlui!“ [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ 1909, 103—104

[1] Culeasă de la N. Traian, sergent major, reg. Cantemir, nr. 12, Bîrlad. (Nota culegătorilor)

Cuza îl întreabă dacă mai vra ceva.

Dar ţiganului îi era gîndul tot la ocă.

— Dacă ai mai mări oleacă oca, ar fi mare bine pentru norod.

Vodă-i făgăduieşte că are să mai mărească oca ; acum a făcut adevărata *oca lui Cuza*, care nu-i uitată nici azi de norod şi nici n-a uita-o...

La cîteva zile după întîmplarea aceasta, se întîlneşte iar Cuza cu ţiganul şi iar îl întreabă :

— Cum îţi pare oca ?

— De, mînca-te-aş, îi bună cum ai făcut-o, da dacă ar fi mai mare n-ar strica !...

Atunci, Vodă i-a tăiet nasul ţiganului :

— Ei, ţigane, te prea-ntreci ; de-acum du-te la Bahlui şi mai bea apă, fără ocă !...

Şi de atunci a rămas vorbă în Iaşi, că pe cel ce nu se mai satură de băut, lumea îl trimete la Bahlui : „Du-te şi mai bea la Bahlui !“ [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ 1909, 103—104

[1] Culeasă de la N. Traian, sergent major, reg. Cantemir, nr. 12, Bîrlad. (Nota culegătorilor)

CUZA VODĂ ÎNTRE OCNAȘI

Doritor de a vedea și cerceta însuși toate instituțiunile țării, Cuza-vodă, puțin timp după alegerea sa ca domn, călătorind prin țară, merse și la castelul în care sînt deținuți criminalii, din marginea Tîrgului-Ocnei.

Intrînd înăuntru cu suita sa, i se înfățișară puși pe două rînduri, toți osîndiții la munca silnică ce populau atuncea acel penitenciar.

Cuza începu a cerceta pe toți, cu de-amănuntul.

— Ce vină ai făcut tu de ai ajuns aicea ? întrebă Vodă pe un osîndit.

— Nimica, Măria ta ! numai pe un presupus am fost condamnat pe viață și stau aici de douăzeci de ani...

— Dar tu ? întrebă Vodă pe un altul.

— Eu, Mărite Doamne, pe sfînta dreptate m-au osîndit, fără să fi visat măcar să fac ceva rău.

— Dar tu ? dar tu ?..., întrebă Vodă pe rînd, pe mai mulți alți osîndiți.

Fiecare se grăbea să răspundă că e nevinovat, că e condamnat pe nedrept că a fost luat drept altul, că nici nu știe nimic de crimele ce i se impută etc.

Ajungînd la urmă, Cuza mai întrebă încă pe unul din ocnași :

— Ei, mă omule, ia spune-mi și tu, tot pe sfînta dreptate

te-au osîndit judecătorii? N-ai făcut nici tu nimica care să-ţi fi atras pedeapsa ce suferi?!

— Ba eu, să mă ierţi, Măria ta, am păcătuit ce-i dreptul. Eram în lipsă mare, iarna era grea şi m-am dus să fur de la un român, un viţel... Românul m-a oblicit[1] şi mi-a tras vreo două prăjini peste spate; eu am pus mîna pe un par şi l-am lovit drept în numele tatălui, încît, bietul, a căzut la pămînt... după care — zice-se — că a şi murit. Şi judecata m-a trimis la ocnă pe viaţă!

— Cum, ai făcut tu asemenea tîlhărie şi omor?

— Da, Măria ta, am făcut cum o spun!

— Aşa e, domnule director? întrebă Vodă pe directorul penitenciarului, ce era lîngă el.

— Aşa e, întocmai. Măria ta!

— Ei, bine, începu Vodă răstit către director, ce fel de om eşti dumneata, să ţii aicea, în mijlocul atîtor oameni de treabă şi nevinovaţi, un asemenea rău făcător şi ucigaş?!

Directorul rămase înmărmurit, neştiind ce să răspundă. Atunci, Cuza adăogi:

— Acum, să-mi daţi afară, fără milă, pe păcătosul acesta! Afară pe poartă, ticălosule, să nu mai aud de numele tău!... Locul tău nu este aici, între atîţia oameni cinstiţi, care n-au făcut nici o vină!

Şi Vodă scoase în acelaşi timp vreo zece galbeni din buzunar, îi întinse ucigaşului şi-i zise încă:

— Na, să ai de drum, ca să te duci cît mai departe de locurile acestea şi nici să mai audă tovarăşii tăi de pînă acuma, de numele tău.

Porţile castelului se deschiseră repede şi ucigaşul fu dat afară singur, dintre toţi cei ce nu... erau acolo decît din greşeală sau pe presupusuri.[2]

Petre Danilescu, Alexandru Ioan I Cuza în tradiţia populară. Poveşti şi anecdote. Vol. I, Craiova 1909, 62—64

[1] m-a aflat.
[2] După revista „Lupta pentru viaţă", nr. 2, an. 1905. (Nota culegătorului)

(DE LA MILCOV MAI LA VALE)

Foaie verde trei migdale,
De la Milcov mai la vale
S-a făcut o adunare.
Iaca şi Cuza călare,
La cinstita adunare
De boieri şi de cucoane
Şi striga în gura mare
Să joace hora mai tare :
— Răbdaţi, boieri, cît puteţi
Apă rece să nu beţi,
Că v-aduc vin de cel bun
De la dealul lui Păun,
C-acolo-i şi vinul bun.
Beţi cu toţii şi jucaţi,
Ziua de azi o serbaţi !
Şi jucaţi şi voi, ţărani,
Că nu mai aveţi duşmani !
Dumnezeu mi-a ajutat,
Ţara-ntreagă-am împăcat
Şi de-acuma, pe vecie,
Nu mai fie duşmănie,

Şi uniţi pe văcuire,
Să trăim în fericire![1]

D. Furtună, Cîntece bătrîneşti din părţile Prutului. Bucureşti, 1927, 179—180.

[1] De la Ion Ungureanu, Poiana-Cîrnului, Iaşi, comunică părintele P. Chirica. (Nota culegătorului)

MOLDOVA ŞI MUNTENIA

Închipuite ca două fete

Ici în vale, la fîntînă,
Două fete spală lînă,
Cuza le ţine de mînă.

Ici în vale, la pîrău,
Două fete spală grîu,
Cuza le ţine de brîu.

Ici în vale, mai-nainte,
Două fete spală linte,
Cuza le spune cuvinte.

Ici în vale, sub Carpaţi,
Două fete poartă danţ,
Cuza le ţine de braţ.

Ici în vale, ici în ţară,
Aste două fetişoare
Cu Cuza se cununară.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 179.

[1] După N. D. Popescu, Dorul. Cîntec prefăcut după Bujor. (Nota culegătorilor) (N.n. Nu se precizează ediţia folosită.)

(CUZA LA BRĂILA)

După însurătoare, Cuza intră membru al judecătoriei ținutului Covurlui. A luat parte la mișcarea revoluționară moldovenească de la 48. La 24 martie, același an, a fost prins în casele lui Mavrocordat, împreună cu ceilalți patrioți care luptau contra lui Mihai Sturza, legat cot la cot și dus la cazarmă, unde fu bătut și rănit la un picior. A doua zi fu pus într-o butcă ovreiască și trimis, sub pază, la Galați. De-acolo, unde a fost ținut împreună cu tovarășii lui, sub regim foarte aspru, la cazarmă, trebuia să fie transportat peste Dunăre, în surghiun, la Măcin.

Din fericire, soția lui a venit în grabă după el la Galați și cumpără, prin mijlocirea consulului englez din localitate, pe marinarii greci cari aveau să-i treacă Dunărea. Mulțumită concursului acestora și după ce au fost îmbătați ofițerul și soldații cari-l excortau, Cuza și tovarășii săi au putut să scape. Totuși, această vicleană manevră n-a fost tocmai ușor de condus.

După ce ofițerul și soldații cari-i excortau s-au îmbătat de-al binelea, ei au trecut în altă barcă ; atunci Cuza și tovarășii lui, conduși de marinarii cumpărați, în loc de drumul Măcinului, au apucat pe al Brăilei. Cum au ajuns la Brăila, au rupt-o toți de fugă. Cuza, care din pricina rănii de la

picior nu putea să fugă destul de repede, a fost ajuns din urmă de soldaţi şi prins din nou.

Atunci Cuza recurse la un nou vicleşug. Se plînse ofiţerului de modul neomenos cum l-au tratat tovarăşii săi de drum cari, deşi-l ştiau rănit, l-au părăsit, şi se oferi — ca răzbunare — să-i arate locul unde ei s-au ascuns.

Ofiţerul, mulţumit, dete braţul lui Cuza, spre a-i uşura mersul. Viitorul domnitor îl conduse la locuinţa consulului englez, protectorul surghiuniţilor. Cum ajunse acolo, îşi scoase pălăria şi strigă bucuros ofiţerului :

— Mulţumesc pentru buna întovărăşire !

Ofiţerul rămase uluit. Se uită bine în jurul lui. Cînd văzu bandiera englezească, înţelese că a fost păcălit. Era prea tîrziu însă. Cuza scăpase.

Domnia şi detronarea lui Cuza-vodă, Bucureşti, 1912, 27—28

CUZA FUGAR ÎN PĂDUREA FEDEŞTILOR

Comuna Ţifu jud. Fălciu

Cuza a fost cel mai bun domnitor. El a făcut toate bunătăţile în ţara noastră: a desrobit robii, a slobozit moşiile ridicînd ponturile (munca în jumătate la boieri); moşiile călugăreşti care erau stăpînite în pustiu de greci, le-a luat la stat; măsurile, care pînă la el erau falşe, le-a făcut drepte. Oca a făcut-o de patru litre, iar baniţa de 12 ocă vechi. A făcut şosele şi poduri şi chiar podul de la pescărie, din tîrgul Bîrladului, tot el l-a tocmit. A făcut biserici şi şcoli pentru învăţătură. *Cuza e al doilea în fapte, după Ştefan vodă cel sfînt.*

Cuza era milostiv şi mare făcător de bine. Ajuta pe văduve şi pe nevoiaşi şi cel ce alerga la dînsul găsea totdeauna ajutorinţă. Pomeni a făcut şi pe aice în Ţifu, căci pe aice trecea cînd mergea la Banca, la Iordache Lambrino la Fedeşti, la Scarlat Lambrino şi la Stoiseşti, la Scarlat Mavrogheni, cu cari era neam.

Eram fecior în casă la Scarlat Lambrino şi îl cunosc bine pe Cuza.

Într-o vreme, domnitorul Mihalache Sturza urmărea pe Cuza, pe Scarlat şi Iordache Lambrino şi pe Toader Rîşcanu. Ei au stat ascunşi mai bine de două luni în pădurea Fedeştilor şi eu le căram mîncare.

Domnitorul vrea să-i prindă cu orice preţ, pentru că ei, împreună cu Scarlat Mavrogheni şi cu alţi boieri, vrînd să-l schimbe pe domn, stîrneau tulburări în ţară.

Era pe vremea harbujilor. Cuza, Iordache Lambrino, Scarlat Lambrino şi Scarlat Mavrogheni, pleacă spre Hulm şi Grajduri, moşiile lui Toader Rîşcanu.

De la Grajduri, cu toţi pornesc la Iaşi, să stîrnească bucluc ca să poată schimba pe domnitor. Toader Rîşcanu a tăiet ştreangurile cailor înaintaşi de la trăsura lui Vodă şi apoi au fugit iar la Grajduri. Vodă trimite îndată oaste să-i prindă şi cu mare greu au putut scăpa, sub grajd, în gunoiul cailor. De aci am plecat apoi cu toţii, cu trăsura mînată de surugii călări, la Fedeşti, unde au stat dosiţi în pădure, peste două luni. De aici nu ştiu încotro s-au dus. Nu peste mult s-a făcut Unirea, şi Cuza a ieşit, la sorţi, să fie domn.

Mîndră sărbătoare a fost atunci în toată ţara! Ori încotro te întorceai auzeai cîntînd Hora unirei şi toţi jucau şi se veseleau. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 153—154

[1] Auzită de L. Mrejeriu de la D. Rîşcanu, învăţ. (Ţifu-Fălciu). D-sale i-a comunicat-o Grigoraş Balaiş. (Nota culegătorilor)

URA STĂPÎNIREA TURCULUI

CUZA-VODĂ

Strașnic domn a mai fost și Cuza-vodă !

El a făcut școalele, el ne-a dat pămînt și tot el a surpat și pătulele împărătești. Și bine a făcut ! Că băga acolo fitece român, treisprezece banițe de porumb în tot anul și, cînd să-și ia și el agonisita, tot ce răgăduise[1] acolo, tocmai după trei ani, i se dedeau numai trei banițe din tot ce pusese.

Ziceau cîrmuitorii că l-au mîncat șoarecii și porumbul era mîncat de ciocîii satului.

Tot el a silit pe ciocoi să plătească bir și să asculte de legi. Ba ălor cari n-ascultau, le da fum !

Cuza-vodă nu era fudul. Umbla așa ca noi și, de multe ori, ca să prinză pe mulți slujbași cu ocaua mică, își schimba fața și hainele, să nu-l cunoască nimeni.

Unde pomeniai la el trăsuri și slugi puzderie și bogății strînse grămadă, cum erau la Bibescu ? Ăla se plimba prin țară cu mare alai ; avea la caleașcă șaisprezece cai albi, cu hamurile roșii și vizitii stîngaci.

*

Tot Cuza-vodă a unit țărișoarele noastre, pe Valafia cu Țara moldovenească, de a făcut țara noastră strașnic de mare și puternică, cum e azi.

---

[1] răgădui = a aduna cu grijă și îndoială.

Cînd s-a dus, cică, la împăratul turcesc, ca să-i ceară învoirea de a domni neturburat peste amîndouă țerile, a făcut lucruri așa de minunate, că a pus pe gînduri pe turci! -

Știți ce?

Era obiceiul ca domnii țerii noastre, cînd intrau la împărat, se tîrau de la poarta curții palatului pînă la picioarele împăratului, în genunchi.

Cuza însă nu era omul să sufere rușinea asta! A mers la palat drept, cu fruntea sus și cu sabia zornăind, ca un Făt-frumos.

— Îngenunche și mergi tîrîndu-te, băiete, dacă vrei să fii primit i-au strigat paznicii de la poartă.

— Asta n-oi face-o eu niciodată! a strigat Cuza supărat. Și dacă vă-i vorba pe-așa, mă duc de unde-am venit!

Dacă l-au văzut plecînd, turcii au spus împăratului și ăsta a dat porunca să-l primească și așa.

A intrat Cuza-vodă.

— Bună ziua, înălțate împărate!

I-a mulțumit în limba lui și apoi, mirat că-l vede înaintea-i drept, soldățește și fără sfială, l-a întrebat:

— De ce ai venit așa?

— Așa m-a trimes pe mine Țara! a răspuns Cuza cu așa mîndrie și așa curaj, că s-a mirat și împăratul.

Și, el știe cum o fi mai vorbit și ce o mai fi vorbit, că a îmblînzit inima turcului și a ascultat împăratul dorința lui Cuza.

L-a pus pe urmă împăratul pe Cuza la masă cu el, au mai vorbit ei ba de una, ba de alta și, cînd să plece, l-au adus turcii pe Vodă Cuza cu o cinste nemaipomenită, pînă la Constanța.

Se mirau turcii, se mirau cadînele, se mirau pașii și boierii lor cînd îl vedeau și-l priveau ca pe un viteaz din povești!

— Bre, bre, bre! La noi n-am văzut așa om. [2]

C. Rădulescu-Codin, Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și Muscel. București, 1910, 105—106

[2] De la moș Coțandră și C. Catană, din Priboieni. (Nota culegătorului)

(ŞI SULTANUL, DE FRICĂ SĂ NU-L TAIE, A ISCĂLIT)

Cuza-l strîmtora Sultanu să-i dea birul. El s-apucă şi face sfat cu boierii lui. Ş-a ales vo douăzeci di oameni voinici di-ai lui, ş-a purces. Da li-a zis că: „di-oi muri, să-mi trimiteţi trupul să-l îngropaţ aici"! Şî s-a dus cu vaporaş iute, şi-a ajuns acolo, la Constantinopole. A luat cu el vo zeci oameni di-ai lui şî s-a dus la palatul sultanului. A vrut unu să-l oprească să discalţe cizmile; da el i-a dat brînci şi-a intrat la sultanu, că era voinic; că di era prost n-ar fi făcut o treabă ca asta... Sultanu toma şedea-n tronul lui şi bea cafea, şi l-a găsit, a intrat la el şi i-a dat „bonjur" şî i-a pus cartea şi condeiu pă masă:

— Iscăleşti colea, ca să nu mai plătească ţara bir! Iscăleşti or te tai?

Şi-a scos sabia. Şi sultanul, di frică să nu-l taie, a iscălit. Ş-a luat cartea şi mişcă băiete! S-a suit în vapor şî drumu-nainte, la Bucureşti. Cică să să fi luat după el, dar nu l-au

putut ajunge. Ş-aşa a scăpat, bietu Cuza, ţara, di bir. Să fi trăit Cuza, he, he! Dumnizău ştie ci-ar mai fi făcut! Oca lui Cuza era dreaptă![1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Sperantia: Graiul nostru, I (1906—1907), 354

[1] Material din Cîşla — Tulcea. (Nota culegătorilor)

ROMÂNUL DEASUPRA TURCULUI

Cuza-vodă, în vremea cît a domnit, a fost odată la sultan, în Țarigrad (Constantinopol.)

A fost primit cu alai frumos și i s-a dat cinste mare, mă rog, ca unui Domnitor.

Într-o zi, stînd sultanul și cu Vodă la masă, după obiceiul turcesc, trebuiau să treacă în altă odaie, să ieie cafeaua, băutura cea căutată și primită de legea păgînească a turcilor. În odaia aceea nu se putea bea vin, care-i oprit de legea turcească, ci numai cafea.

Dar și Cuza-vodă avea și el obiceiul lui sfînt : după cafea să beie numaidecît vin. Cînd l-a poftit să treacă în odaia unde avea să ieie cafeaua, Cuza a pus mîna pe un stacan (pahar) cu vin și a pornit cu el.

Un pașă l-a văzut pe Cuza, ce gînduri are, și l-a oprit :

— Măria ta, după legea noastră nu-i voie să beți vin în odaia unde se ia cafeaua.

— Bine dar așa mi-e obiceiul meu și al țării mele.

— Nu se poate, Măria ta, că ne găsim beleaua, noi iști mai mici.

— Ascultă ! Cînd îi veni la mine-acasă, am să-ți intru în voie cu tot ce-i pofti ; așa mi-i datoria mea, ca om de casă ; lasă-mă acum, să-mi fac cheful meu.

Nu a fost cu putinţă să-l împiedece pe Cuza-vodă, ca să-şi îndeplinească gîndul şi l-au lăsat în apele lui.

După ce au trecut în odaie, s-au aşezat cu toţii pe paturi de cele turceşti, trăgînd din ciubuce (narghiulele) tabac şi sorbind cu poftă cafeaua vestită a turcilor.

Cuza-şi aşezase paharul lîngă dînsul, iar sultanul şi ceialalţi paşi se uitau ciudat, să vadă ce-are să facă vodă cu vinul.

Mai fumînd, bînd cafea, stînd de vorbă cu sultanul şi ceialalţi sfetnici împărăteşti, lui Cuza i s-a făcut sete şi numai ce-a pus mîna pe pahar, s-a rădicat în picioare şi a prins a închina cătră sultan, cătră toţi cei de faţă şi a dat paharul peste cap, golindu-l cu poftă mare.

Sultanul, mirîndu-se mult, nu s-a putut rabda să nu-l întrebe :

— De ce ai băut vin după cafea ?

— Iată de ce : obiceiul turcesc este ca după masă să se bea cafea şi s-a sfîrşit ospăţul ; obiceiul nostru românesc este ca după cafea să mai bem şi vin. Eu mi-am făcut obiceiul, *ca românul să fie deasupra turcului !...*[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 145—146.

[1] Auzită de S. T. Kirileanu de la G. C. Nicolescu, magistrat din Fălticeni. (Nota culegătorilor)

(ELIBERAREA ROBILOR DE LA TURCI)

Cînd s-a dus Cuza-vodă la împăratul turcesc, atunci cînd s-a mirat lumea d-acolo de isteţimea şi frumuseţea lui şi s-au dat drepturi mai mari ţării noastre, ştiţi ce lucru de samă s-a mai făcut ?

Împăratul turcesc, de mare bucurie, a dat porunci să iasă din închisori şi din robie, toţi românii cari, demult, demult, robeau în ţara turcească şi nu mai ştiau, săracii, de atîta amar de vreme, nici de taică, nici de maică, nici de fraţi, nici de surori. Şi să plece oamenii acasă, odată cu Vodă-Cuza !

Şi aşa s-a întîmplat.

Acu, între cei robiţi, era şi un om de pe la noi, anume : Călin ! Era rob şi el şi nevasta.

Cînd îl duseseră în ţara turcească, îl luase un turc, îi detese patru boi şi-un plug, şi-l trimesese la cîmp, departe.

Bietul Călin, ce să facă ? Ara ce ara acolo, iar duminica venea la casa turcului, care — mirat de hărnicia lui — îl lua de-l cinstea şi zicea păgînul :

— Bre, Călin ! Harnic la tine, rumâne, bre !

Şi acolo a stat el doisprezece ani. Iar cînd a sosit Cuza-vodă în Ţarigrad, au început să bată tobele şi să se strige pe uliţi :

— Să iasă toţi robii şi să se ducă în ţară, că i-a desrobit Cuza-vodă !

Şi ieşeau toţi ; iar de ieşeau, îi tăiau turcii.

Călin, săracu, era la plug, departe în cîmp şi el nu ştia de minunea asta. A avut însă noroc cu nevasta care era şi ea tot în ţara turcească, cu copiii. Cînd se striga pe uliţi era cu vadra la apă şi auzi şi ea vestea cea bună. Se repede atunci înaintea lui Vodă-Cuza şi îi cade în genunchi :

— Şi noi sîntem robi, Măria ta !

— Păi, unde staţi ?

— La cutare turc.

Şi s-au dus trimişii lui Vodă, acolo la plug, de l-au adus pe Călin şi au chemat şi pe turc.

— Să-i dai drumul acasă, jupîne !

Şi şi-a strîns Călin tot ce avea, iar turcul, cînd l-a văzut că pleacă, a început să plîngă.

— E, bre, bre ! Multă avere îmi făceai tu mie, dacă mai şedeai, bre ! N-am ştiut eu de una ca asta, că nu mai plecai, bre !

Apoi i-a dat turcul o vacă şi cîteva sute de franci şi a venit Călin în Ţara Românească, cu nevastă cu tot ; ştiţi unde ? Chiar în Sămăila noastră.

El a *bătut paru-ntîiu*. Şi de la el, drumului de colo, de pe Frumuşelu, i-a rămas numele de : *Drumul lui Călin* robul.[1]

C. Rădulescu-Codin : Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice. Bucureşti, f.a., 165—167

---

[1] De la Marin N. Gogoncea, din Priboieni. (Nota culegătorului)

ÎI URA ȘI PE BOIERII HRĂPĂREȚI ȘI VROIA RIDICAREA ȚĂRANULUI

DE CE A FOST DETRONAT CUZA

— Bietul Cuza, multe drepturi ne-a scos el nouă, ţăranilor, şi încă avea să ne mai scoată, dacă nu se scăpa c-o vorbă ; aşa povestea într-o zi, dinaintea unei crîşme, la o mulţime de oameni ce stăteau împrejuru-i, ascultîndu-l cu mare băgare de samă, moş Toader Mustea.

Căci, să vedeţi, după ce ne-a fost dat nouă pămînturi, s-a pus rău de tot cu ciocoii. Aceştia l-ar fi mîncat de viu, aşa de drag le era. Şi-i tot făceau zile fripte într-una. Într-o zi, scos din fire, zise către boierii ce stăteau înainte : „Să nu mor pînă nu mi-oi face un rînd de curţi domneşti acoperite cu piei de ciocoi" ! Aceasta a vîrît în groază pe boieri şi de atunci l-au tot pîndărit, pînă ce le-a căzut la îndemînă şi l-au scos din domnie.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 110.

[1] Auzită de P. Gheorgheasa, înv. com. Broşteni (Suceava). (Nota culegătorilor)

(BOIERII PĂCĂLIȚI DE CUZA)

Cuza-Vodă a făcut o lege în care se spunea că se ia pămînt de la cei ce au mai mult de zece fălci și să-l dea țăranilor. Pentru ca boierii să-i iscălească legea, el a venit în Cameră (sfatul țării), care era plină de boieri, și a zis :

— Boierilor ! Vă prindeți ca să iau pămînt de la cei fruntași cari au mai mult de zece fălci, și să-l dau țăranilor ?

— Cum nu, ne prindem, răspunseră boierii crezînd că el vorbește de cei fruntași dintre țărani. Și astfel au iscălit legea. Cînd l-a măsurat, Cuza a venit întăi la boieri dar boierii s-au opus zicînd :

— Da de ce veniți la noi să ne luați pămînt ?

Cuza a răspuns :

— D-apoi, n-ați iscălit în cameră ?

— Am iscălit, da pentru fruntași, ziseră boierii.

— Da bine, dumneavoastră sînteți codași, nu sînteți fruntași ? zise Cuza. Și astfel, boierii n-au mai avut ce mai zice.

I. Preutescu în *„Ion Creangă"*, IV (1911) n. 9, 280

CUZA JOACĂ URSUL

Iată că-ntr-una din zile, dis-de-dimineață, în curtea unui boier din Iași, care era potrivnic lui Cuza, vine un țigan cu ursul, să-l joace.

Boierul, cu toată familia și copiii, ies în cerdacul cel înalt din față și fac haz de jocul ursului și după ce boierul de casă dă bacșișul cuvenit, ursarul își ia ursul de lanț și se duce.

Pe la amează, boierul era la masă, cînd iată că un vatav de curte vine și dă stăpînului o hîrtie pe care o găsise lipită pe stîlpul porții.

Boierul citi : „Cum ai văzut ursul jucînd înaintea ta, așa va veni timpul să joci tu, boierule, înaintea ursarului."

Boierul îngălbeni de ciudă și împănă tîrgul cu feciori și vatavi de curte și cu poruncă aspră, să-i aducă într-o clipă pe ursarul care ieșise de cîteva ceasuri.

Și iată că peste puțin timp, bietul ursar cu ursul de lanț este adus de dinapoi, de gloata argaților.

Boierul îl zări pe geam ; pune mîna pe-un pistol, scoboară scările galben de mînie și, nici una nici alta, pac, pac, descărcă cîteva gloanțe în bietul urs care căzu mugind, scaldat în sînge.

Ursarul căzu în genunchi lîngă prietenul lui mort și aștepta și el sfîrșitul, neștiind pricina acestei urgii.

Crunt de mînie, boierul să răsti asupra ursarului, să-i spuie cum şi de ce a lipit hîrtia pe stîlpul porţii.

Bieţul ţigan, cu obrajii uzi de lacrămi şi cu ursul mort lîngă el, abia putu îngîna tremurînd de frică :

— Să trăieşti, mărite boierule, nu ştiu nimic, să mă bată unul Dumnezeu, zău aşa ! Eu nici n-am jucat azi ursul la Măria ta.

— Cum ? N-ai lipit tu peticul ista de hîrtie pe stîlpul porţii ? Baragladină !

— Să trăieşti şi să-ţi fie faţa cinstită, mărite boierule, iată cum a fost pricina ! Dimineaţă, un domnişor mi-a ieşit în cale pe-o uliţă dosnică, mi-a pus doi galbeni în palmă de i-am împrumutat şi ursul şi straiele mele, numai pe-un minut de ceas ; da ce-a făcut, nu ştiu, mărite boierule, aşa să-mi ajute Dumnezeu ! M-am trezit numai după un ceşcuţ de vreme că domnişorul cela mi-aduse ursul la han şi straiele, şi nu l-am mai văzut, aşa să trăiesc !

Boierul nostru se dumiri. Fusese... Cuza.

Scoase zece galbeni de plăti ursul ţiganului şi porunci slugilor să scoată pe poartă namila de urs mort şi pe bietul ţigan care-şi bocea pe nedespărţitu-i tovarăş. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 143—144

[1] Auzită de la V. Tanasă Vînători. (Nota culegătorilor)

LEGEA RURALĂ ȘI PĂMÎNTUL

N-a fost lucru așa ușor și a trecut ceva pînă să căpătăm și noi un loc de casă și de muncă. Ce de opinteli a tras Cuza pînă ce a putut scoate de la boieri puțin pămînt și pentru noi! El, săracul, destul a spus boierilor, destul s-a pus luntre și punte pentru țiganii și pentru sătenii noștri, că boierii — la început — nici nu vroiau să auză de așa ceva. Ba să supăraseră foc și se uitau la el chiorîș.

Dacă a văzut Cuza că nu e loc de mijloc, a desființat camera și a trimis pe dipotați acasă. Să supărase și el pe ei. Și s-a apucat el singur și cu vreo doi oameni de-ai lui și în șease luni au scris o lege dreaptă ca lumînarea.

Apoi iar a chemat el pe dipotați și iar i-a rugat ca să facă toți bunătate și să se gîndească o țîră și la țigani și la sătenii noștri săraci. Dipotații dîrji au răspuns toți : nu și nu. Ce să facă dar Cuza ? El vrea să isprăvească comedia.

A chemat armata și a înconjurat cu puști și cu tunuri palatul și camera.

Dipotații văzură totul. Se uitară la uși, priviră pe fereşti ; pretutindeni nu erau decît soldați, puști și tunuri. Vrură să plece dar n-avură pe unde ieși, că soldații stau gata cu puștile întinse spre ei. Cuza nu-i slăbea deloc, mereu le arăta dreptatea, mereu le spunea cu gura, dar și boierii tari, răspundeau

toţi ca unul şi nimic nu vrea să dea pentru săteni. La urmă, Cuza nu mai putu să ţie şi le spuse pe şleau, româneşte: „Dacă este aşa, le-a strigat el, atunci să murim toţi aici. Ori sloboziţi lege pentru săteni, ori pun oştirea să sloboadă foc în noi. Îndată o să strig foc şi toţi trebuie să pierim. Din două eu vă cer una: ori lege dreaptă, ori moarte dreaptă. Alegeţi!"

Şi boierii au tăcut puţin, s-au gîndit acum şi la viaţă şi la moarte, şi la lege, şi la săteni. Nu mai era loc de cîrmeală. Mai de frică, mai de silă, au primit şi ei legea făcută de Domnitor. Domnitorul deştept a chitit bine lucrurile. După ce a pus mîna pe iscăliturile dipotaţilor a plecat cu oştirea di la cameră la ceasul douăsprezece noaptea. De la nouă de dimineaţă a stat el acolo, pînă să domolească pe boieri. A venit la cameră cu armata gătită şi a plecat îndărăt cu legea împlinită. Dumnezeu să-l pomenească sus! [1]

Petre Danilescu, Alexandru Ion I Cuza în tradiţia populară. Poveşti şi anecdote. Vol. I. Craiova, 1909, 24—25

[1] Povestite de Ion Moran lui Aremia Moran din Bărbăteşti-Gorj. (Nota culegătorului)

(DOAMNE, COBOAR' PE PĂMÎNT !)

Foaie verde mărgărint,
Doamne, coboar' pe pămînt
Şi vezi Cuza ce-a făcut !
Că ne-a dat pămînt la toţi,
Să nu mai fim slugi la hoţi ;
Şi ne-a scăpat din nevoi,
De robie la ciocoi !

Tudor Pamfile, Cîntece de ţară adunate de... Bucureşti, 1913, 289

(AŞA ERA CUZA)

Eu la Plainos am făcut clacă şapte ani, nu la călugări. Plainos trăgea la mine ca la el acasă. Ni-a botezat două fete, pe Ioana şi pe Catrina. Au murit amîndouă. Alikaki Plainos ţinea pe-o fată de-a lui Ştirbei. A, ce om era Ştirbei! Zicea să nu-i zici Domle, să-i zici jupîne: „Cine-i Domn măi? Domn îi numa' Dumnezeu!" Pe urmă a venit Cuza şi el ne-a dat pămînt aicia. L-am văzut şi eu pe Cuza, la Focşani. Era cam spînatic şi c-un ciocuşor negru colea. Atuncea a venit un om din Bogza şi s-a jăluit că lui nu i se dă pămînt. Da Cuza: „măi băieţi, n-am ce vă face, nu pot să vă scot din mîna cîinilor; să scap întîi de cîini şi pe urmă vă dau eu pămînt la toţi"! Şi-aşa era Cuza, moşule! Dac-aveai ceva de vorbit, te duceai şi vorbeai cu el cum vorbesc cu dumneata acuma.

I. I. Stoian, Texte folclorice din Rîmnicul-Sărat în „Grai şi suflet", III (1927), fasc. 1, 126—127

(CUZA A DAT)

Sîn și la noi d-ăi din războl, da-i mînă la Dobrogea ; acolo a rămas numai pămîntu ăl rău, piatră goală, ce să faci cu el ? Nu-i bine, nu-i ! ; nu-i cioban să poarte turma. Cuza a dat comună cît a avut nevoie rumânu, după boi. Cică acu e la noroc ; le dă la ăi tineri. Da ăi bătrîni să moară ? La bulgari e bine. Nu să poate-n altă parte ciocoi ca la noi. Bulgarii n-au ciocoi. El pleacă, al dracului, dă gras d-acolo și vine la noi și muncește. Da noi ? Dă primăvara pînă iarna, la ciocoi : fă-i zile, fă-i arătură. Nu-i bine, nu-i bine, da un' să te mai duci ? [1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția : Graiul nostru, I (1906—1907)
162

[1] Material din Chiriac com. Beiu-Giurgiu. (Nota culegătorilor)

(EL A DAT PĂMÎNT LA CLĂCAȘI)

Cuzea, el a dat pămînt la clăcași. Era boier de neam. Care nu plăteau bir era sudiți austrieci [1], ăștia plătia un galben pă an la conțu nemțesc [2]. Și boierii avea robi țîgani, și Cuzea i-a pus la bir pă toț, și pă boieri, și pă rumâni, și pă țîgani, dopotrivă pă toț, la toate dările ; după cît pămînt a avut a plătit foncieră [3]. Care n-a avut dăloc n-a plătit, da contribuție a dat.

Așa a făcut Cuzea atunci, da n-a putut trăi mult, din pricina boierilor, căci le-a luat moșiile. [4]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția : Graiul nostru, I (1906—1907), 178

[1] sudiți austrieni = supuși (cetățeni) austrieci.
[2] conțu nemțesc = consulul nemțesc.
[3] foncieră = impozit agricol.
[4] Material din Izvoară — Tîrgoviște. (Nota culegătorilor)

(UNDE MAI PUI C-A DAT ŞI PĂMÎNT)

A fos domn unu Ghica cari-a pribegit şî după el a vinit Ştirbei. Ăsta a stat şapte ai şî după el a vinit Cuzea din Moldova. Atunci stăpînea turcu şî noi eram clăcaş. Clăcuiam la proprietar două zile pă fiteşcare săptămînă, cu mîncarea noastră şî ne plătea şî şaizeci dă bani pă ziua dă lucru. La turc cîn munceam ca salahor în Dobrogea, ne plătea numai cîte cinzeci dă bani pă zi, cîteodată dăloc. Cînd a vinit Cuzea, la şaizeşpatru, am scăpat de obăgie şî dă străpoarte [1]. Dam dijma din zece una, adică nouă la om ş-a d-a zecea la ciocoi; şî făceam un pogon dă fiteşcare om. Pîi, unde mai pui c-a dat şi pămînt! [2]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia: Graiul nostru, I (1906—1907) 202—203

[1] străpoarte = transpoarte.
[2] Material din Măltezi-Feteşti. (Nota culegătorilor)

(DE NU ERA EL...)

Cuza, sireacu, ăla domn ! El a făcut multe bunătăţ pîntru noi şî ne-a iubit mai abitir ca un părinte. Dă nu era el, nu mai aveam azi pămînt şi tot clăcaşi era să murim. [1]

I. A Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Graiul nostru, I (1906–1907), 210–211

[1] Material din Bora-Slobozia. (Nota culegătorilor)

(NICI CÎND CU CUZA N-O DAT PĂMÎNT LA MULȚI)

La noi sînt unguri şî rumâni. Ungurii ştiu rumâneşte.

Aiştia de cîndu-i pămîntu sînt aici. În Călugăra Mare o fost şî răzeşi. Pe urmă s-o-ntors un boier şî le-o luat pămînturile, cînd era domnia la Iaşi. Nu pot să ştiu cine era domn, Sturza or cine, că era-naintea Cuzîi.

El ne-o fos bun, Dumnezeu să-l ierte! ne-o scos din robie, ne-o dat o leacă de pămînt. Şî ne-o scos din bici, că era bici p-atunci, ne bătea cu arapnicile; greşeai or nu greşeai, avea gust să te bată, te bătea.

Noi eram clăcaş, munceam cu pont. Făceam zîle de seceră, la prăşîlă; de-acolea, zîle de maramet[1]. Era rău, da aveam vite-n timpu acela, că nu popria de la lemne, de la păşune. Însuram un ficior; îndată-i da pămînt boieru, pintru cît muncea claca aceea.

Nici cîn cu Cuza n-o dat la mulț pămînt. O zîs că ba o fos coşerari, ba pădurari, prisăcari, şî nu le-o dat. El, bietu Cuza, o dat la toț da boierii o făcut aceia. Pe el îl fericea toată lumea, că de la Cuza-ncoace am trăit bine; şi az îl fericeşte lumea şî să mulțumeşte.

[1] maramet = pe deasupra.

Ș-aista domn ar fi făcut ceva, da n-o putut de rău boierilor, i-o fos frică să nu meargă pe urma Cuzii, că pe el l-o nenorocit, cred că boierii i-o făcut ce i-o făcut, de-o murit el așa degrabă.

De el să zicea multe. Umbla șî mocănește — așa să vorbea —, lua cîte-o ocă de vin în crîșmă. Șî oamenii cîteodată-l suduiau, că nu știau că-i Cuza. El punea amandă — da' nu-i bătea — că să-nțălagă că-i el, c-au vorbit cu Cuza. [1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția : Graiul nostru, I (1906—1907), 428—429

[1] Material din Letea — Bacău. (Nota culegătorilor)

(AM FOST PERCEPTOR)

Oamenii era clăcaş înainte de Cuza şi s-a dat pămînt clăcaşilor. Care era cu doi boi, şapte pogoane şi nouăsprezece prăjini; care era cu patru boi, unsprece pogoane; care era cu mîna, patru pogoane şi douăsprezece prăjini.

Puneai porumb unde vreai şi făceai zece grămezi, a zecea o lua proprietaru, cînd era clăcaşi. Dacă le-a dat pămînt, nu le-a mai dat nimic.

Nu ţineau mult la Cuza; dacă le dăduse pămînt, era greu de plătit; munca eftină, ce bruma avea de bucate, se vindea cu preţuri puţine.

Am fost perceptor, cînd se plătea pămîntu; dacă nu dădea, făceam secfestru [1]...

N. Georgescu-Tistu, Folklor din județul Buzău. București, 1928, 69. Material din Săsenii-Noi-Buzău [2]

[1] secfestru = sechestru.

[2] Material din Săsenii-Noi, Ion Ştefănescu, 84 ani. (Nota culegătorului)

NU-I SUFEREA PE CLERICII FĂȚARNICI ȘI TEAMĂ NU AVEA

CUZA LA MĂNĂSTIREA NEAMȚULUI

Era într-o zi călduroasă de vară ; la ușa unui bătrîn călugăr bogat din mănăstirea Neamț, un soldat ciocăni.

Călugărul deschise și primi pe soldat, care ceru apă de băut. La plecare, călugărul ieși cu soldatul și merse într-un beci afund și umed, să-i scoată cîteva fructe bune la călătorie, pentru sete.

Soldatul văzu într-un colț o movilă de ciubote galbene și mucegăite, cu toate că nu erau purtate.

— Dar ce ții acestea, cuvioase părinte, aici, de se strică, mai bine le-ai fi dăruit pentru soldații lui Cuza ? !

— Soldații lui Cuza ? N-ar fi ajuns nici Cuza, nici soldații lui cu care pradă țara de averi !

Iaca, am auzit că el vrea să ne ia averile mănăstirești și pentru asta mi-am strîns și eu 24 perechi ciubote, să le am de purtat pe timpul de urgie ce va cădea asupra capului nostru.

Dar să știi tu, băiete, că banul călugăresc nu ajută ; nimic nu se va alege de el și de casa lui, cum va pune mîna pe ban călugăresc !

Soldatul plecă iar călugărul simţi o alinare că şi-a destoiet focul ce-l avea pe Cuza.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 58—59

[1] Din M-rea Neamţului, spusă de Fecioru Vasile. (Nota culegătorilor)

CUZA-VODĂ ŞI VATAVUL MĂNĂSTIRII NEAMŢULUI

Veşnicul întru pomenire, Cuza-vodă, avea obiceiul ca să umble schimbat în straie. Se făcea fel şi chip numai ca să cerce pe slujbaşi cum îşi caută de slujbă, să vadă pe cei mai mari cum se poartă cu cei mai mici, cei bogaţi cu cei nevoieşi şi tot aşa cu fiecare.

Nu ştiai de unde răsare şi unde se iveşte, numai te trezeai faţă-n faţă cu acest domn mare, vrednic în toate şi bun la inimă.

Într-un rînd, cum era el în Piatra-Neamţ, s-a-mbracat ţărăneşte : cu suman, cuşmă, opinci, mă rog, din cap şi pînă-n picioare, era gospodar get-beget.

Ş-a pornit călare pe un cal, spre mănăstiri. Cum mergea aşa, mereu se uita la fiecare sat ; lua sama la toate celea, grăia cu orişicine se-ntîlnea, fără deosebire, şi ispitea pe toţi, de multe de toate.

De la o vreme se trudise şi-a poposit. Calul l-a dat să pască pe lîngă drum, iar el, pe marginea şanţului, a îmbucat ceva, ca să-şi prindă foamea.

Drept atunci trece pe acolo vatavul mănăstirii Neamţului, că unde-şi păştea Cuza calu, era moşia mănăstirii. Cum l-a

văzut pe Cuza, a și prins a-l bajocuri cum îi venea la gură și a-l bate cu harabnicul.

— Măi mojicule, da aici ți-ai găsit tu să paști calul ? N-are niciun stăpîn moșia asta ? și cîte și mai cîte ; iar cu harabnicul dă-i și dă-i, de n-a știut Domnitorul cum să scape mai degrabă.

Cuza, după ce a scapat de alaiul acela, ajungînd pe un om care văzuse pățania lui, l-a întrebat cine-i acela ce l-a bătut.

— Vatavul mănăstirii Neamțului. Da ai gustat încaltea și dumneata din moarea [1] lui !

— Ai văzut singur... Da mai bate el pe mulți într-așa chip ?

— Numai unul Dumnezeu mai poate ținea samă, răspunse românul, cu unul atîta zic : să te ferească sfîntul să-i încapi în labe și să-ți deie cît i-ar plăcea lui !

Cuza însemnă numele vatavului și zice că de atuncea a scos Cuza legea ca să nu se mai bată. Așa că el a scos focul, usturimea — bătaia — ; că pe vremea aceea, cînd te bătea cineva erai bun bătut și n-aveai cui să te plîngi și să cei dreptate. [2]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 44—45.

[1] moartea = felul de a fi.

[2] Auzită și scrisă de S. T. Kirileanu, com. Broșteni (Suceava). (Nota culegătorilor.)

DIN VIAȚA LUI VODĂ-CUZA

Bun suflet precum a fost Cuza n-a mai fost și poate nu va mai fi, cît ne va sta capul în nevoi, fie-i oasele drepte și sfinte! Cu suman ca al nostru și cu cojocul, iaca, așa umbla. Vezi că el era crai ales între mai marii crailor și de traiul nostru nu se rușina. Punea căciulă mocănească pe cap, era cu cămeșoaie de in ori de cînepă și o lua prin țară să-și vadă stăpîniții, așa cum a venit și-n vara aceea... C-apoi, mult n-a mai stat... Haide, om bun, ce să vezi? Era pe la sfîntul Ilie și plouase încetișor și bine, cum e obiceiul ploilor înaintea Probajilor, cînd se probozește[1] vara cu iarna. Cuza o luase prin țară și numai iaca se-ntîlnește c-un biet om nevoiaș, așa, într-amurg.

— Buna cale, om bun! face domnitorul.

— Vă mulțămesc, cumetre, răspunde bietul om.

Și, ba una, ba alta, ajung ei în vorbă și-i zice Cuza:

— Ce, mă rog, ai dumneata, că tare arăți supărat și necăjit?

— Hei, om bun, iaca ce am pățit! M-a pus naiba să trec pe drumușorul acesta, că-mi venea mai de-a dreptul și mă temeam de ploaie. Zic, să ajung mai degrabă acasă. Și-au dat nu știu cum hărămurile de cai mai hăisa oleacă, prin niște

[1] probozi = a batjocori; a se încăiera.

cînepă... că moşia e a mănăstirei aceştia, a Neamţului. Şi, iaca, au venit trei călugări, mi-au dat bătaie cum ai bate un sac de păpuşoi, mi-au luat căruţa cu totul şi caii mi i-a oprit stareţul... Zice că să-i dau o sută de galbeni drept ispaşă pentru cînepă — altfel n-am ce căuta pe aicea !...

— Apoi, mă omule, zice Cuza, face căruţa ta şi caii la un loc, o sută de galbeni ?

— D-apoi, face !... răspunde omul, plîngînd.

— Haidem înapoi de-acum !... lasă, nu mai plînge ca muierile !...

Şi s-au dus ei, aşa cum înserase, pînă la mănăstire. Bate-n poartă Cuza, iese un călugăr şi cu vai nevoie, i-a primit. Au trebuit să spuie în cele din urmă că vine omul să plătească suta de galbeni, altfel nu-i primea ! Bun.

Zice Cuza :

— Mă rog sfinţiilor voastre, stareţul tot doarme... Lăsaţi-ne pînă mîine dimineaţă... să ne hodinim şi noi, vai de ciolanele noastre... şi mîine i-om da seamă de toate... da, iar mă rog, oleacă de mîncare nu ni-ţi da ?

— Pe parale, fiule, mîncare, că nu-ţi dă nimeni degeaba !, face un călugăraş.

— Bine. Cît va fi, vom plăti, cinstite părinte, numai nu vă înduraţi a ne lăsa să murim de foame...

Şi, cu mare greu, au trimis călugării pe o slugă şi le-a dat drumeţilor o strachină de fasole boambe fierte şi rele la gust, dar un galben la preţ... După ce a plătit Cuza binişor şi cinstit galbenul, s-a luat prin mănăstire să mai vadă ce-i şi pe-acolo. Da nimeni nu-l cunoştea, nici tovarăşul lui.

Multe va fi aflat, căci ce ochi răzbătea mai bine decît ochiul lui ! Din toate una ştiu că a ţinut-o mai cu seamă la inimă : că lor le adusese de un galben, o strachină de fasole boambe cu muşiţă, iar călugării mîncau numai fripturi tăvălite-n unturi. Şi mănăstirea avea 800 de claponi hrăniţi anume pentru treaba asta. Pînă la miezul nopţii, atunci, zice că n-a dormit Cuza. Pe urmă s-a dus repede la bietul om cel necăjit, l-a trezit şi i-a zis :

— Haide, măi omule, degrabă, şi-om pune caii, că ne ducem !

Iese omul, da caii erau acum puşi de Cuza, săracu ! Se vede că pe cît umblase, dăduse de căruţa omului, înhămase bine şi acum zice :

— Suie, măi omule!

Omul se suie, Cuza trage zăvoarele porţii, deschide şi dă să iasă. Iaca sar îndată călugării, iaca se trezeşte stareţul. Şi prind a striga: „Hoţii"!

— Nu-i nici un hoţ, nimic, părinţilor... nu vă temeţi... ne ducem cu dreptul nostru, răspunde liniştit Cuza, dîndu-şi sumanul la o parte, aşa că-i strălucea pieptul de aur, ca soarele. Fiţi pe pace! În astă noapte nu vă supără nimeni, dar mîne dimineaţă vă voi trimite eu poruncă, să se curăţe mănăstirea de hoţi. Toţi au căzut în genunchi. Omul cel cu căruţa tremura de bucurie şi de cinste că stătea cu domnitorul alături. Dar ce vor fi tremurat hoţii mănăstirilor a doua zi, dimineaţă! Căci Cuza a dat bici cailor, s-a dus împreună cu tovarăşul lui cel necăjit, ba l-a şi cinstit la un ratoş [1] şi lui i-a dat cei 100 de galbeni pentru ispaşă. Nu căutaţi că s-au luat cu cinstea, dar craiul şi-a ţinut vorba şi a doua zi, cînd să iasă călugării la hrănit claponii şi cînd soarele se deştepta din fundul văii, la sfînta mănăstire a Neamţului, ca şi la alelalte, venea o mare poruncă purtată de zdraveni şi chipeşi oşteni: să se deschidă porţile cele zăvorîte, pentru drumeţii lipsiţi şi întîrziaţi şi să se ieie pe fugă hoţii mănăstirilor.

— Hei, hei! Dulce om precum a fost Cuza nu va mai fi, poate, căci gîndul lui aşa era: să facă din cuconaşi — ţigani, din ţărani — boieri şi din călugări — oameni de treabă! Azi nici prin biserici nu-l pomeneşte. Petecele de ogoare de la dînsul le ţinem şi, dacă nu-l prăpădeau devreme, el pe noi toţi avea să ne scape de cei ce ne întunecă... [2]

D. Furtună, Firicele de iarbă. Povestiri şi legende româneşti. Bucureşti, f.a., 16—20

[1] ratoş = han, rateş.

[2] Din Bozieni-Dorohoi. (Nota culegătorului)

CUZA-VODĂ LA MĂNĂSTIREA NEAMŢULUI

Stareţul mănăstirii Neamţului primise veste că vine Vodă. Nu sta piatră pe piatră, călugării alergau în toate părţile : unii măturau, alţii scuturau, unii împodobeau odăile în care era să fie găzduit Domnul.

La grajd, de asemenea, se făcea mare curăţenie şi pregătire pentru caii şi trăsurile domneşti. În toate părţile grabă şi stareţul da porunci fără sfîrşit. Călugării, cari trebuiau să întîmpine pe domn se îmbrăcase în odăjdii, iar ceilalţi în straie de sărbătoare şi stau gata.

În vremea asta, o trăsură de ţară cu un cal şi doi ţărani, intră în mănăstire şi răzbate pînă la arhondaric ; acolo, unul din cei doi călători, după ce dă noroc bun, cere găzduire călugărului arhondar, pentru el şi tovarăşul lui ; dar n-apucă să deschidă gura şi şi începe arhondarul :

— Nu ţi-i ruşine obrazului, mojicule ? d-apoi cum socoţi tu că ai să fii găzduit aicea ? Aicea-i pentru Vodă, nu pentru unu ca tine ! La poartă colo-i pentru voi !...

Călătorul se urcă înapoia căruţii şi îndeamnă pe tovarăş să întoarcă şi să meargă acolo unde îl trimesese călugărul, în nişte ruini unde trăiau laolaltă argaţii cu viţeii, cu meii şi cu porcii, în cea mai cumplită măzăcie [1].

---

[1] măzăcie = mizerie, murdărie.

Cînd se oprește românul cu căruța la poartă și-și aruncă ochii înapoi, călătorul nicăieri... începe omul a sudui și a blăstăma..., îi ieșea foc și pară din gură.

— Auzi, să mă poarte pe drum, să mă înșele și să nu-mi plătească...

Uitîndu-se așa la locul unde stătuse streinul, vede o legătură, o ia, o desface și, cînd colo ce să vadă, un fîșîc de galbeni de-i lua ochii românului.

Au tot așteptat călugării pe Vodă dar Vodă n-a mai venit. Nu peste mult se aude că Vodă a fost la mănăstire. Scrisese pe un butuc în Neamț, chiar Măria Sa, Cuza-vodă.

A priceput îndată și călugărul arhondar pe cine batjocorise și mînase la poartă și a priceput și căruțașul cine-i lăsase legătura de galbeni în căruță : fusese *Cuza*.

Cîtă scîrbă pe călugări și mai ales pe arhondar și cîtă bucurie pe căruțaș !

Nu mult după asta s-au luat averile mănăstirilor.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 61—62

[1] Auzită de la d. Gh. Leonescu, învățător din Hangu (Neamț). (Nota culegătorilor)

VODĂ CUZA LA MONASTIRE

Cuza a mers odată la o monastire şi a spus călugărilor de acolo :

— O să vă iau moşiile şi pădurile toate. Am să vă las săraci, ca să vedeţi şi voi cum e sărăcia.

— Apoi, de ce Doamne ? ! I-au răspuns călugării aploşiţi [1] acolo, la sfînta monastire.

— Nu ştiţi de ce ? ! Am să vă arăt eu pentru ce... Pentru că nu aveţi milă de săracii care cer gazdă la voi ; mulţi se plîng că nu voiţi să-i primiţi, iar pe care îi primiţi nu-i ospătaţi şi vă bateţi joc de ei. Iaca de ce... aţi înţeles, cred !

— Sînt toate minciuni, Măria Ta ! au răspuns de colo, călugării.

— Dacă sînt minciuni, minciuni să rămîie, dar să ştiţi că eu vă mai las vreme ca să dregeţi vorbele şi faptele. Să ştiţi că eu cer ca pe orice sărac ce trece pe aici, să-l primiţi bine, să-l cinstiţi şi să-l omeniţi, c-aşa sună legea sfinţilor.

Nimeni să nu se mai plîngă că iese flămînd şi neomenit din monastire. Să ţineţi legea !

Atît a zis Cuza şi călugării au făgăduit că vor ţine în dreptate la tot ce e bun şi plăcut Domnului de sus. Numai

[1] oploşiţi.

așa s-au scăpat de Domnitorul pe care ei îl urau și-l blestemau în tot minutul.

*

N-a trecut însă mult și Cuza s-a îmbrăcat în haine de calic ; știți și pricepeți de puteți, s-a gătit Măria Sa cum e mai rău, tot în trențe și-n ciobote cîrpite. Și așa a pornit iar la monastire. Vroia acum să prindă binișor pe călugări de guler și să zică : stați hoților !

După ce a intrat în monastire, șontîc-șontîc pe lîngă ziduri, încetinel, a cerut mîncare ca orice cerșetor sărac.

Și-a venit el, sărăcanul, un călugăr gras, și după ce i-a tăiat o ceapă în patru, a sărat-o și i-a dat-o lui, să mănînce. I-a mai dat și-un cocoloș de mămăligă rece și p-ici i-a fost drumul domnului călugăr.

Bietul Domn, ce să mai facă ?... a primit-o și a mîncat-o sănătos. Și ce mai credeți c-a mai făcut ? S-a pus pe capul călugărilor și nu le-a mai dat pace, pînă ce nu le-a luat moșiile, cum le făgăduise. Și ce bine crezi c-a făcut..., bine, nu glumă ! Dumnezeu să-l ție în cer la el, că bine a mai făcut pe pămîntul nostru ! [1]

Petre Danilescu, Alexandru Ion I Cuza în tradiția populară. Povești și anecdote. Vol. I. Craiova, 1909, 22—23

[1] De la Gheorghe Iorga Voicu, din comuna Isvoarele (Dîmbovița). (Nota culegătorului)

(TOT LA MĂNĂSTIRE)

...Am apucat și pe Cuza-vodă. Ăsta a făcut multe bunătăți în țară. Așa: a luat moșiile de la călugării greci ca să dea pămînt la oameni și a slobozit pe țigani. De la el apoi, au pierit din țară, bătăile și nedreptățile.

Odată, Cuza-vodă se îmbrăcase ca noi: cu zeghe, cu căciulă mocănească și cu opinci în picioare, toate hainele astea fiind îmbrăcate peste cele domnești. Și pornise Măria Sa la drum, prin Țara Moldovei.

Acu, iată că sosi aproape de o mănăstire. Mersese mult pe drum și, obosit, șezu să se odihnească pe iarbă, în marginea drumului.

N-apucă însă să stea ca de cînd m-apucai să vă povestesc, că se pomeni Vodă cu mai marele mănăstirii. Îi răsări înainte, ca din pămînt, și începu să zbiere ca apucat de alte alea:

— Ce cauți aici, mocîrțane? Te-ai tolănit ca la tine acasă? Nu știi oare că locurile astea sînt ale sfintei mănăstiri?

— Ba știu, zise Cuza domol, și tocmai d-aia mă bucur că pot să-mi odihnesc oleacă, ciolanele, pe aste locuri, lăsate pentru nevoiași. Apoi, cu asta nu fac nici un rău, părințele!

— Ce? Încă mai vorbești?

Şi... pleosc!... trosc!... plici!... cu gîrbaciul peste spinarea lui Cuza.

— Aoleo! Se vaită Domnul. Iartă-mă, părinte, că n-oi mai sta p-aici!

— Nu te iert, măi prostule, ca să te învăţ minte.

— Prost, prost, zise Cuza; dar după spinarea noastră trăiţi.

Şi, cînd călugărul era gata să se repeadă iar la el, Cuza îi şopti:

— Ţine banii ăştia, cuvioase şi... lasă-mă, că n-o fi foc!

Şi-i dă călugărului un fişic cu galbeni.

— Aşa mai merge, zise atunci mai marele mănăstirii, mai îmbunîndu-se, dar cară-te d-aici mai repede; să nu te mai văz!

Apoi, vesel, a dat fuga spre mănăstire.

*

Aşa. Pe urmă, Cuza-vodă, văitîndu-se şi mirîndu-se de obrăznicia şi lăcomia soiului ăsta de oameni care nu se mai sătura, a mai stat acolo ce-a mai stat... iar cînd s-a însărat bine, a plecat spre mănăstire şi — fără frică, că avea la el *sabia de aur* — s-a dus drept la poarta chiliei celei mari a călugărului. Acolo, ce să auză?

Lăutari, chef, chiloman.

Cîinii, la poartă, pe el. Iese un călugăr:

— Ce vrei, mă?

— Gazdă; să-mi hodihnesc şi eu în noaptea asta, ciolanele.

— Şi-aici ţi-ai găsit tu, zăpăcitule, să nemereşti?

— Apoi, de! Aici e locaşul pentru odihna neputincioşilor; că d-aia au lăsat moşii noştri cei buni la Dumnezeu, atîtea moşii, sfintelor mănăstiri.

Cînd auzi aşa, călugărul se cătrăni şi mai rău.

— Aşa vorbeşti, măi ticălosule? Ia să pui eu să te ia la zdraviţe [1], niţel!

Şi grăind acestea, strigă pe ceilalţi tovarăşi.

---

[1] a lua la zdraviţe = a canoni, a pedepsi.

Dar Cuza-vodă, pe care nimeni nu-l cunoştea, odată scoate din sîn alt fişic de galbeni şi-l dă în mîna cuviosului :

— Uite, mă ! Du-i stăpînă-tău şi mai spune-i că gazda o plătesc.

— E !... aşa mai merge.

Se duce atunci călugărul, în partea de unde venea chilomanul, stă ce stă şi, pe urmă, se întoarce la Vodă şi-l cheamă sus.

Cuza atît aştepta. Se duce ; da, cînd intră la luminaţii, ce să vadă Măria-Sa ?

În mijlocu casei, o masă scumpă, cu fel de fel de mirodenii pe ea ; iar călugării şi cu starostea lor, lungiţi în paturi şi turnîndu-şi pe gît băuturi, unele mai scumpe decît altele. Dar pe alături de ei, ştiţi ce era ? Să iertaţi dumneavoastră că vă spun, erau femei goale, goale de tot, ca moaşa Eva şi... obrazele bisericeşti glumeau şi se sdănţuiau cu ele.

Cînd vede şi asta, Cuza-vodă nu mai poate răbda. Se cutremură în toată făptura lui, îşi dă zeghea la o parte şi i se văd hainele domneşti, strălucind de aur şi decoraţii.

— Aşa trăiţi voi, ticăloşilor ? Asta vă e viaţa sfîntă, în post, rugăciuni şi fapte bune ? Nemernicilor ! Pentru asta au lăsat domnii români şi boierii cei milostivi, bani şi moşii, sfintelor mănăstiri, ai ? Ca să vă îmbuibaţi voi, greci neruşinaţi... şi să vă bateţi joc de cele sfinte ?

Şi pe cînd vocea lui, ca a unui arhanghel, se auzea de se cutremurau împrejurimile, începe să-i lovească cu buzduganul, că-l avea pe sub zeghe.

*

Acu, de ! puneţi-vă în pielea grecilor, măi tată ! Au mîlcit-o şi au intrat pe sub paturi, cît ai clipi din ochi ; iar femeile acelea au ieşit pe ferestre, pe unde au nemerit, aşa goale cum erau.

Aşa. Iar Cuza-vodă, după ce le-a dat de cheltuială pînă s-a săturat, a ieşit afară şi a cerut să-i vie ispravnicul şi să-i puie caii la caleaşcă, de s-a dus la Bucureşti.

Şi cum a ajuns acolo, a poruncit să puie la închisoare pe toţi acei ticăloşi ; iar moşiile, toate, toate, d-atunci, să fie ale statului.

Vedeţi ? Aşa de strajnic domn a fost Cuza-vodă.[1]

C. Rădulescu-Codin, Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice. Bucureşti, f.a., 160—163

[1] Auzită de la moş Gheorghe al Badii din Sgripceşti. (Nota culegătorului)

CUZA-VODĂ ȘI STAREȚUL MĂNĂSTIRII NEAMȚULUI

Cuza-vodă nu sta numai acolo, în București, ci avea de grije să se ducă prin sate și prin tîrguri, schimbat fel și chip, ca să cerce slujbașii, să vadă cum e lumea de sub mîna lui și care cum se poartă.

Odată mergea pe drumul Neamțului, într-o cărucioară cu două roate, c-un cal ; cine nu trăgea bine de seamă ar fi gîndit că e un calic.

Cînd trecea pe lîngă o pădure, iaca-l ajunge o trăsură cu patru cai. În trăsură era starețul mănăstirii Neamțului. Cuza, cu trăsurica lui, nu s-a ferit într-o parte, ci a ținut tot mijlocul drumului.

Vizitiul de la trăsura starețului striga ca să se dea într-o parte, dar Cuza nu voia. Atunci starețul zise către vizitiu :

— Ian du-te și dă-i cîteva calicului celuia, ca să știe de altădată cum să se ferească din calea boierilor !

Vizitiul a sărit din trăsură și a prins a-l bate pe Cuza și i-a tras căruța în lături.

Trăsura starețului a trecut înainte dar Cuza a dat vînt calului și a ajuns mai înainte în Tîrgu-Neamțului. Sergentului care păzea la intrarea orășelului îi spuse că de va veni o trăsură cu un călugăr, s-o oprească și să o aducă la poliție, că „eu sînt Cuza-vodă".

Cuza s-a dus la poliție, a lăpădat hainele cele de calic, cu cari era îmbrăcat și a rămas în hainele lui adevărate, cele domnești. Nu a trecut mult și iacă-l adus pe stareț înaintea lui Cuza.

— Dumneata ești acela care ai poruncit să mă bată ?

— Eu, Măria Ta ! Iertați greșala mea !

— Adecă voi sînteți boieri, nu călugări evlavioși și cu milă față de cei sărmani ! În loc să-l miluiți pe sărac, cînd îl întîlniți îl bateți ? Ca să nu mai fiți boieri, ci numai călugări, am să vă iau moșiile cele multe cari vă aduc atîta belșug, de vă îmbuibați ca niște trîntori !

Și oricît s-a rugat starețul ca să-l ierte de fapta lui cea rea, Vodă nu și-a schimbat gîndul, așa că a și venit vremea de li-a luat moșiile mănăstirilor.

Victor Lazăr, Legende istorice de pe pămîntul României povestite de... Cluj, 1922, 63—64

(CUZA-VODĂ LA MĂNĂSTIREA FLOREŞTI)

Cuza a simţit de ticăloşiile ce se petrec la mănăstiri, s-a îmbrăcat în straie ţărăneşti şi a venit într-o sară, la mănăstirea Floreşti (judeţul Tutova). El a tras la arhondaric. A doua zi, cînd să plece, călugărul îngrijitor îi cere plata hodinei şi mîncării lui şi-a cailor.

— Apoi, de unde treaba asta ? doară Cuza a dat poruncă că drumeţii să fie găzduiţi omeneşte şi fără nici o plată ?

Călugărul a început a-l sudui. Cuza nu s-a lăsat mai pe jos. Călugărul să răcăduieşte să deie într-însul, atunci Cuza i-a tras o mamă de palmă, de-a văzut călugărul scîntei verzi, înaintea ochilor. În vînzoleala asta vin şi alţi călugări şi sar la Cuza să-l bată, şi mai multe nu. Îl făceau cum le venea la gură : mojic, mocan, prost şi în fel de fel de chipuri. Cînd vede Cuza că-i la aman şi călugării sar să-l bată, numai ce fereşte sumanul în lături de i se văd straiele domneşti şi decoraţiile... Călugării au înlemnit.

Tot aşa a făcut cercare şi la mănăstirea Adam şi la alte mănăstiri şi cînd a văzut ce fac călugării cu averile şi cum

se poartă cu drumeţii şi cu năcăjiţii, le-a luat averile pe sama statului. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă, Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 165.

[1] Auzite de la Neagu Preda, din Zorleni-Tutova. (Nota culegătorilor)

ISPRAVNICUL STAVARACHE

Începură vremuri grele pentru călugări. Lasă că nu mai aveau răgaz acuma să petreacă şi să benchetuiască în voie, aşa cum apucaseră datina din moşi strămoşi ; lasă că zaifeturile cu lăutari şi cu femei nu le mai puteau face acuma decît în taină şi cu multă teamă, dar de cînd începuse să umble sfoară prin ţară despre planurile lui Cuza-vodă şi ale sfetnicului său Mihail Kogălniceanu, începuse şi grija zilei de mîni, nesiguranţa, teama, într-un cuvînt, o viaţă care ameninţa să facă pînă şi din preacuviosul şi pravoslavnicul stareţ Macarie de la mănăstirea Neamţului, un prichindel care cîntărea optzeci de kilograme bătute, o umbră de pămîntean.

Cei mai cuminţi nici nu mai aşteptară să se lăţească vestea şi prinseră să care unul cîte unul lucrurile de preţ, odoarele şi lădiţele cu gălbănaşi, spre fruntarii [1], ori să le piteascã prin locuri sigure.

Pe vremea aceea era ispravnic în Tîrguşorul Neamţului, Călin Stăvărache. Conu Stavăr — cum îi spuneau orăşenii — era de felul său un om şugubăţ şi poznaş. Totdeauna îl vedeai vesel şi grozav îi plăcea să rîdă. Mai că nu era nici unul dintre prietenii ori cunoscuţii săi, căruia să nu-i fi jucat el vreodată, vreo şotie.

[1] fruntarii = întărituri forturi

Cînd auzi conu Stavăr ce primitori se făcuseră acuma călugării,cînd îi povestiră orăşenii cu cîtă dragoste şi smerenie era primită toată lumea la mănăstire, se cruci şi nu-i veni să-şi creadă urechilor.

Dar la urmă se gîndi şi el că aşa trebuia să fie.

— Stau cu frica în sîn, să nu-i calce Vodă.

Şi numaidecît îl ispiti un gînd poznaş.

Îşi pregăti din vreme nişte botfori cît toate zilele, o tunică de călăraş, şi o ţăcălie taman ca a Domnitorului, iar a doua zi în zori, porni spre mănăstire.

Ce mai zarvă pe bieţii călugări! Nici unul nu se arăta că-l cunoscuse ; însă cu toţii forfoteau în jurul său, ne mai ştiind cum să-l îmbie şi cu ce să-l cinstească, căci, de!, aşa se cade să fie cinstit orice oaspe.

Ispravnicul, cu privirea cruntă, prinse să întrebe de averile mănăstirii. Şi unde începură călugării, în frunte cu pravoslavnicul Macarie, să se tînguie şi să se bocească :

— Vai de zilele noastre! Numai noi ştim cum o ducem de azi pe mîni...

— Şi dacă avem acolo, o limbă de pămînt, cîte greutăţi nu sînt la o mănăstire! Vai de noi! Vai de noi!

— E, hei, frate! Acuma nu mai este lumea pioasă ca pe vremuri... Nu se mai pomeneşte nici danii, nici nimica.

Şi nici unul nu se arătă că cunoscuse pe Domnitor.

*

Veni şi vremea mesei. Fusese mare vîlvă printre călugări. Unii spuneau că ar fi bine să-l ospăteze cu te miri ce, o masă frugală de schimnici, ca nu cumva să rămîie Vodă cu gîndul că călugării aveau cine ştie ce averi. Dar la urmă tot învinse părerea că era bine să-l ospăteze domneşte, şi-i trîntiră o masă, să-i meargă pomina.

Ispravnicul mîncă şi bău bine ; dar mai ales bău. Dăduse stareţul cep unui butoiaş tocmai din fundul pivniţei şi conu Stavăr nu se mai sătura sorbindu-i aroma.

— Bun vin aveţi pe aici, fraţilor!

Călugării se priviră cu înţeles şi-i umplură iar paharul.

— Un butoiaş din vinu ista nu mi-ar strica nici mie...

Călugării iar se priviră cu înțeles și starețul șopti ceva la urechea unuia dintre ei.

Ispravnicul icnea greu ca să-și stăpînească rîsul. Și-n adevăr, i-ar fi venit greu de tot chiar celui mai mohorît om, să rămîie serios în fața unei asemenea priveliști.

O duzină de fețe rotunde, grase, roșii, mînile acelea tremurătoare chinuind șiraguri de mătănii și ochii aceia mici, sclipitori, în cari era concentrată toată șiretenia vieței călugărești ; masa încărcată cu bucate scumpe, paharele pline pe care călugării abia îndrăzneau să le atingă cu buzele, era ca într-o feerie, cînd curtenii surprinși de apariția neașteptată a stăpînului rămîn încremeniți, cu paharele în mînă.

La plecare, starețul legă la spate, de burduful trăsurii, un butoiaș de vreo zece vedre, din vinul cel aromatec. Ispravnicul se prefăcu că nu vede nimic și răspunse încruntat plocoanelilor și temenelilor călugărilor cari-l însoțiră pînă la poartă.

A doua zi, tot tîrgul știa întîmplarea ; rîdeau nemțenii să se prăpădească.

Cuza-vodă, căruia prefectul județului i-a povestit mai tîrziu șotia ispravnicului Stăvărache, ar fi răspuns zîmbind :

— În curînd nu vor mai avea de ce să se teamă călugării...

C. Rîureanu, Vodă-Cuza. Pilde și întîmplări din viața sa. București, f.a. 19—22

MOŞ FEDELEŞ

Era în primăvara anului 1860. O zi frumoasă de a lui mai înveselea firea. Sătenii din Putinile lucrau la cîmp pe întrecute.

Păsările desfătau luncile şi codrii cu cîntecele lor, iar turmele de oi şi vite, la păşune, îndeplineau această mulţime de glasuri cu zbieretul mieilor şi huietul tălăncilor. Firea întreagă părea mai înviorată ca altădată. Era o zi rară în viaţa unui om, care să-l înalţe şi să-l mulţumească atîta încît nici el să nu-şi poată da samă de ce veselie sufletească se simte vrăjit...

Soarele se ridicase de o suliţă pe văzduhul cerului iar lăicerul (covorul) verde de pe şesuri şi cîmpii, încarcat de roua dimineţii, sclipea argintiu la razele soarelui, lăsînd să se vadă în zare mii şi mii de culori vii. În raiul acesta atît de fermecător, toată lumea muncea cu spor, aşteptînd prînzul de mîncare, ca să se odihnească şi să-şi împrospăteze puterile de muncă.

Femeile, pe-ntrecute, ieşeau cu mîncare la cîmp, pentru tată, soţ, ori frate.

Era la prînzul cel mare. Se făcu o tăcere adîncă, ca şi cum ar fi sunat ceasul mîncării şi a hodinei. Sătenii, presaraţi în cete, pe ogoare, îmbucau cu poftă mare din mîncarea adusă, dar fiecare simţea lipsa şagaciului *moş Fedeleş*, care de data

aceasta lipsea de pe ogor. Plugurile stăteau în bătătură, iar tălăncile boilor nu se mai auzeau din depărtare.

Fiecare își zicea : „Unde să fie dus moș Fedeleș — șagaciul ? O fi dus la Iași, la domnie ? S-a fi îmbolnăvit din lupta cu stareţul și cu Cerchez ? Ce o fi pățit ? Nimic nu știm." Acestea erau întrebările îndoielnice ce-și punea fiecare din pricina lipsei lui moș Fedeleș.

La capătul de miază-noapte a ținutului Tecuci este sătișorul Putinile, megieșit cu Avrămeștii din ținutul Tutovei. Amîndouă satele sînt răzășii. În Putinile locuia un răzăș bogat pe care îl chema Constantin Verga și poreclit *Fedeleș*, pentru șăgile și statura lui scurtă, cu picioarele îndoite în afară, dar mai ales îl poreclea pentru că ducea vin cu fedeleșul la lucrători.

Moș Fedeleș avea răzășie multă, cirezi de vite, argați și o nevastă tare frumoasă, dar nu avea copii. Era om deștept pe vremea lui. Toată viața luptase pentru apărarea răzășiilor Măzănariului, de stareții mănăstirii Răchitoasa, din ținutul Tecuciului și de boierii Cercheześti din Voinești, ținutul Tutovei, cari încercau să le răpească cu sila și cu hrisoave mincinoase, ce le plăsmuia un popă falșificator din Iași, pe care îl plăteau tot cu banii storși din sudoarea țăranului pontaș, ori a răzășului calicit. Moș Fedeleș era vechilul satului. De 60 de ori se judecase pe la Divanul și Logofeția din Iași ; iar cercetări localnice de la Isprăvnicia din Tecuci, adusese vreo 50, și toate drumurile le făcea pe jos, cu trăistuța cu hrisoave și merinde în spinare, dar totdeauna cîștiga procesele. Trecuse vreme de 70 de ani și acum, moș Fedeleș îmbătrînise și slăbise numai cu trupul, dar cu inima și cu mintea nu. Era încă tot tînăr pentru apărarea moșiei și a drepturilor sfinte de la străbuni. Jucase și hora Unirei în Iași, la alegerea lui Cuza ca domn, alăturea cu toți boierii.

Cuza-vodă îl cunoștea foarte bine de cînd era ispravnic la Galați, căci îi făcuse dreptate cu un grec care căutase să-l înșele la plata a vreo 50 de cară de grîu ce-i le vînduse grecului, pe cînd se căra pînea de-a dreptul la Galați și avea multă nădejde de dreptate la el, cînd l-ar mai supăra veneticii răpitori.

Nădejdea aceasta îl făcea să trăiască mai voinic ca în tinerețe.

Venise vestea prin sate că domnitorul Cuza are de gînd să deie pămînturi pontașilor și clacașilor de pe moșiile boierești și mănăstirești, iar rămășițile de moșii ale mănăstirilor le va lua pe sama țării, de la stareții și călugării greci. Moș Fedeleș nu mai putea de bucurie, mai ales că scapa de stareți și unde nu se puse de strînse toți sătenii și făcu o petrecere mîndră și mare într-o duminecă din mai, la casa pașnicului Lupu Verga, din Putinile. Aicea îndemna pe răzeși să-și aducă un inginer și după hrisoave și hotărîri, să-și hotărnicească moșia Măzănarului dinspre moșia Răchitoasei, pentru veșnicie, că grecii vor fi alungați din țară, de Vodă. Toată ziua au petrecut frumos dar noaptea, cîțiva vînzători, dușmani, înștiințase pe starețul din Răchitoasa și pe Dumitru Cerchez din Voinești.

A doua zi era luni, 4 mai 1860. Pe cînd ieșea moș Fedeleș cu plugurile la arat, iată că la poarta țarinei întîlnește pe starețul mănăstirei Răchitoasa, într-un radvan tras de opt cai cu surugii înarmați și pe Dumitru Cerchez, boierul din Voinești, cu 40 modorăni (țigani) — pușcași călări — care, fără nici o vorbă, se răped ca lupii la el, îl înhață de păr și îl trîntesc la pămînt, îl bat cu bicile, îl suduie și ocărăsc, îl stupesc și-i dau palme peste obraz, judecîndu-l și chinuindu-l ca pe Hristos, pînă ce n-a mai putut răsufla ; apoi îl amenință cu împușcarea, dacă nu le dă hrisoavele satului pentru răzășiile Măzănarului și îl duc cu sila în sat la casa lui, căci pe argați îi legase burduf și n-avea cine-i apăra ; dar iată că se ivesc răzeșii, vestiți de la cîmp, care alergară într-ajutor, iar hoții o iau la fugă ca iepurii, peste deal, la Avrămești.

Moș Fedeleș, ramas în mijlocul satului, bătut măr, strigă ajutor și roagă pe răzeși să nu se lese hoții nepedepsiți.

Satul se-narmează și în frunte cu Moș Fedeleș care tot mai șovăiește, trece dealul către Avrămești, strigă într-ajutor răzeșii din Avrămești, și așa, amîndouă satele, unite, aleargă după hoți, dar pe stareț nu l-au mai ajuns, căci îl scapase în galopul cailor, spre Florești, iar pe Dumitru Cerchez îl găsiră ascuns în casa obștii satului Avrămești, locuită pe atunci de arendașul Cotrută, iar astăzi este școală, unde năvălesc ca pe vremea răzmiriței, strică porțile curții, apoi zdrobesc ușile puternice ale caselor, iar stolnicul Vasile Solomon din Avrămești trage prin o fereastră cu durda lui plăieșească, asupra lui Cerchez, lovindu-l la mîna dreaptă cu un glonte. Și pînă

cînd au stricat ușile, Cerchez, pe o ușă din dos, s-a strecurat prin livezile și viile de la răsărit, fugind în Voinești, încă tot cu viață. Aceasta era o furie oarbă îndreptată împotriva celui mai de temut răpitor-bandit de pe Tutova.

Neputîndu-l prinde, răzeșii se liniștesc și se întorc pe la casele lor, ca să-și caute munca pe-a doua zi, căci era în toiul muncii, numai moș Fedeleș care suferise atîta chin și rușine cum nu îndurase niciodată în viața lui de 80 primăveri trecute, nu se putea liniști. Trupul îl durea și nu era atîta obosit dar rușinea îl îngropa de viu și gîndul îl muncea grozav, că cum să se lese bătut, ocărît și rușinat de păngăriții boieri și stareți greci, tocmai la poarta satului pe care l-a apărat o viață întreagă, neștirbit de moșiile lui, și tocmai în timpul lui Cuza-vodă care a jurat scăparea țăranilor din ghiarele răpitorilor ?... Trecuse noaptea și el nu închisese un ochi macar. Își ticluise jalba la domnitor și-și pusese toate hîrtiile și hrisoavele în trăistuța lui obișnuită, unde jupăneasa Catinca avusese grijă a-i pune și cîteva azime calde și ceva brînză de oi, ca să aibă de mîncare pe drumul Iașului. Era gata de drum și încă nu se luminase de ziuă.

În ziua de 5 mai 1860 era un timp frumos ca în toiul primăverii. Lumea ieșise la lucru de cu noapte, numai moș Fedeleș lipsea. Era pe drumul Iașului. Mergea așa de rar încît s-ar fi părut că-l duc ursitorile pe sus, ca în poveste. Mii de gînduri îl munceau și fel de fel de planuri își făcea, cum să se jeluiască domnitorului, cum să-și spuie durerea și ce răsplată să ceară pentru rușinea suferită. Era pe la amează. Moș Fedeleș, ostenit de drum, se așezase la umbra unui stejar bătrîn din marginea drumului ce trecea prin Repedea la Iași, ca să se mai odihnească puțintel și să îmbuce ceva.

Pe cînd mînca cu capul descoperit, iată că despre Iași venea o trăsură mare, trasă de patru cai voinici cu surugii pe capră și patru curteni călări pe de lături. Într-însa era domnitorul Cuza care mergea la mănăstirea Florești și Răchitoasa, să cerceteze asupririle făcute de stareți, locuitorilor ce se plînseseră domnului.

Moș Fedeleș, cum zărește trăsura, îl cunoaște pe Vodă, lasă mîncarea, aleargă la trăsură, cade în genunchi și se roagă să-l asculte.

Cuza dă poruncă să oprească trăsura și spune omului să se scoale și să-i arate plîngerea. Moș Fedeleș își scoate jalba cu hrisoavele din trăistuță și le întinde domnitorului, să le citească.

Vodă, cetindu-le îl întrebă :

— Moș Fedeleș ! ia spune-mi cum ți s-a întîmplat rușinea de care te jeluiești ?

— Să trăiești, Măria ta, ascultă-mă să spun ! De 60 de ani mă lupt cu stareții mănăstirei Răchitoasa și boierii Cerchezești din Voinești, care vor cu sila să răpească putinenilor răzășiile Măzănariului. Am avut 60 de procese la Divanul și Logofeția din Iași și 50 de cercetări localnice de la Isprăvnicia de Tecuci, și la toate am cîștigat dreptate, iar răzășia am păstrat-o neștirbită de nimenea.

— Dar acum ce-ai pățit ?

— Să vezi, Măria Ta ! În primăvara anului acestuia, venind starețul și Cerchez cu un inginer și 60 de pușcași, să împartă cu sila Măzănariul, am răsculat răzeșii din Putinile și Buda și i-am alungat, apoi auzind că Măria ta ai hotărît să iei moșiile mănăstirilor și să dai pămînt clacașilor și pontașilor de pe moșiile boierești și mănăstirești, iar răzeșiile să le hotărnicești după obîrșia lor, de bucurie mare ce-am avut, am strîns răzeșii și am făcut o petrecere mare în sat, unde am sfătuit obștea să nu se lese a fi răpită de răzășiile Măzănariului, pînă cînd s-a îndeplini gîndul Măriei tale, pentru statornicirea veșnică a țaranilor.

— Și ce ți s-a întîmplat de ești așa de vînăt ?

— Apoi, ieri dimineață, cînd ieșeam cu plugurile la arat, la poarta țarinei satului m-au oprit starețul din Răchitoasa cu boierul Dumitru Cerchez din Voinești și 40 de pușcași ; m-au bătut cu bicele și m-au lovit cu palmele peste obraz, stupindu-mă și ocărîndu-mă ca pe Hristos, pentru că răscol răzeșii. Iaca, vînătăile de pe trup ! Și moș Fedeleș se arătă lui Vodă.

— Cum de-ai scapat viu, moș Fedeleș ?

— Pe cînd mă ducea cu sila în sat, să-mi răpească hrisoavele ce le vedeți, au sosit răzeșii de la cîmp, care fusese vestiți și i-au alungat spre Avrămești, încotro fugise.

— I-au ajuns ?

— Pe stareț l-au scăpat spre Florești în goana cailor, pe Cerchez l-au însemnat cu un glonte la mînă, într-o casă din Avrămești, dar ca prin minune l-au scapat viu la Voinești.

— S-au liniștit răzeșii?

— Liniștit, Măria ta.

— Bine, dar acum ce cei de la mine?

— Măria ta! Mă rog ca să pedepsiți vinovații, ca un *părinte al țăranilor asupriți.*

— Voi da poruncă să se cerceteze și să se pedepsească.

— Dar rușinea ce-am suferit, cum rămîne, Măria ta?

— Suie-te în trăsura mea, să-ți mai odihnești trupul obosit și istovit, mai scurtînd din drum și, cînd îi ajunge acasă, spune fraților tăi săteni că pentru rușinea suferită ai avut cinstea să vii acasă, în trăsură, alăturea cu Vodă.

S-a suit moș Fedeleș în trăsura domnitorului Cuza și a mers cu el pînă la Vaslui, unde s-a dat jos.

Vodă a ajuns seara la Florești și starețul Răchitoasei simțind venirea domnitorului, chiar în noaptea aceea și-a luat catrafusele spre Bîrlad și către Sfîntul Munte; iar a doua zi l-a ajuns pe stareț și starețul de la Florești, care era vinovat tot cam de aceleași fapte.

A mai trăit moș Fedeleș, în cinste, încă vo 15 ani, cînd și-a dat sfîrșitul; iar numele lui alăturea de-a lui Cuza-vodă a rămas pe veșnicie în inima și mintea Putinenilor, ca să-l pomenească de pildă celor ce trăiesc și vor mai trăi de-acum înainte. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra Neamț, 1909. 75—80

[1] Culeasă de C. Solomon, învățător, comuna Avrămești (Tutova). (Nota culegătorilor)

ALEXANDRU CUZA ȘI CĂLUGĂRII

Cuza, îmbrăcîndu-se odată în haine de fecior boieresc, veni în satul Vînătorii-Neamț și trase drept la casa unui sătean sărac. După ce a mai stat puțin, ceru săteanului ca să-i dea ceva de mîncare. Omul i-aduse îndată ceva brînză și mămăligă, rugînd pe fecior ca să-l ierte dacă n-a fost mai din vreme preparat cu de-ale mesii. Cuza, fără să fie cunoscut de cineva, mîncă și tăcu.

Dar în acest timp, călugării de la monastire făceau larmă multă prin sat și sileau pe oameni ca să iasă mai repede la lucru.

Domnitorul le făcu semn și vorbi cu mai mulți săteni, rugîndu-i ca să mai întîrzie puțin. Gîndul său era ca să vază ce vor face călugării. Urmarea îndărătniciei însă a fost că toți aceia care au întîrziat puțin au primit ca răsplată lovituri de bici.

Săteanul care găzduise pe Cuza, deși s-a apărat puțin spunînd că are un om în gazdă, ce trebuia îngrijit, tot n-a scăpat de ocări și de lovituri.

Bunul domnitor totul văzu dar tăcu și plecă necunoscut, lăsînd sub velința săteanului cîțiva bani de argint.

Pe drum către Neamțu a dat poruncă cărăușului să dea drumul cailor ca să pască prin livezile monastirești. Călugării păzitori văzînd această necuviință, s-au necăjit îndată și au tăbărît cu bicele pe căruța domnitorului, depărtîndu-se în urmă cu sfiială. Văzuseră că ei au de a face cu un fecior boieresc.

*

Tot Cuza, ajungînd la monastire, se îmbrăcă îndată în haine de cerșetor și apoi rupt ca vai de lume, intră cu sfială în curtea monastirei, cu gîndul ca să ceară de milă înaintea sfinților părinți.

Pe atunci monastirea Neamțu era un cuib fericit pentru călugării greci și pentru alte odrasle de-ale lor.

Domnitorul vroia cu tot 'nadinsul, să se încredințeze de sfințenia acestor fățarnici.

Întîi, el intră într-un etac unde știa mai de dinainte că șade căpătenia călugărilor.

Într-adevăr, nemeri bine : starețul era la masă înconjurat de toată ceata apostolească.

Toți mîncară în liniște, bolborosind ceva pe grecește, și nimeni nu se uita la cerșetorul care cerea umilit la ușe.

În cele din urmă, un călugăr burtos îi aruncă o bucată de pîine, poruncindu-i încruntat ca să se care mai degrabă afară.

Domnitorul ieși lăsînd ușa deschisă. Un călugăr îl petrecu pînă jos la scară. Un moment, călugărul șezu lîngă cerșetorul zdrențuit care se căznea să-și bage pîinea în traistă. Fără să se aștepte însă, călugărul zări sub zdrențe cordonul strălucit de domnitor. Înlemnit de frică, tremurînd de rușine, de abia sui treptele părintelui stareț care, vesel, spunea ceva cetei călugărești, sătulă de toate.

Vroi să spuie cu curaj vestea dar se înecă. Dete să se apropie dar nu-l mai țineau picioarele. Lăsă capul în jos și de-abia ridică mîna dreaptă în sus.

— Ce ai ?! întrebă starețul care observase nevoia călugărului ușier.

— Cuza... mormăi călugărul...

— Vine Cuza ?... Domnitorul ?!

— Nu, a fost aici.

Toţi încremeniră, se sculară şi rămaseră ţapeni în picioare. Călugărul uşier amuţise de-a binelea. Cei din jur îi ridicară capul şi-l smuciră de haină :

— Dar, spune, unde e Cuza ? Ce îţi e ?

— A fost aici şi ceru de milă. Am văzut că i-aţi dat un codru de pîine...

— Şi eu l-am înjurat, nenorocitul de mine, zise cel care i-aruncase bucata de pîine. Într-un moment, toţi se împrăştiară. Căutau pe mizerabilul de cerşetor căruia trebuia să-i despartă capul de trunchi. Dar tot nenorocul îi păştea. Cuza, la poarta monastirii, sărise în căruţă şi fuga, la vale, către apa Siretului.

Şi, de aici, domnitorul, ajuns în grabă la Iaşi, îşi însemnă bine purtarea sfinţilor călugări pe care trebuia să-i radă de la monastire.

*

Călugării, văzîndu-se prinşi cu ocaua mică şi ştiind cu cine au de a face, au format şi ei o delegaţie din cei mai buni de gură şi au pornit-o spre Iaşi.

Tare se temeau ei de mînia domnească. Cu chiu, cu vai, ajunseră la palatul din Iaşi şi cerură smeriţi ca să vorbească cu Vodă. Cuza îi primi binevoitor, în timp ce călugării începură să-l roage frumos ca să aibe milă şi să nu le schimbe aşezămintele lor sfinte şi foarte cinstite...

— Bine, a zis Cuza, voi ţine socoteală de cele ce-mi reclamaţi, dar, mai înainte, aş dori să văd şi eu acele sfinte aşezăminte de la Neamţ. Voi veni odată pe acolo şi atunci ne vom înţelege pentru totdeauna...

Şi, într-adevăr, făgăduiala domnească s-a împlinit. Călubării au plecat trişti şi abătuţi. Pricepeau ei gîndul domnitorului. Ştiau prea bine că el fusese săptămîna trecută pe la monastire, aflase totul şi acum se prefăcea că nu ştie nimic, dorind, după cum le spunea, să-i vază mai de aproape. De abia ajunseră înapoi la Neamţ şi primiră vestea că vodă Cuza va veni peste două zile la monastire. Grozavă veste...

La o săptămînă de la plecarea călugărilor din Iaşi, domnitorul, însoţit de mulţi călăreţi, plecă spre monastire. Pînă a nu ajunge aici, o roată de dorobanţi trimişi din vreme, strîn-

sese hîrcile şi oasele copiilor născuţi fără lege de fete, cu călugării.

Erau pline văile şi împrejurimile monastirii şi la orice pas, ţăranii din jur îţi arătau cu scîrbă rămăşiţele păcatelor călugăreşti.

La monastire, ca să nu uităm povestea, domnitorul a fost bine primit ; ce e drept, curăţenie şi ordine pretutindeni, respect şi smerenie pe faţa tuturora.

Cuza acum era militar. Frumos şi rece la înfăţişare, în haine strălucite, înconjurat de o gardă aleasă, el insufla tuturora duhul maiestăţii. Călugărilor, mai ales, li se părea că au înainte pe Arhanghelul Mihail care ridică sufletile celor chemaţi.

După ce domnitorul văzu cîteva încăperi mai ascunse, ieşi în curtea monastirii, roti ochii în jur şi după ce cuprinse sub privire toată ceata călugărească, zise cu putere :

— Am să vă mătur de aici...

— E păcat, Măria ta, îngînă stareţul ; aşezămintele noastre sînt cinstite şi, mai presus de toate, sfinte...

— Cinstite ?! întrebă Cuza, pentru că mîncaţi tot ce e bun şi huiduiţi pe săraci ; sfinte ?! de unde vine vorba asta ? şi arătînd căruţa plină de oase şi hîrci omeneşti, le spuse :

— Iată faptele voastre !

— E prea păcat, Măria ta, fie-ţi milă !...

— Scurt, am să vă mătur şi de voi fi vinovat, să fie păcatul meu !

Sentinţa a fost grozavă. Călugării se uitau la cer împietriţi iar alţii, prin chilii, suspinau cu amărăciune.

Cînd ieşi, la poarta monastirii, Cuza, întîlnind mulţime de săteni, vorbi cu toţi, strînse mîna la mulţi şi le ascultă nevoile.

— Măria ta, zise unul, pe călugări îi făcuşi să plîngă, pe noi ne faci să cîntăm ; să ne ierţi dacă te supărăm cu vorba. Nouă ce ne dai ?

— Vouă vă dau libertate...

— Dumnezeu să te ţie sănătos, libertate oamenilor şi libertate vitelor că nu mai au ce mînca, sărmanele ; livezile sînt ale călugărilor.

— Nu e adevărat, adaogă domnitorul, de azi înainte livezile sînt numai ale voastre...

— Bun domnitor, ziseră sătenii încîntaţi...
— Bun ca şi Dumnezeu, răspunseră alţii.

*

Cuza, ajungînd la Iaşi, după două zile a dat ordin să se facă inventarul monastirilor. Mai în urmă, mulţi călugări văzînd că li se vînd lucrurile la mezat, au luat calea pribegiei... Şi s-au dus, s-au dus pe alte drumuri... [1]

Danilescu, Petre : În drumul păcatelor. Craiova, 1908, 31—39

[1] *Alexandru Cuza şi călugării* mi-a povestit-o Ion Condrea, fost învăţător în Mangalia (jud. Constanţa), la 5 septembrie 1904. (Nota culegătorului)

CUZA PUNE SĂ RADĂ PE UN CĂLUGĂR

Într-o zi de vară intră în Dobreni, ţinutul Neamţului, o cotiugă cu un călător îmbrăcat cu manta de suman, cu ciubote şi cu pălărie ţărănească. Cotiuga se opreşte la hanul boieresc. Drumeţul cere de mîncare şi de băut. Jidanul îi fierbe trei ouă şi-i dă o ocă de vin, cu ocaua lui Cuza, cum îi ceruse muşteriul. După ce ospătează, plăteşte cinstit, dar plată din belşug, că s-a mirat şi jidanul şi oamenii cari erau de faţă. Cînd să se suie în căruţă i s-a desfăcut mantaua şi toţi au rămas înmărmuriţi în faţa hainelor strălucitoare şi pline de decoraţii ce au văzut. Oamenii au priceput numaidecît că acela-i Cuza şi s-au închinat cum i se cade unui domn. Cuza i-a cinstit şi a pornit spre Tîrgul-Neamţului. Pe drum ajunge un călugăr şi-l ie în căruţă. Din una în alta, vine vorba de Cuza. Călugărul începe a-l batjocori şi a-l blăstăma cum îi venea la gură.

— Mînca-i-ar cîinii oasele şi n-ar mai ajunge să mai calce pe locurile acestea, nici parte de cele sfinte să n-aibă ! Ne-a luat averile şi ne-a sărăcit, poticni-l-ar Dumnezeu ! Ne-am pus pe citanii şi pe rugăciuni şi are să-l însemne Dumnezeu...

— Păi bine, părinte, sfinţia Voastră trebuie să vă rugaţi pentru iertarea păcatelor oamenilor, dar nu pentru poticnirea lor !...

Şi cum ajunge în Tîrgul Neamţului trage la un bărbier şi porunceşte de rade pe călugăr ; apoi, fără să mai zăbovească pe acolo, ia drumul spre Paşcani.

În urma lui se aud clopotele de la biserici şi lumea începe a se frămînta căci se zvonise că a trecut Cuza prin tîrg.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători. Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra Neamţ, 1909, 61.

[1] Spusă de dl. M. Rotariu, învăţător. D-sa a auzit-o de la T. Rotariu, tatăl său, din Dobreni, care a fost de faţă la trecerea lui Cuza prin acel sat. (Nota culegătorilor)

(CUZA ȘI CĂLUGĂRUL FĂLOS)

Cică umblînd Cuza prin țară, a văzut egumenul unei mănăstiri cum se plimba în trăsură cu patru cai și caii cu hamuri roșii, cum numai Domnul și Vlădica aveau voie să aibă. Cuza l-a oprit și i-a zis de față cu lumea: „Călugărul să nu se plimbe cu trăsura, ci el pe jos se cade să-și chinuiască trupul, nu să fie ca cel mai de frunte boier. Părinte, asta nu se cheamă călugărie, să umbli cu patru cai, cu hamuri roșii, ca un pașă!"

Și a luat averile și moșiile și le-a dat la țărani iar mănăstirea a închis-o; și pe călugări, care erau greci, i-a dat afară din țară, că aceia nu erau călugări, ci trîntori plini de avere. [1]

Petru Gh. Savin în „Ion Creangă", IV (1911), n. 9, 278

[1] Spusă de Vasile Neculau de 65 de ani, Jorăști-Covurlui. (Nota culegătorului)

CUZA-VODĂ ŞI CĂLUGĂRII

Viaţa lui Cuza-vodă a fost un şir nemărginit de fapte cavalereşti, de descoperiri ingenioase ce făcea în timpul excursiunilor nocturne, cînd pleca din palat incognito, şi de acte pline de justiţie al căror exemplu va rămîne neşters în memoria românilor cari le-au văzut şi le vor conserva pentru eternitate, povestindu-le din tată în fiu, ca nişte legende frumoase ce fac multă onoare neamului românesc.

Se ştie cum se administrau monastirile în România, mai înainte de venirea prinţului Cuza, la tronul acestei frumoase ţări, care din timpul fanarioţilor ajunse ca o moşie de exploatat, pentru streinii venetici.

Se ştie că toţi egumenii fiind greci, sau mai bine zis: „fanarioţi", trimişi aici de la Patriarhie, ca şi domnii de la Stambul; ei n-aveau alt scop, altă dorinţă, decît a trăi în răsfăţare cu avutul moşiilor monastireşti; a cheltui în petreceri de tot felul, aruncînd banii cu ochii închişi spre a-şi satisface plăcerile lor dobitoceşti; iar rămăşiţa sau prisosul, trimiţîndu-l superiorului care-i colăcise aci, ca un prisos nemuncit pe care îl trăgeau din sudoarea bietului ţăran (clăcaş).

Monastirea X, astfel administrată de egumenii fanarioţi pînă în timpul lui Cuza-vodă, n-avusese parte de nici o îmbu-

nătăţire, de nici o reparaţiune internă sau externă, căci nimeni nu se interesase de starea ei materială, şi astfel, din măreţele edificii ce o compuneau, de frumoasele chilii ce o înconjurau, spiritul rău al călugărilor făcuse a nu rămîne decît nişte ziduri negrite de timp, nişte coperişuri putrede, aproape distruse de Elemente [1] şi învelite cu muşchi, căci veniturile moşiilor ei se consumau cum ziserăm, la ospeţele egumenului şi la îndestularea lăcomiei superiorelui de la Patriarhie.

Pe la anul 1861, monastirea X rămînînd vacantă de egumen, se întîmplă ceva nemaipomenit pînă aci în analele monastireşti ; învesti cu demnitatea de egumen (poate din greşala Patriarhiei), un român, ale cărui merite se vede că nu erau cunoscute superiorului, căci dînsul, departe de a-şi însuşi lăcomia predecesorilor săi, departe de a cugeta la petreceri sau la îndatoriri făţarnice către superiorul ce-l trămisese aci ; era om drept, smerit, cu tendinţe nobile pentru misiunea sa de egumen, neavînd alt cuget decît înfrumuseţarea sîntului locaş şi punerea în executare a hrisoavelor lăsate de fericiţii donatori.

Prin urmare, el îndată ce întră în administrare şi văzu mizeria completă în care ajunsese tot edificiul monastirei, căută să se încredinţeze prin sine însuşi despre starea lucrurilor şi despre ceea ce ar fi putut să facă pentru îndreptarea răului, căci sufletul său nobil tresărea cu durere în tot momentul, la vederea ruinelor neglijate de atîta timp.

— Cerule !... (exclamă venerabilul egumen, cînd făcu primul pas în interiorul monastirii), fost-a cu putinţă o profanaţie ca aceasta ? Găsitu-s-au în lume suflete atîta de perverse, încît să nesocotească şi să dezbrace casa lui Dumnezeu de tot avutul ei, lăsînd-o a cădea în ruină ? Spuneţi-mi, vă rog, prea cuvioşi părinţi şi fraţi, (zise el către oamenii monastirei, care-l înconjurau) ; din ce vreme nu s-a mai reparat monastirea aceasta ?

— Nu ştim nici noi (răspunse un bătrîn) ; dar tot ce ştiu cu siguranţă este că sfînta monastire ar putea să se zidească numai de aur şi de argint, cu veniturile moşiilor ei pe cîţiva ani.

— Şi ce a fost pricina de s-a lăsat în părăsire cum se găseşte ? N-a îngrijit niminea să se adune veniturile ?

---

[1] naratorul înţelege „forţe ale naturii". (N.r.)

— Ba, veniturile s-au adunat cu mare îngrijire dar...

— Dar ce ? te rog urmează, căci voiesc a şti totul, voiesc a cunoaşte de aproape împrejurările ce au făcut de a rămîne atîta timp nereparată sfînta monastire, cînd ea dispune de nişte averi aşa de mari.

Bătrînul sta încă pe gînduri, neştiind dacă trebuie a vorbi mai mult, sau mai bine să păstreze tăcerea ; căci se temea de a nu avea în faţă-i un stareţ ca cei din trecut.

— Să vedem, (adaogă egumenul), să observăm documentele monastirei, să aflăm voinţa donatorilor, şi atunci vom şti ce este de făcut.

Cu aceste cuvinte el porni în revizuirea monastirei, deschizînd toate camerile, toate beciurile, toate magaziile, biblioteca şi lada de fier unde se păstrau hrisoavele pe care găsindu-le, le citi cu mare atenţiune şi se convinse din coprinderea lor, că foştii egumeni abuzaseră în modul cel mai neomenos, neconformîndu-se voinţei donatorilor cari lăsaseră cu limbă de moarte şi cu blestem, ca din veniturile moşiilor să se înfrumuseţeze şi întreţină monastirea, să se clădească localuri de şcoale, să se înzestreze fete, să se miluiască săraci, să se găzduiască călători, să se facă şi alte îmbunătăţiri dictate de evanghelie.

Condus dar de spiritul hrisoavelor, bunul egumen se ocupă un an întreg cu repararea şi înfrumuseţarea monastirii, al cărui aspect se schimbă cu totul, transformîndu-se chiar micile chilii în adevărate camere de locuinţă unde călătorii găseau o primire, o masă şi un culcuş, cu mult mai bune şi mai mulţumitoare decît în trecut.

Aceste cheltuieli şi rîdicarea cîtorva localuri de şcoale, precum şi înzestrarea fetelor sărace, consumară veniturile monastirei, astfel încît la finele anului nu se putu trimite Patriarhiei, un ban.

Exemplul acesta urmă şi în 1862, cînd mai multe şcoale se ridicară, mai multe fete se măritară, mai mulţi săraci se ajutară. De astă dată, Patriarhia primi o sumă oarecare de bani din fondurile monastirii, însă prea mică în comparaţie cu ceea ce i se trimitea de egumenii fanarioţi, şi din această cauză, superiorul indignat asupra egumenului nostru, decretă înlocuirea sa printr-un fanariot pe care, fără întîrziere, îl trimise în România.

O scenă frumoasă prezentă sosirea noului stareț în monastirea X și modul său de a se afirma în fața egumenului român pe care venea să-l înlocuiască.

Era timpul rugăciunii de dimineață, cînd toaca și clopotul chema pe călugări și frați a se aduna în sfîntul locaș. Tocmai în acest timp, clopotul de la poartă anunța sosirea unui călător și portarul nu întîrzie d-a deschide.

— Cine sînteți ? întrebă el pe noul venit, al cărui port indica pe călugărul grec.

— *Un aghios monahos de la Patriarchie*, răspunse cu aroganță cel întrebat, pășind pragul porții.

— Poftiți în biserică, cinstite părinte, căci este tocmai timpul rugăciunii, zise portarul.

— Efharisto !... me duco la egumeno, pîrpăli grecul iuțindu-și pasul către scara ce ducea în sala de mîncare.

— Poftiți în biserică, repetă portarul, părintele egumen își face rugăciunea ; nu este în sala de mîncare.

— Țe muncare adelfe ? Ego trebuie se vorbesco la egumeno bombăni fanariotul, oprindu-se în loc supărat.

— Puteți vorbi oricît, dupe rugăciune ; acum poftiți în biserică, sfîrși portarul închizînd poarta și îndreptîndu-se către amvon.

— Ti gatergari, hondro chefalos ! mormăi cochințul printre dinți, urmînd cam fără voie pe portarul care întrase în biserică.

Puțin dupe aceasta veni în biserică și starețul, însoțit de cei mai în vîrstă dintre părinți și se începu rugăciunea obișnuită.

Grecul setos de egumenie, n-avu răbdarea să aștepte finitul sfîntului servici, ci păși cu o repeziciune exaltată, la locul unde era starețul, și, fără altă ceremonie, îi spuse că este : „un aghios monahos de la muntele Athos".

Starețul, printr-o reverență mută, exprimată numai cu capul și printr-un semn ce făcu din mînă, îi dete să înțeleagă că e încîntat de vizita sa și că-l roagă să rămînă aci pînă după terminarea rugăciunii, ca să poată vorbi mai pe larg ; fiindcă-i plăcea mult să afle cîte ceva despre locurile sfinte din muntele Athos.

Terminîndu-se rugăciunea, grecul fu salutat de către stareț și de către toți cei din monastire, care se întreceau a-i face mulțime de îndatoriri, conducîndu-l prin grădinile monas-

tirii de saduri, de plantațiuni și de legumi, arătîndu-i tot ce putea fi vrednic de văzut și mai pe urmă, poftindu-l la masa splendidă ce era destinată a stîmpăra foamea turbată a lighioanei lihnită din Fanar.

Nu terminase încă masa cînd grecoteiul scoase din sîn pitacul (porunca) Patriarhiei pentru înlocuirea stareţului român şi ceru să i se predea monastirea, cu toate averile şi documentele ei.

Indignat de această procedare neomenoasă din partea Patriarhiei, bunul stareț răspunse în termeni foarte modeşti, că nu se poate crede destituit pe cîtă vreme n-a făcut nicio greşeală, spre a putea trage asupră-şi disgrația marelui superior ce-l trimisese aci ca egumen şi, prin urmare, nu se poate supune ordinului de a preda monastirea.

— Ma ego este venito cu asta hartia de la Megas o arghios Patriarhos, zise veneticul rînjind batjocoritor, che nu prițepo chind spune la voi nu cunoaste! Ego fața cunoscuto che sinto egumeno de la asta monastiri. Se me dato la toate namestis e che se me recunosti de stapuno ; chind nu vrea asta, ego fac la voi pentru a mi cunoaste.

Tonul amenințător cu care fuseră rostite aceste vorbe nesărate, făcură pe stareț să piardă calmul ce păstrase pînă aci şi, ridicîndu-se în picioare, se adresă călugărilor şi fraților ce erau la masă :

— Dați afară pe acest nemernic strein care vine să ne amenințe în locaşul lui Dumnezeu !

Ordinul acesta se execută îndată şi călugărul grec ieşi pe poarta monastirei, înjurînd pe cei cari-l alungau.

Galben şi tremurînd de supărare, mai fioros decît tigrul pustiei, grecoteiul gonit din monastire apucă drumul spre Bucureşti şi merse d-a dreptul la Cuza-vodă. Ajuns aci şi primit în audiență, el ceru dreptate şi făcu spume la gură înşirînd o mie de acuzațiuni la adresa bunului egumen, după ce arătase pitacul Patriarhiei, prin care-l destituia şi-l înlocuia cu dînsul.

În nemărginita sa dorință de a cunoaşte totul şi de a face dreptate, Cuza-vodă ordonă îndată să i se înfățişeze egumenul pîrît şi cînd îl avea înainte-i, îl întrebă arătîndu-i pitacul de destituire :

— De ce, părinte, nu te supui ordinului mai marilor sfinției-tale și cum ai îndrăznit să dai afară din monastire pe acest cuvios care venea să te înlocuiască ?

— Măria Ta, (răspunse bunul egumen), am avut totdeauna respectul cel mai nemărginit către semenii mei. M-am supus orbește la tot ce mi s-a ordonat, cînd a fost vorba de a face sacrificii pentru salvarea cuiva din nenorocirile ce l-ar fi amenințat și n-am ținut socoteală de liniștea sau viața mea, cînd mi s-a părut că pierzîndu-le pe ele aș fi putut contribui la binele obștesc, dar ceea ce se prezintă astăzi înaintea Măriei Voastre, ceea ce s-a făcut cu mine prin acest ordin Patriarhal, este un act de nedreptate la care nu mă așteptam niciodată, pe cîtă vreme știu că orice om se pedepsește sau se laudă, dupe faptele lui.

Eu m-am purtat astfel ca să pot merita, dacă nu laudă, cel puțin o mică rază de considerațiune din partea superiorului meu, și e bine înțeles că dacă m-am purtat aspru cu părintele care m-aduce astăzi înaintea Măriei voastre, cauza este pe de o parte măsura nedreaptă de destituire fără motiv, ce sîntul Patriarh a pronunțat în contra mea, iar pe de alta, necuviincioasa purtare a acestui părinte, vizavi de mine și de întregul personal al monastirii, cînd ne-a arătat ordinul.

— Și ce fel de purtare a avut părintele de la monastire ? Mai întrebă vodă.

— Cea mai condamnabilă purtare, Măria ta. Venit acolo sub forma unui peregrin, l-am găzduit omenește și l-am chemat la masă spre a se ospăta, înconjurîndu-l cu cele mai călduroase îngrijiri.

— Asta trebuia să o faceți, precum o faceți cu toți călătorii, îl întrerupse vodă.

— Am făcut-o, Măria ta. Și mă simțeam prea fericit de a o face ; însă la masă ne-a prezentat ordinul acesta de destituire, fără cel mai mic comentariu, cerîndu-mi a-i preda monastirea cu toate averile ei, și pentru că vedea îndoința mea de a mă supune momental, s-a supărat amarnic, m-a insultat pe mine și pe toți cîți se aflau de față, amenințîndu-ne că ne va face să-l cunoaștem de stăpîn al nostru. Atunci...

— Înțeleg, zise Cuza, atunci l-ai gonit din monastire.

— Oricare altul în locul meu nu putea face altfel, Măria ta !

— Minciunile, Măria ta, minciunile! strigă fanariotul strîmbîndu-se ca toate pociturile.

Vodă își încruntă sprînceana la auzul vorbelor necioplite ale fanariotului venetic și printr-o ochire impunătoare îl făcu să-i înghețe vorba pe buze. Apoi întrebă din nou pe cel inculpat :

— Te auzii că prin purtarea sfinției tale ai fi meritat laudă și stimă. Să vedem cum te-ai purtat ca să meriți ceea ce zici.

— Măria ta, (urmă a răspunde bunul egumen) ; trebuie să știi mai întîi de toate că toți egumenii ce au fost pînă la venirea mea în monastirea X, n-au venit a se interesa cîtuși de puțin de soarta acestui sfînt locaș ; ei trăiau în cel mai mare lux și în plăceri lumești de tot felul, aruncînd banii monastirii fără rezervă și trimițînd sume considerabile Patriarhiei ; iar localul monastirii cădea în ruină, căci nimeni nu se interesa de dînsa.

Venind eu ca egumen și văzînd mizeria completă ce domnea aci, am luat hrisoavele în mînă și m-am convins că ele fuseseră călcate în toată litera lor, de către predecesorii mei.

Datoria mea cea mai de căpetenie fiind ca să trăiesc în smerenie, cum trebuie să trăiască un adevărat călugăr ; am dus viața cea mai modestă, adunînd veniturile și întrebuințîndu-le după cum cîntă hrisoavele, în reparații și îmbunătățiri de tot felul, la localul și chiliile mănăstirii, în faceri de școale, în ajutarea măritișului fetelor sărmane și în alte diferite fapte bune ; iar superiorului i-am trimis o prea mică rămășiță ce prisosea, tocmai la al doilea an după venirea mea ca egumen, fiindcă hrisoavele așa dictează, ș-apoi nici nu mă puteam gîndi să fac economii din acele îmbunătățiri atît de necesare, ca să trimit mai mult superiorului, cînd știam că dînsul — ca și egumenii locali — aduna acele sume tot pentru gusturi lumești, ca să benchetuiască și să petreacă cu ai săi, în desfătări.

Acum dar puteți înțelege, Măria Voastră, pentru ce superiorul s-a grăbit a mă destitui pe mine și a trimite în locu-mi pe acest monah pretențios.

— Poți să-mi arăți și mie hrisoavele monastirii ? întrebă Domnul.

— Le am cu mine, răspunse egumenul și în același moment, le prezentă.

Cuza-vodă observă cu de-amăruntul hrisoavele și se convinse că este așa cum susține egumenul ; apoi, dînd o aruncătură de ochi și asupra actelor justificative de ceea ce cheltuise în binefaceri, se întoarse către dînsul și luîndu-l de amîndouă mînile, îl felicită cu aceste cuvinte :

— Părinte, respectabil !... Întoarce-te la slujba sfinției tale, cu bine ! De acum vei administra în pace monastirea ce ți s-a încredințat, căci nu va mai putea nimeni să te supere. Apoi se adresă grecului :

— Du-te, (îi zise), și spune superiorului dumitale, că egumenul monastirei X bine s-a purtat, și toți egumenii ar trebui să se poarte ca dînsul. Spune-i superiorului că eu am numit pe acest egumen, pe toată viața sa. Spune-i asemenea, din partea mea, că de azi înainte călugării dumneavoastră nu mai au drept a numi și destitui pe nimeni în țara noastră, dupe placul lor.

Călugărul plecă rușinat de unde venise, iar egumenul se întoarse cu cinste la postul său, învestit din nou, pe viață, de către Domnul țării.

Așa răsplătea Cuza-vodă pe oamenii cinstiți.

*

Multe cazuri ca cel narat mai sus s-au întîmplat pe la monastiri, în timpul domniei lui Cuza-vodă, și se zice că din așa împrejurări ar fi născut secularizarea averilor monastirești. [1]

Cuza-vodă și călugării. Craiova. Tipografia română Filip Lazăr, 1895 3—24.

---

[1] Materialul apare și în L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza Vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909 sub semnătura I. Valentineanu, și în alte părți. (N.n.)

(RUGĂCIUNEA LUI MELCHISEDEC)

Cică Cuza-vodă, pentru a lua averile mănăstirești, s-a luat în ajutor pe arhimandritul Melchisedec, mai tîrziu arhiereu și episcop de Ismail, Huși și Roman, și l-a pus ministru de culte. L-a pus tocmai pe el care era bun patriot și un înverșunat dușman al călugărilor greci cari stăpîneau moșiile mănăstirilor noastre și banii îi duceau în Grecia.

El, în slujba de ministru de culte, a venit împreună cu Cuza să ia averile de la mănăstirea Neamțului care și atunci, ca și astăzi, era cea mai mare mănăstire a țării și avea cele mai multe averi.

Venind, a cerut actele tuturor moșiilor și cheile de la casele cu bani, dar călugării greci s-au opus o bucată de timp. Văzînd că Melchisedec și cu Cuza nu le dau pace, au încuiat actele și condicile moșiilor în cancelarii, iar toate cheile le-au aruncat la icoana Maicii Domnului, din biserica cea mare, crezînd cu aceasta că-l vor face pe Melchisedec să nu le ia. Biserica era plină de lume străină și de călugări care așteptau să vadă ceea ce va face Melchisedec.

El, în mirarea tuturor, se duce la icoana Maicii Domnului, face trei metanii și luînd cheile zise : „Prea sfîntă Născătoare de Dumnezeu, dă-mi aceste chei, căci averile ce sînt încuiate

cu ele nu se întrebuințează în folosul țării noastre în care se preamărește numele tău !"

După ce a luat cheile s-a dus cu Cuza de au descuiat toate beciurile și castelele mănăstirii și au luat actele moșiilor și averile, pe care le-au vărsat în tezaurul statului. [1]

I. Preutescu în „Ion Creangă", IV (1911), n. 9, 279—280

[1] Spusă de tatăl meu, Ion Preutescu. (Nota culegătorului)

CUZA ȘI KOGĂLNICEANU LA MĂNĂSTIREA NEAMȚULUI

Într-o toamnă, pe la apus de soare, în fața mănăstirei Neamțului, doi oameni de statură mijlocie, amîndoi cu puțină barbă în cioc și îmbrăcați cu straie proaste, își roteau ochii în toate părțile, ca niște streini ce erau. Îmbrăcămintea lor era de rînd, părînd a fi niște negustori de prin tîrguri departate.

După ce se plimbară în sus și-n jos, merseră la arhondaric, cerînd să li se dea o odaie de dormit și ceva mîncare. Ei spuseră că sînt negustori de la tîrgul Cahul și au venit pentru închinăciune la sfînta mănăstire și la icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni.

Călugărul, măsurîndu-i din cap pînă-n picioare, îi duse într-o odaie dosnică cu un pat de scînduri, așternut c-o țoală, și le trimise de mîncare o strachină de borș și o pîne uscată.

După ce călătorii noștri gustară puțin, se puseră să se odihnească, fiind obosiți de drum.

Abia ațipiră și fură treziți de zgomote, de sunet de clopote și zurgălăi.

Musafirii noștri se sculară îmbrăcîndu-se în pripă și ieșiră să vadă ce se petrece. Erau vlădici și boieri de prin împrejurimi, cu carete, veniți să petreacă.

Odăile erau luminate frumos, musafirii mişunau ca furnicile şi slugile şi călugării alergau în toate părţile cu buccele (pachete), ducîndu-le sus, în odăile îmbracate numai cu covoare şi canapele.

Pe la bucătărie, zarvă mare şi mirosuri de plăcintă şi fripturi străbătu pînă la negustorii noştri care se primblau prin ogradă.

— Şi pe noi ne-au ospătat cu pîne uscată şi o strachină de borş !... zise Cuza.

— Asta-i partea poporului de rînd ; dac-am fi venit şi noi în straiele noastre, nu ni-ar fi fost sălaşul o odaie întunecoasă cu pat de scînduri şi masa o coaje de pîine.

— Haideţi să făurim legea ! Şi amîndoi, ca două umbre, se pierdură în noapte către chilia lor, pe cînd sus, musafirii bogaţi benchetuiau şi cîntau.

Şi se zice că aici, în chilia lor lăturalnică, nu s-a stins lumina toată noaptea, căci s-a făurit legea secularizării, după care a doua zi, negustorii de la Cahul au luat drumul spre Iaşi.

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra Neamţ. 1909, 57—58

CUZA-VODĂ ȘI TRIMISUL PATRIARHULUI

Cînd a aflat Patriarhul din Constantinopole de legiuirea cea nouă prin care se luau averile mănăstirilor închinate, s-a scîrbit amar. Fără zăbavă a și adunat sfatul tuturor fruntașilor bisericii și aceștia l-au însărcinat să trimită oameni și scrisori în toate părțile, unde a crede, și să stăruiască din toate puterile că doar or cădea legile lui Cuza.

Patriarhul (Sofronie) a trimis la Cuza pe un arhimandrit, (Eustație Cleobul ?) să se plîngă împotriva luării averilor mănăstirești. La început domnitorul, sub cuvînt că are multe treburi, nu l-a primit pe arhimandrit, dar mai pe urmă și-a făcut socoteală ca să-l asculte și l-a chemat înaintea sa. L-a primit cu toată cinstea și l-a ascultat cu băgare de seamă. Călugărul, văzînd că Domnul e pașnic și prietenos, a început a se obrăznici, ca pe vremea cînd erau mai mari grecii în țara noastră ; se înroșea, răcnea, da din mîni și arăta Domnitorului că a fost nedrept cînd a luat pe seama statului pămînturile bisericilor închinate ; că aceste pămînturi sînt date de creștini bisericilor pentru pomenire și că patriarhia are drept de stăpînire asupra lor, și așa mai departe.

Domnitorul Cuza, căruia nu-i plăcea să fie umilit de streni ; nici el, nici țara, a oprit din vorbă pe călugăr și i-a zis cu un glas din ce în ce mai aprins :

— Nu te mai pot asculta, pentru că ai uitat că ai în fața ta pe Domnul românilor și te obrăznicești peste măsură. Din pricina asta, în loc să-ți dau mîna la plecare, ca la un om de omenie cum te-am socotit, îs nevoit să-ți dau un picior, ca la un obraznic ce ești.

Și Domnitorul, dîndu-i piciorul făgăduit, l-a dat afară.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 60.

[1] Auzită de la d-l Stroie Beloescu, mare făcător de bine și ajutător al celor în nevoie, din Bîrlad. (Nota culegătorilor)

CUZA ȘI CONSULII

Pe cînd se discuta cu furie chestia monastirilor zise închinate, intervențiile călugărilor greci pe lîngă puteri erau foarte mari și numeroase.

Toți consulii puterilor garante aflați în capitală au cerut audiență colectivă, ca să se poată înțelege verbal cu Vodă, în această chestie. Cuza, care era hotărît să facă secularizarea, nu voia să ție cont de nimeni și de nimic, dar a fixat o zi pentru primirea reprezentanților statelor străine. Pe la orele trei după amiază, trăsuri după trăsuri soseau la curtea palatului domnesc, iar salonul galben era plin de uniforme diplomatice de tot felul. Un aghiotant vestește pe Vodă că au sosit toți consulii generali. Cuza, care era numai în halat și-n papuci, răspunde :

— Să mai aștepte :

După zece minute, aghiotantul vine iar :

— Măria ta, așteaptă reprezentanții puterilor ! Binevoiți de vă îmbrăcați !

— Să mai aștepte !

După un sfert de oră, doi aghiotanți intră șoptind :

— Măria ta ! se impacientează consulii... Sînteți așteptat.

— Bine.

Și strîngînd halatul în jurul corpului, ieși din iatacul domnesc și porni spre salonul galben unde se plictiseau diplomații ;

deschise uşa încet, îşi scoase scufia de noapte din cap, salută strîngînd şi mai bine halatul la piept şi zise consulilor, destul de tare, ca să fie auzit :

— Domnilor, aici sînt la mine acasă !

Apoi s-a retras.

Puterile au înţeles atunci că faţă de un om aşa hotărît, orice intervenţie a lor era de prisos.

D. Teleor, Anecdote din viaţa lui Cuza-vodă. Bucureşti, f.a., 11—12

ÎI PLĂCEA SIMPLITATEA

CU CINE STA CUZA MAI MULT DE VORBĂ

Cuza ura pe boieri. Cînd se ducea prin ţară nu găzduia acolo unde îi pregătea loc ispravnicul şi nici nu se ducea unde erau adunaţi boierii, ci se da jos din trăsură şi se ducea acolo unde vedea ţărani mai mulţi şi sta cu ei de vorbă, despre nevoile lor.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 162.

[1] Auzită de la Ionescu, din jud. R. Sărat şi spusă de V. D. Pandele, învăţător. (Nota culegătorilor)

CUZA-VODĂ ȘI CRUCERIU

Ce om a fost și Cuza... Umbla ca chiperiu, în toate părțile. Și lumea nu-l cunoștea, că se purta-n straie rele, ponosite și așa de schimbat, că-ntr-o mie de ani nu-l mai cunoșteai, doar de s-arăta singur, de voia lui.

Răzbătea țara și orice vedea însemna în răbușul domnesc. Cînd vedea doi bătîndu-se, scria din ce pricină s-a iscat buntuzu [1], cine-i vinovatul și care pe care s-a bătut. Cînd nu se vindea cu dreptate, iar însemna: călcările de lege, ticăloșiile și blăstemățiile le trecea pe răbuș și tot felul de strîmbătăți și-ntîmplări nu le trecea cu vederea.

Însemnările acestea le trimetea ca să le-ntărească cele șapte puteri.

Era bine cînd iscodea domnitoriu singur; vedea și cele bune și cele rele din țară.

N-ai auzit de-un boier Cruceriu, din Bicaz, ce-a pățit cu Cuza? Să-ți povestesc de asta.

Pe Cruceriu l-am văzut cu ochii, îl adusese Baloș în Broșteni. Să strînsese norod pozderie, și ni l-a arătat:

— Aista ar să vă fie stăpîn de-amu-nainte; de dînsul s-ascultați!

---

[1] buntuz = zarvă cu bătaie.

Şi s-au tocmit doi vatavi de-ai stăpînului celui nou, în poartă, unul de-o parte şi celalalt de alta ; oamenii să părîndau printre dînşii şi-i întrebau pe fiştecare :

— Cîţi boi ai ?

Gospodarul răspundea :

— „O pereche", ori „două perechi".

Dacă n-aveai boi te-ntrebau :

— Da vaci ai ?

— Am două, trei, patru !...

— Îi bun... Şi te băteau pe spate.

Cum ţ-am spus, Cuza ispitea lumea ca să ducă la puteri vorbe de cum îi pe-aici.

Odată s-a-ntîmplat s-ajungă şi prin Bicaz.

Era calare pe-un cal prost, cu hodine (şea, tarniţă) tot proaste ; nu destul că era Cuza îmbrăcat peste samă de păcătos.

Trebuia să steie pe sară-n Bicaz şi a văzut într-un loc o casă boierească. Acolo a socotit că-i un om cu putere ; şi tot intră înainte, în ogradă, calare cum era.

Ogradarii să uitau la dînsul, de îndrăzneala, de cutezarea lui. Şi încă cum ?

Boieru-l zăreşte.

— Ce cauţi, măi !

— M-a-ntîmpinat vremea masului prin satul Dumilor voastră, ş-am tras la gospodar cu temei, care nu i-i greu să primească oaspeţi.

— Afară, mojicule !... La han. Acolo-i de tine !...

Ogradarii l-au scos cu ţupaşi, petrecîndu-l hăt încolo.

S-a vestit prin sat de păţania lui Cuza.

Bietul Cuza, biet să fie de păcate, a-ntrebat :

— Unde şede popa ?

Unul l-a-ndreptat.

— Părinte, să-mi dai salaş în es noapte !...

— Cum să nu, creştine ? Poftim !

I-a aciuat vita, l-a chemat în casă ; sara l-a ospatat şi cînd să-l îndemne la hodină, îi dă Cuza :

— Dă-mi, părinte, nişte hîrtie !

Pe hîrtie a scris Cuza pataranía lui şi făcea cunoscut boierului Cruceriu, c-avea să-l îngroape pînă-n gît în pămînt, ca pedeapsă.

I-a dat-o popii-n mînă şi la jurat :

— Să n-ai parte de darul ce-l ai şi de zile, de nu dai lui Cruceriu hîrtia asta şi să-i răspici[1] c-a făcut porc pe Cuza ; să se pregătească să meargă-n Bucureşti.

Popa a catat să ducă ravaşul.

Cînd a văzut izvodul Domnitorului, ceala s-a şi bolnăvit de scîrbă, cum îs boierii, gingaşi.

A dat în nişte friguri, îl zgîlţîiau de nu-şi venea în oară[2].

Vasile Moaleş din Holda, care a văzut cu ochii patima lui, a spus c-ar să moară Cruceriu, că nu-i dăduse niciun răspuns s-aducă la Broşteni. (Moaleş era un plăieş boieresc.)

Îndată după aceea a venit veste c-a murit Cruceriu. N-a apucat să se ducă la Vodă-n Bucureşti.

Aşa am scăpat de n-am înjugat vacile, cum n-a făcut moş de strămoşii noştri, şi să facem cu dînsele boieresc !...

Trupul lui Cuza trebuie să fie moaşte[3].

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 159—160

---

[1] a răspica = a explica.

[2] a-şi veni în oară = a-şi veni în fire, a şti ce e cu tine însuţi.

[3] Spusă de Dumitru Baroiu, bătrîn aproape de 100 ani, din satul Holda, com. Broşteni (Suceava), care-l socoate pe Cuza că a pedepsit cu asprimea vechilor domnitori. (Nota culegătorilor)

O AUDIENȚĂ

Unei cucoane bogate îi murise bărbatul. În urmă, ea, ca să fie scutită de unele dări, a cerut o audiență lui Cuza-vodă. Cererea i s-a împlinit și dînd ochi cu Domnitorul, ea zise :

— Dragul leicăi, Vodă, uite, mi-a murit bărbatul ! Scade-mă și pe mine de unele dări, că nu le pot plăti...

Atunci, Cuza o întrebă :

— Cîte moșii ai ?

— Trei moșii, dragul leicăi... răspunse cucoana.

Cînd aude așa ceva, Cuza șede puțin pe gînduri, apoi îi răspunde :

— Draga leicăi, cocoană, nu te pot scădea de dări... dar pot să-ți dau o învățătură de folos : vinde-ți o moșie, cumpără-ți un bărbat și atunci n-o să-ți mai pară dările grele !...

Cucoana a plecat. Vedeți judecata lui Cuza, neică ? [1]

Petre Danilescu, Alexandru Ion I Cuza în tradiția populară. Povești și anecdote. Vol. I, Craiova, 1909, 39

[1] Comunicată de N. I. Dumitrașcu-Reny, auzită de la I. Brărulescu învățător. (Nota culegătorului)

(A FĂCUT BINE CUZA)

Știu de el. A făcut bine Cuza și n-a avut noroc să stea-n țară. L-au gonit boierii, nu știu... A făcut bine. Le-a dat pămînt la săraci, a scos țăranii din robie. A venit la Pătîrlage, l-a primit frate-miu, era ajutor de primar. A dat pămînt la oameni ș-a luat tot de la călugări... [1]

N. Georgescu-Tistu, Folklor din județul Buzău. București, 1928, 18

[1] Valea Viei, Dumitru Barbu, 83 ani. (Nota culegătorului)

(N-AI MAI FI VĂZUT CIOCOI)

Dă l-aş fi apucat pă Cuzea l-aş fi iubit, că era om bun; dacă trăia, n-ai mai fi văzut ciocoi. Cu timpu, dăscoperea el toate.[1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Graiul nostru, I (1906—1907), 149

[1] Material din Atîrnaţi, Alexandria.

BĂRBIERUL LUI CUZA

Cuza avea ca bărbier al său, încă de pe cînd era pîrcălab la Galaţi, pe un om numit Maimuţă. De cînd suise treptele tronului, observase că Maimuţă nu mai are chef; nu mai vorbea, nu mai rîdea. Intrigat, a pus pe aghiotantul Mavrocordat ca să-l ispitească pe Maimuţă şi să afle de ce e supărat. Mavrocordat l-a luat pe bărbier la o parte şi l-a întrebat cu blîndeţe:

— Nu cumva îi pare rău că Măria Sa a ajuns domn?

— Ba, de fel...

— Atunci pentru ce stai mîhnit?

— Pentru că n-am şi eu o slujbă bună...

— Şi cam ce ai dori?

— Aş dori să fiu ajutor de primar la Galaţi.

— Bine.

Cînd îi spuse Mavrocordat lui Cuza ce vrea bărbierul său, fu o veselie nebună.

— Spune-i că e numit, strigă Vodă, însă la decret, numirea să fie făcută pe ziua de 31 februarie!...

D. Telcor, Anecdote din viaţa lui Cuza-vodă. Bucureşti f.a., 7—8

(LI S-A-NFUNDAT ȘI LOR)

La noi a fost boieri dă niam, mazîli. Avea pecetluiri, sîpeturi, ș-alte cîte. Ăștia nu plătea nici o dajdie, numa ăi dă jos plătea. Da' cînd a vinit Cuzea, li s-a-nfundat șî lor, li-a dat șî lor grijă. [1]

I.A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția : Graiul nostru, I (1906—1907), 219

[1] Material din Vintileanca — Mizil.

PE ȘARLATANI ÎI ȚINEA DIN SCURT

CUZA LA O CÎRCIUMĂ

Mult îi plăcea lui Cuza să supere și pe cîrciumari. Cum se plimba el prin Iași odată, îmbrăcat în haine de fecior boieresc, numaidecît intră într-o cîrciumă. Se așeză la o masă și ceru o oca de vin, măsurată cu ocaua lui Cuza. Cîrciumăreasa, care nu cunoștea că ăsta era Domnitorul, se supără foc, căci ocaua lui Cuza era prea mare și sărăcea pe cîrciumar.

Cuza mai ceru o dată, ea însă se făcu că nici nu aude. Dar Cuza își vedea de treabă și cerea vin cu ocaua lui. Cîrciumăreasa, fiind prea mult scoasă din fire, își pierdu răbdarea și numaidecît chemă un comisar care trecea pe stradă.

Dar și comisarul, ca orice slujbaș, nu voi s-o ajute fără nicio plată. Cîrciumăreasa însă, și ea, nu se lăsă mai prejos și dînd cinci sfanți comisarului, își puseră amîndoi puterile și scoaseră afară din cîrciumă pe omul bucluacș care striga cît putea după ocaua cea nouă a lui Cuza.

*

A doua zi, Domnitorul chemă la palat pe toți comisarii orașului și le ceru să raporteze fiecare despre toate cele găsite rău în oraș. Prea puțini însă arătară cîteva arestări de oameni beți, furturi ușoare și alt nimic. Cînd i se înfățișă comisarul ce-l dăduse afară din cîrciumă, acesta nu arătă nimic. Domni-

torul ocolind pe departe vorba cu ocaua lui Cuza, nu putu face pe comisar să spună adevărul. Răspundea scurt: nu știu, n-am văzut. Atunci Cuza îl rugă să mai aștepte puțin și el intrînd într-un ietac, alături, veni repede îmbrăcat în hainele din ziua trecută. Comisarul recunoscu pe logofătul din cîrciumă. Rămase lemn și după ce se deșteptă, rugă pe Domnitor ca să-l ierte. Domnitorul, bun ca și cu cei buni, iertă pe comisarul necinstit, însă nu-l lăsă să plece pînă ce nu-i făgădui că va da înapoi cele cinci sfănțoaice ce i le dedese cîrciumăreasa. Cuza știa păcatele tuturora. [1]

Petre Danilescu, Alexandru Ion I Cuza în tradiția populară. Povești și anecdote. Vol. I, Craiova, 1909, 28—29.

[1] Povestită de Ion Condrea din Mangalia, la 1904. (Nota culegătorului)

CUM CERCA CUZA MĂSURILE SALE

Cuza trăgea în Galaţi de multe ori, la Ion Constandache (Ghioagă). Aicea se îmbrăca cu suman, opinci şi sarică şi o lua pe la crîşme. În sarică purta măsurile lui cu care cerca pe cele ale crîşmarilor. Măsurile pe care le găsea mai mici le lua cu el. Mulţi îl suduiau urît şi alţii cercau mai să-l şi bată.

Odată Cuza găseşte pe unul că are măsuri mai mici şi i le ia. Cîrciumarul sare la bătaie. Soldaţii care păzeau pe Cuza, cît ici, cît colo, l-au apărat însă. A doua zi, Cuza, în straie domneşti, vine cu măsurile la crîşmar şi-i pomeneşte :

— Ieri cînd ţi-am luat măsurile, m-ai suduit, ba săreai să mă şi baţi !

Crîşmarul, îngrozit, se ruga de toţi Dumnezeii, să-l ierte. Şi domnitorul l-a ştrefuit numai cu zece galbeni, iertîndu-l de închisoare. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 101.

---

[1] Auzită de la V. Rîşcanu şi spusă de D. Rîşcanu, învăţător din Ţifu (Fălciu). (Nota culegătorilor).

(NECAZUL CRÎŞMARILOR)

Cînd era Cuza, el cerca pîn crîşmi sî fii ocili drepti şî poruncea vin :

— Dă-mi oca dreaptî a lu Cuza !

— Ieş afarî, măi ciobani, zîcea crîşmaru ! Cui porunceşti tu ? Ce, tu eşti Cuza ?

Dimineaţa, cîn sî scula, crîşmaru, nu-i da voi sî deschidî dugheana şî plătea ştreaf [1], şî-l punea la gros. [2]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Graiul nostru, I (1906—1907), 321

[1] ştreaf = amendă, pedeapsă.
[2] Material din Galaţi. (Nota culegătorilor)

CUZA-VODĂ ȘI NEGUSTORUL SOARE

În Galați era un om nevoiaș care trăia de azi pe mîine din ce muncea cu ziua, pe ici pe colo. Pe năcăjitul acesta îl chema Soare.

Ce i-a fi trăsnit odată prin gînd, că numai a ieșit din tîrg la țară și s-a apucat cioban la un popă. Și-a ciobănit multă vreme tot pe lîngă popa acela, pînă ce într-o vreme Soare avea cîrdul lui și s-a dat de-o parte cu oile, fiind stăpîn de sinea lui. Că așa-i oaia, dacă o cauți bine și te ții de dînsa, ea te îmbogățește.

Și cum era în marginea Galațului, totdeauna vindea cîte ceva : cînd n-avea brînză vindea lapte, cînd n-avea lapte vindea lînă, cînd n-avea lînă vindea miei și toate le potrivea așa că le da cu preț bun ; iar pe deasupra, ciobanul mai avea darul că era strîngător și cu socoteală ; nu avea nici un narav rău : al beției, al slăbiciunilor lumești ori alte cele ; el își căuta de turma lui și de treburile lui negustorești.

Și-așa a ajuns într-o vreme că a făcut bune parale, atunci a vîndut și oile și tot, și s-a statornicit în Galați, deschizînd o crîșmă la loc bun, așa că-i mergea treaba bine și cu crîșma. Văzînd că are noroc și la negustorie, a mai deschis încă o crîșmă, pe urmă o dughiană și tot așa pînă ce o bucată de uliță era numai dugheni și crîșme de-a lui Soare.

Se-nchiaburise omul de-a binelea; prinsese său la inimă şi după aceasta i-a venit omului şi o leacă de fudulie.

Închiaburirea lui Soare se pornise dinainte de-a ajunge Cuza domnitor. Da cînd Soare era cuprins de avere şi ghiftuit de bănet, Cuza se făcuse Vodă şi îndată s-a apucat să reguleze cu măsurile de tot felul, că pînă atunci era un calamandros[1] cu măsurile. Atunci a scos oca cea mare — spaima negustorilor şi bucuria beţivilor —, atunci a regulat stînjenul, prăjina, cotul, dimerlia şi altele, care toate trăgeau a belşug, fiind mai toate mari şi-n mărime şi-n lungime.

După asta, Cuza, cum era obiceiul lui de-a se preface în straie şi să umble pe ici pe colo, să vadă cum îs de cinstiţi oamenii, iacă într-o seară se duce şi la Soare.

— Dă-mi o ocă de vin de-a lui Cuza, a zis Domnitorul.

— Da să-l... şi-l suduie de mamă pe Vodă, că n-a avut ce lucra ş-a scos oca prea mare; cît o baniţă.

— Ce spui mă?

— Ce-am spus, aşa-i!

Atunci Vodă a dat straiele cele de pe deasupra într-o parte şi numai ce i-a aratat portul domnesc.

— Eu-s Cuza!

Soare s-a-ngălbenit ca şi soarele, a căzut în genunchi dinaintea lui Vodă, cerîndu-şi iertare.

— Nu, nu te iert; de cîte ori mi-i fi suduit cu obrăznicie, faţă de atîta norod? De cîte ori îi fi-nşalat lumea? De cîte ori îi fi luat bani pe nedrept? La poliţie, să te-nvăţ minte!

Norodul care era de faţă, văzînd dreptatea lui Vodă, a căzut în genunchi înaintea lui sărutîndu-i mîinile şi urîndu-i să trăiască mulţi ani, ca să-l stăpînească înţelepţeşte şi să-i mai poarte frica cei ciocoi şi oameni fără de frica lui Dumnezeu.[2]

L. Mrejeriu, S.T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 105—106

---

[1] calamandros = amestecătură, neregulă.

[2] Culeasă de la pr. C. Tenea, com. Zorleni (Tutova). (Nota culegătorilor)

OCA LUI CUZA

Multe și frumoase lucruri se povestesc la Galați, despre domnitorul Cuza.

De te cobori la vale spre Dunăre și-n cale te abați pe la prăvălia vreunui negustor bătrîn gălățean, îndată ce deschizi vorba de timpurile trecute, moșneagul poroncește cafele și într-un ușor oftat, începe să-ți istorisească amintirile trecutului în care nu uită, Doamne ferește, să-ți pomenească pe *Cuza*. De urci în partea tîrgului ce duce către Vadul Ungurului, ori pe calea Tecuciului ce trece pe la curtea răposatului Ion Soare, vechi și bine cunoscut de-al domnitorului Cuza, iarăși întîlnești în cale, casele *Clucerului* ori ale altui boier bătrîn ori negustor care-i gata să-ți spuie cîte-o-ntîmplare a lui, ori numai auzită, despre domnitorul Cuza.

Numai cică într-o seară, ce-i vine lui Cuza, fiind în Galați; hai să vadă singur, dacă negustorii vînd cu oca lui (Cuza).

Ș-a tras o sarică mițoasă deasupra hainelor strălucitoare militărești, luă o căciulă ciobănească pe cap, îndesînd-o pînă peste urechi, și cum era și întunerec și ningea de nu se vedea om cu om, o luă razna, tocmai spre tîrgul cel nou.

— Bună vremea, jupîn negustor!

— Bună să-ți fie inima, voinice! socotindu-l a fi vreun țaran venit la tîrg.

— Ger și ninge-n una, hai ? îi mai spuse negustorul.

— Frig și-aș vrea să mă-ncălzesc. Ia-n adă o ocă de-a lui Cuza !

După puținel timp, domnitorul se trezește c-o ulcică de lut, ca de-o jumătate oca.

— D-apoi bine, jupîne negustor, asta-i oca lui Cuza ?

— Vezi bine că pentru voi țaranii, aiasta-i !

Domnitorul se grăbi să plătească și porni.

A doua zi, negustorul se pomeni chemat de pîrcălab, care porunci de-i legă de gît, negustorului, ulcelele de lut în care vindea vinul drept oca lui Cuza ; ș-a fost purtat așa prin tîrgul cel nou, și rușinat. Din ziua aceea nu s-a mai găsit niciun negustor care să nu vîndă cu oca cea dreaptă a lui Cuza, una și pentru boieri și pentru țărani.

Așa știa domnitorul Cuza să afle și să facă dreptate poporului.[1]

Leon Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 106—107

[1] După revista „Vulturul". (Nota culegătorilor).

CUZA ȘI OCA LUI

Era într-o toamnă. O trăsură jidovească și cîrpită, din cele cu care se călătorește între Pașcani și Tîrgu-Neamțului, urca dealul Pașcanilor încet și agale. Caii, niște mîrțoage, abia duceau trăsura goală, iar în urmă o droaie de jidovi mergeau pe jos înapoia trăsurii.

Birjarul, cu picioarele pe oiște, își îndemna caii să ajungă mai curînd în deal, ca să-i poposească la umbra deasă a codrului.

Între mușterii era și un moșneag cu glugă și cojoc de-ale cărui vorbe înțelepte și cu rost, se mirau cei șapte-opt drumeți.

Ajunși în deal se puseră jos pe iarbă, la umbra unui stejar umbros, pe cînd caii își mîncau porția de ovăz.

Moșneagul, lungit pe gluga așternută jos, căta cu ochii pe valea Neamțului în sus, unde de abia se zăreau sclipind, turnurile mănăstirii Neamțului.

— Vedeți dumneavoastră, negustori ? Ia uitați-vă coalea ! Voi trage cu bobii ca să vă spun ce are să se-ntîmple cu bogăția acelor pămînturi mănoase care se pierd colo, în zarea munților.

Zis și făcut. Moșneagul scoase niște grăunțe din chimir și începe să le învîrtească pe glugă. După ce purtă cu palma

grăunţele de popuşoi încoace şi încolo, ele s-aşezară în grămăjoare şi mai mici şi mai mari.

— Vedeţi gramada asta mai mare de grăunţe? este mănăstirea Neamţ cu bogăţiile ei; acest grăunte ales singur, colea deoparte, este Cuza; el va lua averile mănăstirilor şi le va da ţării care este aceasta — arătînd o ceată mai mică de grăunţe — şi acestora, care-i norodul sărăcit — arătînd nişte grăunţe resleţite.

Toţi se suiră în trăsură. Moşneagul, care nu era altul decît Cuza, se sui pe capră sus, ca să soarbă aer curat şi să poată privi mai bine peste lanurile de bucate.

Ajunşi la Neamţ, moşneagul se coborî la un han şi după ce birjarul i-aduse lada, îi dădu din curea un galben.

După ce ospătă, ieşi prin tîrg şi începu să tîrguiască tot felul de mărunţişuri şi să cinstească lumea prin crîşme, aşa că pînă-n seară n-a rămas nici piaţă şi nici o prăvălie în care moşneagul nostru să nu fi intrat.

Toată lumea se mira de dărnicia lui şi mai cu seamă negustorii îl trăgeau cari-n toate părţile, nu de dragul lui, ci a galbenilor din chimir. Peste tot locul cerea să i se vîndă cu oca lui Cuza şi pretutindeni trăgea cu urechea cum negustorii suduiau pe Domnul care a scos oca.

Moşneagul nostru nu uita să însemne pe un izvod cele ce cumpara, cît anume, precum şi numele negustorului. Seara se trase iar la han şi după ce trimise un plic cu peceţi la ispravnic, scoase din ladă uniforma strălucitoare, lepădă straiele în care venise, şi se îmbrăcă. Ispravnicul, cînd văzu cartea domnească, fiori reci trecură prin el şi într-o clipală fu la han.

Cuza îl primi şi după ce îi povesti întîmplarea cu negustorii cei cu sudălmile şi cu oca mică, îi dădu izvodul de-acei negustori şi cu poruncă aspră ca a doua zi des-de-dimineaţă, toţi să fie aduşi în curtea hanului.

Dimineaţa, cînd Vodă Cuza se sculă, o mişcare mare era în tot tîrgul; steaguri, gardă la han şi toţi funcţionarii în straie de mare ţinută, mişunau dînd ordine, iar în curtea hanului toţi negustorii adunaţi şi strejuiţi, ca să nu spele putina.

Cuza, cu ispravnicul după dînsul, merse la ei. Pe feţele lor se vedea frica de moarte.

Toţi căzură în genunchi, iar Domnitorul le vorbi:

— Ieri v-am prins cu oca mică şi m-am încredinţat că voi pradaţi pe ţăran din a cărui sudoare şi muncă ne hrănim cu toţii şi din puterile cărora trăieşte ţara. Vă iert pe toţi! Sculaţi!

Iar, dumitale ispravnice, îţi dau poruncă aspră, să fii mai cu băgare de samă şi pe care-l vei prinde de azi înainte cu măsuri nedrepte, să mi-l trimiţi legat burduf, la domnie.

Merse apoi de făcu inspecţie pe la toate dregătoriile tîrgului, după care plecă cu mare alai. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 102—103

[1] Auzită de la V. Tanasă, Vînători. (Nota culegătorilor).

AMINTIRI DESPRE CUZA-VODĂ

Despre Alexandru Ioan Cuza, bătrînii din comuna suburbană Colentina spun că a venit odată la Zalhana (abator de oi și berbeci), unde se prepară pastramă, un domn cu cioc și mustăți ca ale lui Napoleon al III-lea, însoțit de alți trei boieri îmbrăcați civil, ca bonjuriștii, și au intrat în odaia de consumație a celei mai renumite crîșme de lîngă Zalhana. Cei patru boieri au comandat pastramă și măruntaie la gratar.

După ce s-au adus toate aceste bunătăți au comandat nenumărate ocale de vin și au pus lăutarii să le cînte balade haiducești, romanțe și cîntece de alean, plătindu-i cu cinci galbeni. De bucurie, țiganii începură să cînte un cîntec popular:

Să trăiască Cuza, care
A făcut ocaua mare
Petrecînd cu mojicimea,
Alături cu boierimea!
Băutura cu ocaua
E mai mare ca daraua
Și crîșmarul, mare hoț,
Dă acum din colț în colț.
Pescarul și cu băcanul,
Brutarul și măcelarul,

Toți se prăpădesc de frică
Dacă-s prinși cu-ocaua mică.
Sfanțul e azi cît o roată
Și-l cîștigă lumea toată.
Cuza-al nostru să domnească
Peste țara românească,
Încă cincizeci ierni și-o vară,
Căci avem acum o „Țară"...

Se spune că lăutarii care au cîntat acest cîntec au mai primit încă un galben bacșiș, dar boierul cu cioc a spart toate oalele din prăvălia crîșmarului, pe motiv că nu aveau măsura unei oale mari și l-a întrebat :

— Cu ce să te pedepsesc ? Cu amendă de două sute de sfanți sau să te port legat prin toată comuna ?

— Doar n-ai fi Vodă ca să ai puterea de a mă pedepsi astfel, după ce mi-ai spart toate oalele din prăvălie !

În acel timp intră în odaie un ofițer de roșiori cu doi soldați care salutară milităreşte pe boierul cu cioc, luară poziția de drepți și anunțară :

— Măria Voastră, caleașca așteaptă afară ! Crîșmarul se îngălbeni, începu să i se moaie picioarele și bolborosi :

— Iartă-mă, Măria Ta !

Boierul cu cioc era Alexandru Ion Cuza, iar însoțitorii săi Vasile Alecsandri, Ion Brătianu și Mihail Kogălniceanu.

Cuza Vodă iertă pe crîșmar, dar îi pretinse ca la fiecare praznic de sărac mort din comună, să ofere gratuit cîte zece ocale de vin...

G. A. Lăzăreanu, în „Izvorașul", XXI, (1940), n. 1., 20—22

VORBA LUI MOŞ ALBU

Odată, trecînd domnitorul Cuza spre Piteşti, primi nişte plîngeri din partea unor săteni. Vodă găseşte de vină pe primar, pe zapciu, pe ispravnic şi-i dojeneşte pentru calcarea datoriei lor, voind chiar să pună alţi slujbaşi în locul lor.

Dar moş Albu, cu părul albit şi barba căruntă, strigă tare către domnitor :

— Mărite, Doamne ! Ori pe cine vei pune, nedreptăţi tot ar să mai fie, căci *a bătut vîntul de cînd pămîntul şi va bate vîntul cît va fi pămîntul.*

Vodă a-nţeles c-aşa-i şi de-atunci a ramas în poporul de la sate şi tîrguri, vorba aceasta, de-a povestea [1]

I. Mrejeriu, S.T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra Neamţ, 1909, 96—97

[1] Auzită de G. Bănulescu. (Nota culegătorilor)

(CUZA, ÎN HAINE PROASTE, LA PALAT)

Se povestește că Cuza-vodă, voind să vadă cum se poartă slujbașii săi cu țăranii pe care el îi iubea și la care ținea atît de mult, s-a îmbrăcat în țoale de opincar și pe ici i-a fost drumul. A luat-o drept la palatul din Iași, dupe ce a dat pe o altă cale dosnică, căutînd a nu fi văzut. Și cum ajunge acolo, zice :

— Cuza : Bună ziua, măi cucoane !
— Mulțumescu-ți, opincare !
Dar ce cauț, opincare,
La casă de boier mare ?...
— Cuza : Cat dreptate, boieri mari.
— Hai, hai, hai, pleacă de-aici,
Vodă nu-i pentru mojici !
— Cuza : Apoi, dacă-i vorb-așa,
Pe toți dracu să vă ia.
Și de-oi prinde vre-un ciocoi,
Am să-l jupoi ca pe oi ;

Şi de-oi prinde vreo ciocoaică,
Am s-o bat ca pe leoaică. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ 1909, 181.

[1] Auzită de Şt. Şt. Tuţescu de la Abgar Ovanes zis Al. Zugraf, din Calafat. (Nota culegătorilor)

CUZA ȘI JUDECĂTORUL

Pe lîngă multe nedreptăți făcute de slujbașii țării, mai intrase în urechea domnitorului Cuza, că judecătorii de prin țară s-au cam deprins să împartă dreptatea și după zimții galbenilor.

Și cum el era deprins să se-ncredințeze întotdeauna singur, o ia iar la drum, hai, hai, hai, cu toiag și cojoc și căciulă mocănească în cap.

Și așa ajunge el într-un tîrg nu știu care, și ca orice creștin, se vîră într-o crîșmă să ia o gustare.

Acolo, într-o odaie mai în fund, la o masă, după obicei, cinsteau mai mulți țarani care se uitară cam mirați la noul oaspete.

Cu cojocul între umere, cînd Cuza trecu pe lîngă masă, atinse într-adins cu poala cojocului sticlele și paharele, cari se făcură țănduri jos.

De aici gîlceavă și sfadă, mai ales că țăranii cei de masă, erau puțin amețiți de băutură. Cuza ieși afară și țăranii droaie după el, să le plătească paguba.

În sfîrșit, în fața negustorului de după tejghe și de față fiind și un sergent de uliță care cinstea și el mai la o parte, la o masă, Cuza dă o palmă celui mai clonțos dintre țarani.

Sergentul de uliță se puse la mijloc și se sfîrși cu hotărîrea ca țaranii, pentru pagubă și lovire, să-l deie în judecată pe mocanul nostru.

Zis și făcut!

După două-trei zile se găseau toți în fața judecătorului din acel tîrg, cum și sergentul și negustorul, ca martori.

— Cum îi pricina, moșule? întreabă judecătorul.

Cuza s-apropie de masă și cam sub colțul mesei slobozi judecătorului cîțiva galbeni, apoi povesti întîmplarea petrecută la crîșmă.

A-ntrebat judecătorul și pe tînguitori și pe martori și la urma toată, dreptatea s-a dat mocanului nostru.

Tot într-acel ceas, tot în judecătorie fiind, Cuza și-a dezvelit pieptul, arătîndu-și și îndreptările de domn.

Judecătorul, văzînd, se-mpletici și căzu jos.

Cuza, pe țaranul lovit cu palma, îl sărută pe obraz, să-i spele pata; cît pentru pagubă, îl răsplăti bănește.

Cum s-a aflat nu se știe, dar într-o clipă, la fața locului fu ispravnicul de ținut cu toți slujbașii mari din tîrg.

Cuza dădu poruncă ca judecătorul să fie ridicat și dus în tîrgul Ieșului, la domnie. Ce i s-o fi întîmplat acolo, nu se știe, dar cald nu i-o fi fost.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 146—147

[1] Auzită de G. Popescu de la V. T. Bîrliba, Vînători. (Nota culegătorilor)

DREPTATEA LUI CUZA-VODĂ

Ştia Vodă Cuza că lucrurile nu merg tocmai bine în ţară. Însă, ca să se încredinţeze de adevăr, nu se lăsa numai pe spusele altora, ci pleca singur prin sate şi oraşe, căci aşa-i părea mai sănătos. Spun cei ce l-au cunoscut că unde nici nu te gîndeai acolo îl aflai şi mult căuta să dreagă toate cele rele.

Odată se opri la un tribunal, unde simţise că nu se împărţea dreptatea după cum ar fi trebuit, ci tocmai strîmbătatea era mai la vedere. Îmbrăcat în haine schimbate, se amestecă printre oamenii ce aşteptau să le vină rîndul la judecată. Intra în vorbă cu ei, le punea întrebări şi căuta să-i descoase asupra pricinilor pentru care au ajuns acolo şi cum se poartă cu dînşii oamenii dreptăţii.

— De patru ani mă judec şi nu mai pot căpăta dreptul meu, zise un ţăran ce stătea trist mai de-o parte.

— Pentru ce te judeci ? — îl întrebă Cuza cu prietenie.

— Ia, pentru nişte pămînt, pe care mi l-a apucat pe nedrept arendaşul din sat.

— Ei, cum ? Ce ţi-au spus judecătorii ?

— Ce să-mi spună ! De cîte ori viu la înfăţişare mă amînă. Ba că-i aşa... ba că-i pe dincolo... ba, sucită... ba învîrtită...

— Şi crezi că ai dreptate ?

— Apoi cum să nu ?! Tot satul știe. M-aș pune eu altfel în contră cu un boier ? Pe cît înțeleg amînarea se face mai mult ca să cîștige vrăjmașul meu, iar eu, din sărac cum sînt, să ajung în sapă de lemn cu judecățile.

— Dacă este așa, să faci ce-am să te învăț eu ! Acum, cînd te-o chema înăuntru, să intri și să răspunzi la ce te-o întreba. Iar de-ți va spune judecătorul că se amînă procesul pe altă-dată, atunci să te arăți foarte supărat și să te cerți cu el zicînd : „Dar bine, domnule judecător, pînă cînd se amînă, că m-am săturat tot viind să capăt dreptate de la dumneavoastră ? Ce vra să zică asta ?"... Și, fără să mai stai la gînduri, să te răpezi și să-i arzi o palmă.

— Vai de mine, mă închide ! Nu mai scap din pușcărie cîte zile oi avea !

— N-ai grijă ! Pe răspunderea mea ! Uită-te la mine ! Cunoști cine sînt ?

Cuza-i arătă un semn prin care îl făcu să priceapă că are în față pe Domnul țării.

Țăranul, foarte încurcat, nu mai zice nici o vorbă.

Nu trecu mult și ușierul îl chemă.

Președintele găsi din nou un clenci și amînă procesul pentru altă zi.

Atunci săteanul — plin de mînie — își luă inima în dinți : ce-o fi, să fie... Începînd să se certe, se răpezi și-i dete o palmă de răsună sala. Caută apoi să plece. Numaidecît se sună clopoțelul. „Alergați !... Puneți mîna !... Hoțul... a bătut pe domnul președinte..." ! Se face o zarvă mare. Sar vreo patru, pun mîna pe el și, pe sus, îl aduc iarăși în sala de judecată. Dar în acel moment iată că intră cineva. Toți rămîn încremeniți. Era Domnul.

— Ce-i, ce s-a întîmplat ? Ce zgomot s-auzea ?

— Trăiți, Măria Voastră, omul acesta a pălmuit pe domnul președinte, îngînă procurorul.

— Ei, și ce-i cu asta? Numaidecît acum vreți să-l pedepsiți? Chiar în ceasul acesta ?! Mai lăsați-l, c-aveți timp ! Mai amînați judecata peste o zi, două, peste o lună, peste un an... Ce vă grăbiți atît ? El cum caută de atîția ani dreptate și voi îl amînați într-una ! Pentru dînsul nu se poate face amînare ?

Sala muți. Președintele, judecătorii și ceilalți funcționari schimbau fețe, fețe și tremurau ca varga.

Vodă singur se interesă de afacerea țăranului amînat mereu de ani de zile și-i puse să dea sentința cuvenită chiar sub ochii lui. Iar, după ce au sfîrșit cu toate procesele ce le aveau sorocite, îi alungă din slujbă pe toți, căci prea multe păcate apăsau asupra capului lor.

— Ura ! Trăiască Cuza ! izbucni mulțimea plină de veselie.

Iar Domnul, punînd lucrurile la cale, se făcu nevăzut.[1]

Coatu Cerna în „Neamul românesc pentru popor", III (1912), n. 48, 780—782

[1] Auzită de la un fost soldat de-a lui Cuza, din satul Roșcani-Fălciu. (Nota culegătorului)

CUZA-VODĂ ÎN INSPECŢIE

Mai toţi ieşenii ştiu întîmplarea asta.

În uliţa palatului a fost şi mai este încă vestita crîşmă: „La peştele de aur".

Pe vremea lui Cuza-vodă, deasupra crîşmei acelia era o judecătorie. Domnitorul veni pe neaşteptate — după cum îi era obiceiul — să inspecteze judecătoria.

Cum i s-o fi înfăţişat slujbaşii dreptăţii sau cum va fi găsit Vodă lucrările de regulate sau ba, habar n-avem, destul că el se arătă foarte nemulţumit de starea lucrurilor de-acolo şi în timpul vorbei îşi arată supărarea, bătînd de două ori cu piciorul în podelele judecătoriei.

Urmînd apoi cu cercetarea, deodată uşa se deschide şi intră cu grabă un băietan de crîşmă, aducînd pe o tablă un şip plin cu vin şi altul cu burcut, însoţite şi de păhăruţele trebuincioase.

Pe Cuza-vodă îl cuprinde o mirare, se opreşte din cercetări şi-l întreabă pe băietan:

— Ce-i asta, mă? ce-ai adus tu aici?

— Apoi n-aţi bătut Dumneavoastră, de-aici, de două ori în podele?

— Ei, şi dac-am bătut?

— N-ați poruncit Dumneavoastră că de cîte ori îți bate de două ori să aducem o ocă de vin și un borcut ; de trei ori, două ocă de vin și un borcut ; de patru ori, ...

— Ieși afară, răcni Vodă înfuriet.

Și n-a trecut mult și după băietanul de la crîșmă ieșiră ca să nu se mai întoarcă niciodată la judecătorie, mai toți slujbașii acelui altar al dreptății. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 157.

[1] N. A. Bogdan, rev. „Lupta pentru existență", Iași. (Nota culegătorilor)

CUZA-VODĂ ŞI PRIMARUL DIN RUGINOASA

Cuza-vodă, cu toate grijile domniei, nu uita nici de moşie.[1] Cînd trebile ţării îi dau răgaz, se ducea să vadă cum merg treburile şi acolo.

Odată, stînd de vorbă cu vechilul, acesta îi aduce la ştiinţă că s-a furat o mulţime de grîu, din hambarul moşiei. Cuza trimete după primar. Primarul vine înaintea Domnitorului.

— Cojocariule, aşa era porecla primarului, să prinzi numaidecît pe hoţii ce m-au prădat şi să-i dai judecăţii!

Porunca blîndă şi părintească a lui Cuza trebuia să se împlinească.

Primarul, măcar că era om fără ştiinţă de carte, era însă deştept şi stăruitor. Cam ştia el cine trebuie să fie hoţii. Şi cum se întoarce la primărie, trimete vătăjeii să-i aducă pe nişte ţigani pe care avea el pripus şi care mai făcuse potlogării în sat, de cînd scapase din robie.

I-a luat întîi cu binişorul, dar ţiganii mîncau cu gura că ei nu-s vinovaţi. S-a trudit primarul vo două zile cu dînşii

[1] Cuza a stăpînit moşia Ruginoasa, din ţinutul Suceava unde-i şi înmormîntat. (Nota culegătorilor)

dar pace! Văzînd că cu bine nu-i de chip, îi așterne la pămînt și le pușcă o sfîntă de bătaie, de apucau cu dinții din podele.

Dacă au văzut țiganii că nu-i de șagă, au mărturisit drept totul și au arătat primarului, chipul cum au furat grîul din hambarele Domnitorului.

Pînă să se încheie hîrtiile, țiganii stăteau în arest și din cînd în cînd mai luau cîte-o salată de la primar.

Primăria era în ograda curții și Cojocariu, temîndu-se de domnitor, să nu audă țipetele țiganilor, îi săcela dis-de-dimineață, cînd doarme toată suflarea, somnul cel dulce.

În una din zile, Cuza se scoală de dimineață tare, ca să audă cîntecele păserilor din mîndra grădină din jurul curților lui și să soarbă, odată cu ciubucul și cafeaua, aierul cel curat, de țară. Cum sta la o masă dus pe gînduri, aude niște gemete înspre primărie. Și-a închipuit că trebuie să fie niște fapte de-ale primarului și trimete repede o santinea[1], să cheme pe primar la palat.

Cojocariu le dăduse toate pe una. El știa că Cuza se face foc cînd auzea de bătăi și schingiuiri. Își luă inima în dinți și se duse la curte.

Cuza, cum îl vede, îi cere socoteală despre ceea ce se auzise înspre primărie.

Primarul nu tăgădui adevărul.

— Noi facem legi omenești și oprim sălbătăciile, cheltuim milioane de lei să îndreptăm nenorocita asta de țară, pe calea cea bună, și voi, în loc să cinstiți legile, să le aduceți la îndeplinire cu credință, voi le calcați? Și o furie cumplită cuprinse făptura neuitatului domnitor.

Cojocariu îi răspunse domol și liniștit:

— Să trăiți, Măria Voastră! Țiganii iștia au crescut în bătăi și au trăit pînă acum cu bătăi; cum socotiți, Măria Voastră, c-au să spuie ei adevărul, fără bătaie?!...

---

[1] santinea = santinelă.

La vorbele acestea, Cuza se liniști ; dădu primarului cîțiva galbeni să-i deie țiganilor și-l sfătui să nu-i mai deie în judecată, că li-i de-ajuns răsplata ce le-a dat-o el.[1]

L. Mrejeriu, S.T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra Neamț, 1909, 141—143

[1] Povestită domnului M. Lupescu de Cojocariu cu pricina, din Rugi-noasa (Suceava). (Nota culegătorilor)

CUZA-VODĂ ȘI SURUGIUL

Cuza-vodă, în vremea cît a domnit, avea obiceiu să îmble schimbat în alte straie și să cutriere prin țară, ca să afle hoțiile și pungășiile ce se făceau.

Așa, într-o zi, porni cu tot alaiul domnesc, să meargă de pildă, de la București la Iași. Îndată să și vesti de aceasta în toată țara. Merge el așa pînă la un tîrg aproape de Iași, poate la Roman. Acolo — cum era el iscusit — se îndosi pe sub ascuns, își schimbă straiele, s-a dus la poștă și zise către căpitanul poștii :

— Domnule, te rog tare mult, dă-mi o trăsură să mă duc pînă la Iași, că am treabă grabnică acolo.

— D-apoi, boierule, grăi căpitanul poștelor, cum să-ți dau ? N-ai auzit că vine Măria Sa Vodă și trebuie să-l ducem cu toate trăsurile și caii, unde a pofti ?

— Bine, bine ! înțeleg eu ; da mă rog tare mult să-mi dai ; gîndesc că crezi la nevoie și... iaca, să fie vorba între noi, te cinstesc și eu cu-atîta... Și-i dădu un napoleon.

— De, boierule, îți fac ; da... cu mare frică ! Și strigă degrabă la un surugiu (poștaș) : Vasile, Gheorghe, cum l-a fi chemat, pune caii cutare la trăsura cutare și fugi cu boierii, la Iași !

— Eeeei, Doamne! se căină surugiul, tocmai pe mine mă nimeţi? Eu-s surugiu vechi şi aveam să mîn caii la radvanul cu care merge Măria Sa Vodă, şi mi-ar fi ieşit un bacşiş bun.

— Haide, fă ce-ţi spun, nu mai lungi vorba!

Surugiul a pus caii, s-a suit boierul în trăsură ş-au pornit la drum. Da pe drum, cela mîna, nu prea mîna; mergea a lene de tot. Îi era şi lui a mîna caii, ca cîinelui a linge sare.

Da Cuza, văzîndu-l aşa, îi zise:

— Măi, cutare, de ce mergi aşa cu trăsura?

— Apoi, nu-i unsă osia, boierule.

— Ce spui, măi? Rupe-o mai pe româneşte că nu te înţeleg!

— Apoi, iaca cum boierule: nu-mi vine a mîna caii, pentru că nu m-a lăsat să mă duc cu radvanul lui vodă, că avea să-mi deie un bacşiş bun.

— Şi cam cît bacşiş avea să-ţi deie el? întrebă Cuza.

— Eei! cît bacşiş avea să-mi deie? Ia, îmi da acolo, un napoleon.

— Iaca, mă, zise vodă, eu îţi dau trei napoleoni, nu unul. Numai să mîi repede!

— De-amu, boierule, grăi surugiul... aşa şi pe dincolo... de Cuza-vodă... Ţine-te că mîn!... [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 154—155

[1] N. Mateescu-Movilă, rev. „Satul" I. Teişani (Dîmboviţa). (Nota culegătorilor).

CAMERIERUL

O lapoviță și un noroi de-ți era silă să pășești în stradă. Domnitorul fusese în ajun călare și nu lepădase cizmele din picioare, pînă seara. Cameristul, luîndu-se cu una cu alta, uită să le curețe și să le dea lustru.

A doua zi de dimineață, domnitorul ceru cizmele. Cameristul, încurcat, le șterse cum putu, în pripă, și le aduse așa cum erau.

— Bine, camarade, de ce nu-mi făcuși cizmele ? întrebă Cuza-vodă, care era foarte prietenos cu servitorii săi.

Cameristul, un moldovean de prin ținutul Hușilor, se gîndi un timp ; apoi răspunse trăgînat, scărpinîndu-se după ceafă :

— Păi, să vezi ce m-am gîndit, Măria Ta !... Tot e azi noroi afară și-or să se umple iar ; așa că, la ce era să le mai șterg ?...

Vodă tăcu. Dar ieșind din casă, dădu ordin intendentului să pună totul sub cheie și să nu dea de mîncare cameristului, nici măcar o fărîmă de pîine, pînă a doua zi. Nici afară din palat să nu i se dea răgaz.

Răbdă omul nostru cum răbdă toată ziulica, întrebîndu-se că ce mai era acuma și asta, dar spre seară foamea îl răzbi

şi cum Vodă îl chemase să-i dea un ordin, îşi luă inima în dinţi şi i se tîngui.

— Păi, să vezi ce m-am gîndit, camarade, îi răspunse domnitorul ; tot o să-ţi fie foame şi mîine ; aşa că la ce era să te mai osteneşti să mănînci şi astăzi ?

C. Rîureanu, Vodă-Cuza. Pilde şi întîmplări din viaţa sa. Bucureşti, f.a., 15—16

ERA GOSPODAR

CEL MAI FRUMOS BLAZON

După ce se făcu unirea și Alexandru Ioan I fu proclamat domnitor al țărilor surori, atît curtenii cari vorbeau numai cu gîndul lingușirii, cît și patrioții cei mai luminați, erau dornici să înconjoare curtea princiară cu tot luxul, cu toată splendoarea, cu tot fastul, pentru că știau bine cît de trebuincioasă este pompa asta cînd e vorba să te impui streinilor. Dar ori de cîte ori era vorba să se cheltuiască vreo sumă de bani pentru lux, Cuza-vodă se împotrivea.

— N-avem școli, răspundea domnitorul.

Într-un rînd se făceau pregătiri pentru primirea unui ambasador rus. Se ceruse un credit extraordinar de cincizeci de mii de franci, sumă care pe vremea aceea părea cu totul extraordinară.

Cuza-Vodă îl chemă pe Kogălniceanu :

— Las-o mai moale, Mihalache ! N-avem șosele !

— Măria Ta, știu prea bine dar trebuie să facem sacrificii. Să nu zică rusul că a venit într-o țară de sălbateci...

— Apoi, lasă, că nici pe la ei nu e poporul mai breaz... Trebuie să fim economi cu banul statului, Mihalache... Mie nu mi-a plăcut niciodată zgomotul și pompa...

— Măria ta, ar fi răspuns sfetnicul tronului, și Napoleon cel Mare, care a ieșit din sînul revoluției, iubea poporul !... Cu

toate astea, ba poate tocmai de aceea, s-a înconjurat în curtea de la Versailles, de fastul cel mai grandios... A înființat — pe lîngă cele cari erau — numeroase decorații și blazoane.

— Știu prea bine... Să nu uiți însă că Franța e o țară bogată. Și să te mai gîndești și la sfîrșitul lui Napoleon. În lumea asta toate lucrurile au legătură; între fapte îndepărtate cari par cu totul străine unele de altele e o înlănțuire nebănuită. Fast, decorații, blazoane? Eu cred că nu este alt blazon mai frumos decît curățenia sufletească și simplicitatea de moravuri...

Mihail Kogălniceanu n-a mai răspuns nimic și creditul pentru primirea diplomatului rus a fost redus.

C. Rîureanu, Vodă-Cuza. Pilde și întîmplări din viața sa. București, f.a., 12—14

CUZA ȘI BĂTAIA

Fiind ministru președinte M. Kogălniceanu, acesta agita mereu ideea pentru desființarea bătăii din armată, pe la poliție, prefecturi, subprefecturi etc. Cuza rîdea ori de cîte ori îl auzea pe Kogălniceanu vorbind :

— Ei, coane Mihalache, nu-ți cunoști țara dacă vorbești așa.

— Ba o cunosc prea bine, Măria ta. Timpii în care trăim cer neapărat ca bătaia să dispară din moravuri. Voi aduce la Cameră o lege.

— Bine, coane Mihalache.

A doua zi după această conversație, Cuza a plecat însoțit de Kogălniceanu la Turnu-Severin, unde a tras la prefectul județului. Pe drum, vorba lui vodă și a ministrului a fost numai despre legea împotriva bătăii.

Kogălniceanu luase cu el și un servitor ca să-i scuture hainele, să-i facă cizmele etc. Ajunși în Severin, Cuza a chemat pe sub ascuns sluga lui Kogălniceanu, i-a dat zece lire și i-a poruncit ca a doua zi dimineața să plece și să se plimbe prin oraș și să nu-i văcsuiască cizmele lui stăpînu-său. Poruncă domnească — te joci ?

A doua zi cînd a crăpat ochii, Kogălniceanu a sunat, o dată, a sunat de două ori, a sunat de zece, de-o sută de

ori. Ioniță feciorul, nu se vedea de fel. Din pricina asta, ministrul nu putea să iasă din casă. Ghete n-avea, hainele erau luate de cu seară de către fecior, ca să le perie. În fine, după vreo oră de așteptare, sosește din tîrg și Ioniță, cam candriu. Kogălniceanu, furios, îl întreabă :

— Dar, bine, bre, besmeticule, pe unde mi-ai umblat pîn-acum ?

— Ei, m-am plimbat și eu ca omu !...

— Așa vorbești tu cu mine ?

— Ei, dar cum o să vorbesc ?!...

Răspunsurile astea l-au scos din pepeni pe marele bărbat de stat și a început a-l lua la bătaie pe Ioniță. Și ce bătaie ! La țipetele feciorului, Cuza a deschis ușa și i-a zis rîzînd ministrului :

— Ei, ce mai zici acum, coane Mihalache ? Așa-i că bătaia-i ruptă din rai ?

D. Teleor, Anecdote din viața lui Cuza vodă. București, f.a. 15—17

CUZA-VODĂ ȘI GENERALUL TELL

Pe la anul 1863, M. Kogălniceanu stărui mereu de Cuza-Vodă ca să facă ministru și pe generalul Tell, care după cum se știe, avea cutremurătură continuă a capului. Cuza îi făgăduia mereu lui Kogălniceanu, da nu se ținea de vorbă.

Într-o zi, ne mai putînd răbda șicanele lui Kogălniceanu, îi zise :

— Mihalache, dragă ! Am să te rog un lucru.

— Ce lucru, Măria ta ?

— Să miști mereu din cap zece minute.

— Da pentru ce ?

— Fă-mi plăcerea și dă din cap, puțin.

Kogălniceanu care era foarte intim cu Vodă, ca să-i facă plăcerea, începu să miște capul de la dreapta la stînga ; mișcă, mișcă, pînă ce nu mai putu. Atunci zise :

— Lasă-mă, Măria Ta, c-am amețit !

— Dumneata ai zguduit capul două minute și ai amețit, și vrei să fac ministru pe Tell, care de treizeci de ani mișcă din cap ? Slăbește-mă, te rog !

Întîmplări din viața domnitorilor români. Cluj, f.a., 83.

FAVORITUL

Se zice, dar nu afirm, că vestitul Liebrecht fusese în tinerețea lui chelner la Ostanda. Venind în țară la noi, Cuza l-a făcut sublocotenent ; apoi, peste două luni — locotenent ; peste altă lună, căpitan ; peste cincisprezece zile, maior ; peste o săptămînă, colonel și director general al telegrafelor...

Liebrecht a exclamat într-o zi :

— Mai încet, Măria ta, că-mi vine amețeală !

D. Teleor, Anecdote din viața lui Cuza-vodă. București, f.a., 8—9

AGHIOTANTUL DOMNESC AL LUI CUZA-VODĂ

Cuza-vodă avea o mare slăbiciune pentru prieteni. Nu se știe dacă prietinii săi îi purtau atîta grijă cît le purta el lor. Firea lui vioaie și felul de a răspunde prin glume tuturora, îl făcea plăcut. Pînă a nu se face domn avea mulți prietini. După ce se făcu domn, numărul lor crescu căci toți îl căutau pentru trebuințele lor.

Pînă și cei care învățaseră cu el la școala primară și pe care nu-i văzuse de multă vreme, veniră la palat ca să-i ceară slujbe. Cuza le împlinea la toți trebuințele și era prea mulțămit, cînd putea să facă bine.

Într-o toamnă, pe cînd Cuza era în București, sosește la palat un om potrivit ca vîrstă; să fi avut el cam tot anii Domnitorului. Nu arăta mai bătrîn.

A cerut voie și Cuza l-a primit, cum primea de altfel pe toată lumea.

— De unde ești ?... îl întrebă Domnitorul.

— Din Galați, Măria ta...

— Cum te cheamă ?

— Mă cheamă așa și așa..., am învățat amîndoi la școală.

— Da... răspunse Cuza, îmi aduc aminte de numele ăsta... dar nu știu cum se face că nu ne-am văzut de mult.

— Ba eu v-am văzut de multe ori și v-am salutat totdeauna, dar n-am îndrăznit ca să vă vorbesc.

— Şi nici eu, îmi pare, n-am vrut să-ţi vorbesc, zise Cuza rîzînd.

— Dacă nu mă mai cunoşteai, cum era să...

— Ai dreptate, prietene, e adevărat, că noi eştia mai mari, nu prea avem plăcere de cei mici ca tine ; de aia, fiindcă n-am vrut să-ţi vorbesc cînd ne întîlneam pe stradă, acum cade să vorbim mai mult. Cu ce te-aş putea ajuta ?

— Cu o slujbuliţă... am venit pe jos de la Galaţi, numai cu gîndul la Măria Voastră.

— Bine că ai ajuns sănătos. Dar cam ce slujbă ceri ?

— Orice slujbuliţă, dacă s-ar putea pe aici pe la palat, aş fi aşa de mulţămit !...

— Am înţeles. Armata ai făcut-o ?

— Da. Am făcut-o la Galaţi.

— La Galaţi ? Îmi pare bine. Şi Cuza, pare că îşi trimetea gîndul la oraşul său şi la mamă-sa care încă şedea acolo. După cîteva momente îi spuse :

— Domnul meu ! de azi înainte vei fi aghiotantul meu. Cer numai ca să fii cinstit cum erai în copilărie..., e adevărat, erai bun băiat pe vremea aceea.

*

Odată, Cuza vine din oraş şi observă numaidecît lipsa aghiotantului său.

Era iarna, cu vro două zile înainte de Sfîntul Nicolae. Domnitorul, care ştia cinstea aghiotantului, bănui numaidecît ceva. La ceasul ăsta, aghiotantul era totdeauna aici. Ce cauză l-o fi oprind acum !?... Nu vru să mai întrebe pe nimeni şi el singur se repezi în odaia aghiotantului, care nu era departe.

Acum înţelese totul. Găsi pe aghiotant dormind, iar pe masa lui se vedea o scrisoare neisprăvită care începea aşa :

„Sărut mîna, buna mea mamă,
Rog pe Dumnezeu să te ţie sănătoasă şi să-ţi dăruiască ani mulţi, fericiţi.
Mamă dragă, eu astăzi am primit leafa şi de aia aşa de tîrziu îţi trimit şi dumitale 50 de sfanţi de cheltuială. Te rog să mă ierţi, mamă, dacă n-am putut să-ţi trimit mai mult, căci vezi

cum merg lucrurile, leafa e mică și se cer și la noi multe...“

Cuza citește totul și așa rău ce i-a părut cînd vedea că aghiotantul nu era mulțămit de leafa lui. Ce să facă?! Lasă scrisoarea pe masă și se întoarse repede în odaia lui ; descuie și luă dintr-o lădiță o sută de galbini frumoși, de aur, îi pune într-un fișic de hîrtie și cu ei veni iarăși în odaia aghiotantului care dormea înainte, fără nici o grije.

Umblînd ușor, ca îngerul care păzește pe cei drepți, desfăcu buzunarul hăinii ce aghiotantul aruncase pe masă, bagă fișicul acolo și se trase repede îndărăt.

Se duse apoi în odaie și începu alte lucrări. Aghiotantul s-a sculat mai tîrziu, a isprăvit scrisoarea ce începuse și după ce a lipit-o cu ceară, a trimis-o la poștă, împreună cu banii ce dăruia mamei lui. Puțin mai în urmă, scotocind prin buzunare, găsi fișicul cu cei o sută de galbeni. Întîmplarea asta supără mult pe aghiotant, căci toate socotelile lui nu-l ajutară la nimic, ca să deslege ghicitoarea : cine i-a aruncat lui acolo, pumnul ăsta de aur. Și nu erau mai puțin bani, doamne, o sută de galbeni!... e lucru mare. El începu a se posomorî, ca oamenii fricoși, ca aceia care se gîndesc mult la un lucru mare. Banii ăia, poate nu erau curați, își făcea el închipuire. De aceea se întrista aghiotantul, pe fiece zi mai mult. Cuza îl priveghea de aproape. Într-o zi, el întrebă cu curaj :

— Ce ai, prietene, de ești tot trist ?

— Să trăiești, Măria ta, n-am nimic.

— Te rog să nu mă minți, spune-mi totul, altfel îmi schimb părerile.

Și cu atîta putere îi spuse vorbele din urmă încît aghiotantul fu cuprins de frică și se hotărî în sfîrșit :

— Măria ta, un lucru care mi se pare necurat mă întristează. Alaltieri am găsit în buzunarul hăinii mele, o sută de galbini...

— Și de asta te-ai fîstîcit așa ?!

Poate sfîntu Nicolaie de alaltieri, ți-o fi făcut vreo poznă... mai știi ? Sfîntu Nicolae cam umblă noaptea, ia seama !

Cuza plecă rîzînd de lîngă aghiotant. Ce ți-e cu oamenii ăștia mari, frate ! Ție îți vine leșinul și ei rîd de se topesc... Aghiotantul, săracu, de cînd spusese Domnitorului istoria cu

galbenii de aur, tînjea şi mai rău şi se căia că i-a spus această dandana ciudată. Nu ştia că Domnitorul îl va lua în rîs.

*

După cîteva zile, Domnitorul îl chemă iar la sine, pesemne ca să-şi mai bată joc de el :

— Ei !... te văd abătut. Îmi pare că eşti bolnav.

— N-am nimic, Măria ta.

— Nu te cred. Spune-mi ce ai mai aflat despre galbinii ceia ? Nimic ?!

— Nimic, Măria ta ! Îmi pare a fi un lucru necurat.

— Nu avea grije, prietene, căci banii ţi i-am pus eu, ca să ai ce trimite mamei tale, la Galaţi. Ai înţeles ?

— Am înţeles, Măria ta.

Aghiotantul a rămas în picioare trăsnit. Fapta Domnitorului i-a mişcat inima lui de om cinstit şi două lacrimi s-au văzut în ochii-i. Cuza, care-l obosise cu jocul său, s-a apropiat şi mai mult de aghiotant şi i-a zis :

— Să mă ierţi, prietene !... [1]

Petre Danilescu, Alexandru Ion I Cuza în tradiţia populară. Poveşti şi anecdote. Vol .I. Craiova, 1909, 56—61.

---

[1] Povestită de Mihail Mavrodin, de 46 ani, din Craiova. (Nota culegătorului)

ȚĂRII BRAȚ BINE ÎNARMAT ÎI DOREA

EU, DOMN

Era frămîntarea cu alegerea domnitorului Moldovei, cînd toţi luptau pe capete să izbîndească un om a lui Dumnezeu şi cu iubire de ţară şi popor.

Cine-ar fi gîndit că alesul obştei şi-a lui Dumnezeu, va fi Cuza?

Nici lui nu i-a trecut prin gînd, într-o mie de ani, că i s-a face aşa de mare cinste şi vază obştească.

Zice că-n noaptea cînd se strînsese la Iaşi toţi cei aleşi de obştea Moldovei să facă alegerea domnitorului, Cuza s-ar fi înfundat undeva cu cîţiva de-ai lui şi s-au pus pe chef înăduşit.

Iată, cei cu alegerea l-au ales domnitor, pe *Cuza!...*

Se duc nişte ofiţeri, prieteni de-a lui, să-l înştiinţeze.

Îl nimeresc şi dau busna peste el, şi ca-n vremea aceea, i-au spus plini de bucurie, că-i ales domnitor.

— Eu domn! ?... Dacă-s domn, ieşiţi afară şi cereţi audienţă, (voie) nu daţi năvală ca lupii!...

C-au vrut, că n-au vrut, ofiţerii au trebuit să iasă şi să-şi facă datoria faţă de alesul lor prieten.

Pe urmă s-au pus cu ofițerii pe alt soi de petrecere, încît vinul care nu mai încăpea în guri, țîșnea din sticle și pahare pe ferestre, de stropea ulițile Iașului... [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu și Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 33.

---

[1] Comunicată de P. Gheorgheasa, înv. com. Broșteni (Suceava). (Nota culegătorilor)

O IDEE A LUI CUZA

Fostul domnitor Cuza avea multă stimă pentru ofiţerul român, pe care nu l-ar fi dat pe nici un ofiţer, din oricare altă armată străină.

Cum avea el obicei de se plimba zilnic pe străzile capitalei, deghizat uşor sau cu figura pe jumătate ascunsă sub un şal ce purta la gît, mai ales iarna, într-o zi zăreşte înaintea lui, pe podul Mogoşoaiei, doi locotenenţi ce umblau alături. Se adresă tovarăşului său de preumblare şi-i zise :

— Ian ascultă, bre ! care din cei doi locotenenţi ce vezi naintea noastră, e mai deştept ? cel care e român sau cellalt care e german ?

— Eu cred, Măria ta, că germanul.

— Ian'taci, bre, că nu ştii ce spui. Românul e mai deştept şi am să-ţi probez aceasta.

Cuza iuţi pasul, îşi descoperi figura şi ajunse în dreptul locotenenţilor care se opriră, făcură front şi salutară.

— În ce regiment eşti dumneata, căpitane ? zise Vodă adresîndu-se locotenentului neamţ.

— Sînt locotenent, Măria ta, în regimentul 2 de infanterie.

— Bine.

Apoi, adresîndu-se ofiţerului român :

— Dar dumneata, domnule căpitan, în ce regiment eşti ?

— Trăiți, Măria ta, în regimentul în care veți binevoi a mă înainta !

— În regimentul 6, pe ziua de 1 octombrie.

— Trăiți !

Depărtîndu-se, Cuza era foarte vesel și spuse prietenului :

— Ți-am spus eu că românul e mai deștept !

D. Teleor, Anecdote din viața lui Cuza-vodă. București, f.a., 5—6

CUZA-VODĂ ȘI GENERALUL HERESCU

Într-o dimineață, Cuza-vodă, îmbrăcat în straie nemțești, a ieșit din palat și a apucat spre grădina Cișmigiului.

La colțul palatului domnesc, un soldat din pompieri sta de mai bine de 24 ceasuri. Soldatul era chipeș și mîndru dar tare supărat și îngrijorat.

Cînd trecu Vodă pe lîngă dînsul, soldatul îl salută milităreşte, cu multă bărbăție ; Vodă îi mulțumi zîmbind, apoi trecu spre Cișmigiu. Soldatul se ținu după el. Cît s-a plimbat Vodă prin grădină și pe ulițile Bucureștilor, soldatul nu l-a slăbit, se ținea tot cam la 50 de pași de domn. Acesta a început a se îngrijora. La un colț de uliță, soldatul, ca să nu prăpădească pe Vodă prin mulțime, se apropie de el. Cuza îl întrebă :

— Ce te ții de mine ? Ce vrei ?

— Să trăiți, Măria Voastră, mă omoară ! răspunse soldatul abia răsuflînd de oboseală, după atîta grijă și alergătură.

— Cine te omoară ?

— Trăiți, Măria Voastră, mă omoară domnul căpitan ! Și soldatul îngălbeni și începu a tremura.

Vodă, cu glas blînd, îl chemă cu el la palat și acolo, luîndu-l foarte prietenește, soldatul îi istorisi de-a firu-n păr, cum a cerut concediu de la căpitan să se ducă acasă de paști,

în ținutul Bacăului, cum i-a spus căpitanul că, dacă n-a veni la timp, îl omoară în bătaie și cum a întîrziat de și-a îngropat pe tatăl său care a murit chiar în ziua plecării și acum are credința că-l omoară căpitanul.

Vodă îl încurajă :

— Nu te teme, băiete, nu te omoară nimeni !

— Mă omoară, Măria ta ! Tata, deși mort, era moale de tot, nu înțepenise și acesta-i semn rău ; are să mai moară cineva din neamul lui și se vede că cel ursit sînt eu.

Domnitorul, ca să vadă dacă soldatul nu spune minciuni, îi cercetă îndreptările ce avea din comuna lui și după ce se încredință că-s drepte cele ce spune, porunci aghiotantului domnesc să dea poruncă scrisă căpitanului să nu pedepsească pe soldat pentru întîrziere, de vreme ce voia i-a fost prelungită de domn.

Ordinul l-a citit însuși Vodă, soldatului, și era așa : „Din înalt ordin al Măriei Sale domnitorului, soldatului (cutare), din batalionul de pompieri, compania (cutare), să nu i se deie nici o pedeapsă pentru zilele ce a întîrziat peste voie, voia fiindu-i prelungită pînă astăzi de către Măria Sa Domnitorul.

Iscălit, Aghiotant domnesc, Maior (cutare)".

— Ține ordinul acesta ! Du-te la cazarmă, dă porunca căpitanului și n-ar să-ți facă nimenea nimica.

Soldatul aproape plîngînd, zise :

— Trăiți, Măria Voastră, tata era moale ; mă omoară domnul căpitan, cu toată porunca domnească.

Vodă se sculă repede în picioare, supărat, și cu un glas poruncitor strigă :

— Pleacă !

Soldatul se duse iar Vodă rămase pe gînduri.

De către sară, trăsura domnească în care era Vodă și cu aghiotantul intra la poliția capitalei, unde era și cazarma batalionului de pompieri. Gornistul dădu semnalul de vestire. Ofițerul de serviciu, în goană, întîmpină pe domnitor și-i raportă după rînduielile ostășești.

Cînd Vodă întrebă de soldatul ce sosise azi cu porunca domnească, sublocotenentul îi raportă că e la spital.

Vodă îngălbeni.

— Pentru ce l-ați trimis la spital ?

— Să trăiţi, Măria Voastră, a fost foarte rău bătut de domnul căpitan şi temîndu-mă să nu moară aice, l-am trimis la spital.

Vodă sări ars din trăsură şi întrebă unde-i căpitanul, dar nu putu afla. Cercetă cu de-amănuntul cum a fost bătut soldatul şi apoi plecă la palat trimiţînd în grabă om la spital şi dînd poruncă să fie căutat bine soldatul.

— M-aş duce eu singur să-l văd, dar mă tem să nu-l găsesc mort ; mi s-a bătut ochiul stîng şi acesta nu-i semn bun...

Vodă n-avu linişte pînă nu i se aduse veste că soldatul şi-a venit în fire şi că e bine căutat de generalul doctor Davila. În vremea asta soseşte şi un bun prieten al domnitorului, generalul C. Herescu-Năsturel.

Vodă îl primeşte cu drag mai ales în urma veştii bune ce primise despre soldat.

Generalul, după ce stă de vorbă cu Vodă, cîteva clipe, începe :

— Măria ta, m-a călcat păcatul să vă supăr cu o mare rugăciune.

— Va să zică mi-a venit şi mie apa la moară şi ai venit şi dumneata să macini la mine.

— V-a venit, Măria Voastră, şi încă cu multă îmbelşugare, dar nu ştiu dacă voi izbuti să macin.

— Ei, bine, generale, dorinţa îţi va fi îndeplinită !

Şi generalul ceru iertarea căpitanului care bătuse pe soldatul cu porunca domnească.

Vodă îngălbeni şi păru că-şi pierde cumpătul. Generalul băgă de seamă şi rămase înlemnit. După cîteva clipe, Vodă, ca trezit din somn, întinse mîna generalului şi-i zise :

— Iertat să fie, generale ! Iertarea lui mă costă cel puţin zece ani din viaţa mea, dar ţi-am dat cuvîntul şi mă ţin de el.

Generalul istorisi cum acest căpitan e finul său, cum a fost un om foarte cinstit, harnic şi cuminte şi cum l-a prins patima beţiei, de vreo doi ani.

— M-au rugat femeia şi copiii lui, plîngînd, să cer iertare Măriei Voastre, pentru că a bătut un soldat pînă s-a îmbolnăvit.

Generalul nu ştia că finul său călcase şi ordinul domnesc şi cînd a aflat din gura lui Vodă, a rămas ca trăsnit.

Vodă însă s-a ţinut de cuvîntul dat ; a hotărît numai ca, îndată, căpitanul să fie mutat la departamentul războiului, unde să n-aibă nici companie, nici soldaţi.

Soldatul, bine căutat, din poruncă domnească, se făcu sănătos şi apoi fu luat în slujba palatului. Domnitorul îi dărui o sută de galbeni iar generalul Herescu o casă de cinci mii lei (vechi), în Bucureşti.

— Să plătim noi ştreaful, fiindcă n-am pedepsit pe căpitan, zise Cuza generalului.[1]

L. Mrejeriu, S.T. Kirileanu şi Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 36—38

[1] După B. C. Livianu, General C. Herescu-Năsturel. Episod din viaţa lui Cuza-vodă. (Nota culegătorilor)

NICI UN TRĂDĂTOR

Un ofițer francez trimes de Napoleon al III-lea la Cuza-vodă, cu o scrisoare secretă, a rugat pe Cuza ca s-o citească numai el, fără a o mai arăta la cineva.

Cuza, atunci, a dat scrisoarea unui aghiotant, ordonîndu-i s-o citească cu glas tare.

— Vă rog, Alteță, e ceva care trebuie să știți numai Alteța Voastră, observă francezul.

— Citește-o, domnule, tare, zise Cuza. În țara noastră nu e nici un trădător !

Aghiotantul o citi.

Seara, Cuza a dat o masă mare în cinstea ofițerului francez pe care l-a îmbătat cu cel mai bun vin de Cotnari, așa încît la plecare a exclamat :

— Cu asemenea vinuri, înțeleg și eu că nu poate să fie nici un trădător.

D. Teleor, Anecdote din viața lui Cuza-vodă. București, f.a., 20.

MAIORUL BĂLȘANU

Cînd l-a cunoscut pe el Domnitorul, Bălșanu era căpitan de călărași la Severin. Pe Bălșanu, tot județul Mehedinți îl cunoștea și-i știa de frică. El avea sub comanda lui un escadron de dorobanți călări, cum se zicea atunci. Puțini bătrîni își mai aduc azi, aminte de el.

Ce om era !... Negru și întunecat la față, cu uitătura fioroasă și rău, mama focului. Cînd comanda el tremurau și caii. Dorobanțul căzu vinovat în mîinile lui, nu mai scăpa teafăr. Stăpînul calului ce ieșea puțin înaintea celorlalți era omorît cu gîrbaciul. Știa însă Bălșanu să și ierte cîteodată. Dar rar vedea răul și tăcea. Într-o zi primi vestea că domnitorul Cuza vine la Severin ca să cerceteze trupele.

Bălșanu prinsă inimă și scoțîndu-și escadronul la cîmp, dete *drepți* și începu să le vorbească.

— Dorobanți !... Mîine la prînzul ăl mare vine Vodă călare ; să-mi faceți slujbă, ca prin foc și ca prin apă, că altfel vă mînîncă mama dracului !

A doua zi veni Cuza. Văzu cazarma și inspectă toate trupele din oraș. Pe toți ofițerii i-a pus ca să comande. Și, ca în orice lucru și afacere, unii ieșiră mai bine și alții mai rău.

Bălșanu însă îi întrecu pe toți. Cînd comanda el, escadronul pornea sfoară. Caii mergeau ca prin foc și cînd se opreau, toți

ca unul, şi caii şi dorobanţii rămîneau zid de piatră, nu altceva... Aşa escadron nici că mai văzuse domnitorul.

În repaus, Cuza, care văzuse ce stambă e în căpitanul inimoşilor dorobanţi, se apropie de el, îi întinse mîna şi-i spuse prieteneşte : Bravo, maior !

Apoi îl pofti şi la masă. Avea dreptate domnitorul : Bălşanu semăna mai mult a maior. [1]

Petre Danilescu, Alexandru Ioan I Cuza în tradiţia populară. Poveşti şi anecdote, Vol. I, Craiova, 1909, 20—21.

[1] Povestită de Ion Cameniţă, şef staţia Sălcuţa. (Nota culegătorului)

CUM PEDEPSEA CUZA

Cuza avea obicei de privea des de la fereastra palatului, la cazarma din faţă, unde se afla corpul de gardă.

Într-o seară, cam pe la zece şi jumătate, un sublocotenent iese pe furiş din cazarma palatului şi intră într-o cîrciumă de peste drum. Aci el începe să scrie o scrisoare mamei sale : „Ieri sergent, azi sublocotenent..."

— Şi mîine soldat prost, îi strigă de la spate Cuza care îl urmărise, pentru că ai părăsit postul !

D. Teleor, Anecdote din viaţa lui Cuza-vodă. Bucureşti, f.a., 17

DOUĂ „ÎNCERCĂRI"

Într-o seară, înainte de a se culca, Cuza-vodă făcînd inspecția corpului de gardă, găsi pe unul dintre aghiotanții săi, peste măsură de bine dispus.

Era pe vremea cînd se introduseră noile măsuri de capacitate : ocaua lui Cuza.

Aghiotantul despre care vorbim era un tînăr locotenent chefliu, care se înnebunea după vinuri bune și după femeile frumoase.

Domnitorul se apropie de ofițer și-l dojeni cu oarecare severitate ; aghiotantul luă poziția și răspunse grav :

— Am încercat „ocaua", Măria ta...

Cuza-vodă se depărtă surîzînd. Ofițerul își uitase cu totul de întîmplarea asta, cînd, tocmai peste un an, un ordin confidențial al ministrului de război, veni să i-o amintească :

„Pentru a *încerca* (cuvîntul era subliniat) noile regulamente militare cu privire la fruntarii, fiind nevoie de ofițeri distinși și meritele d-tră fiind cunoscute, vă deleg cu supravegherea punctului Burdujeni. În această calitate veți binevoi a observa etc."

După şase luni de lîncezeală la Burdujeni, chefliul ofiţer pe care Cuza îl iubea în adevăr, fu rechemat.

Legenda spune că de atunci „încerca" mai rar ocaua...

C. Rîureanu, Vodă-Cuza. Pilde şi întîmplări din viaţa sa. Bucureşti, f.a., 18.

CUZA ȘI SOLDATUL

Cuza voi să se încredinţeze odată, ce fel de armată are el. De aceea, își schimbă straiele domnești și se îmbrăcă în straie soldățești ș-o porni prin mahalalele Bucureștilor, trăgînd cu ochii prin cele crîșme, să vadă nu cumva dă peste vrun soldat.

Umblă el ce umblă și numai ce zări un calaraș, cîntînd într-o crîșmă. Intră și el acolo.

— Bună ziua, camarade!

— Mulțămesc, camarade!

— Dar ce faci aici?

— Cinstesc un pahar de vin.

— Apoi, de asta am venit și eu. Și unde mi se pun amîndoi pe chef și dă-i, și dă-i, pînă noaptea tîrziu.

— Măi, eu am gătit paralele, îi dă Cuza într-o vreme, tu mai ai?

— Ba și eu le-am gătit.

— Apoi, atunci ce bem?

— Știi ce? Am să-mi lăs sabia zălog la crîșmar, pînă dimineață, pe-o ocă de vin. Așa fac toți de la noi, cînd gătesc paralele.

Zis și făcut.

Băură și oca aceea de vin și porniră.

A doua zi, Cuza, cu noaptea-n cap, veni la cazarma calarașilor, să-i inspecteze.

Soldații au fost scoși în grabă și așezați pe două rînduri. Cuza se primblă pe dinaintea lor de vo două ori, apoi se opri scurt, puse mîna pe un soldat, îl scoase din rînd și glăsui tare :

— Acestui ostaș va trebui să i se taie capul. Așa vrau eu ! Soldatul îngălbeni ca turta de ceară și începu să tremure. Îl cuprinse fiorii morții. Toți cei de față rămaseră înmărmuriți, neștiind ce-i aceasta.

— Porunca mea s-o împlinească soldatul cutare !

Cuza numi pe soldatul cu care băuse noaptea.

Cela ieși foarte liniștit din rînd, se opri scurt în fața camaradului osîndit, puse mîna pe sabie, își ridică ochii către cer grăind :

— Doamne ! Multe minuni ai făcut în lumea aceasta cu cei nevinovați... Rogu-te, fă, dacă acest soldat e nevinovat, ca sabia mea să se prefacă în sabie de lemn ! Și odată și trage sabia din teacă.

Și, o minune ! sabia soldatului era de lemn...

Toți au crezut că-i o minune, afară de Cuza și tovarășul său de petrecere.

Această păcăleală plăcu lui Cuza-vodă și de aceea îl făcu pe soldat, caporal, dar îl sfătui să nu-și mai lese niciodată arma zălog pe la crîșme, că e tot ce poate fi mai de rușine pentru un apărător al țării. [1]

E. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț 1909, 42—43

[1] Culeasă de P. Gheorgheasa, înv. Broșteni (Suceava). (Nota culegătorilor)

SANTINELA

Cică într-o zi, Cuza-vodă, îmbrăcat în haine de tîrgovăţ, ca să nu-l cunoască nimeni, mergea prin Bucureştî, pe unde-i cazarma care poartă astăzi numele lui Cuza-vodă.

Văzînd soldatul de santinelă, se-ndreaptă către el :

— Bine, soldat, de ce nu prezinţi arma ? întreabă Cuza.

Ostaşul, măsurîndu-l din cap pînă-n picioare şi necunoscîndu-l, răspunse scurt să-şi caute de drum.

— Să-mi caut de drum ? Lasă că te-oi învăţa eu cum trebuie să te porţi cu cela care-ţi dă pîne !

— E, hei ! Tu eşti pitarul care ne dai pîinea crudă şi mititică şi încă mai cei să-ţi prezint arma ? Şterge-o de aici că te fac una cu pămîntul !

Cuza-vodă tăcu şi porni.

Cum a ajuns la palat luă măsuri aspre ca să se deie soldaţilor pîne coaptă şi grea de-o ocă.

Sîntă a fost ziua lui Vodă. De atunci, ferit-a Dumnezeu să mai fie pîinea crudă ori lipsă la cîntar. [1]

L. Mrejeriu ,S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-Vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 43—44.

[1] Revista „Vulturul". (Nota culegătorilor)

CUZA-VODĂ ŞI SANTINELA

Se ştie că domnitorul Cuza obişnuia să umble noaptea schimbat prin oraş şi intra în vorbă cu cine se nimerea, întrebînd şi iscodind să afle cari sînt nevoile oamenilor, cum se poartă cu ei slujbaşii şi dacă poporul vorbeşte de bine sau de rău despre Domnitor.

Într-o sară, trecînd pe lîngă o santinelă ce era la un post oarecare, vede pe soldat că stă rezămat de gheretă, cu arma proptită de braţ, iar într-o mînă ţinînd un codru de mămăligă şi într-alta o ridiche din care îmbuca cu poftă.

Domnitorului îi veni să rîdă cînd îl văzu şi-l întrebă pe un ton glumeţ :

— Ce mănînci acolo, măi camarade ?

Soldatul care nu-l cunoştea, zise :

— Ia ghici !

Atunci, Domnitorul, prefăcîndu-se că nu ştie ce mînîncă soldatul, începu să-l întrebe ?

— Îi fi mîncînd mămăligă cu slănină ?

— N-ai ghicit.

— Îi fi mîncînd mămăligă cu praz ?

— N-ai ghicit.

— Îi fi mîncînd mămăligă cu ceapă ?

— N-ai ghicit.

— Îi fi mîncînd mămăligă cu ridiche, leat ?

— Vezi că ghicişi ?

Domnitorul rîse de soldat, dar acesta nu-i dădu pas şi-l întrebă :

— Dar, tu cine eşti de mă întrebi ?

— Ia ghici ! Răspunse Cuza, în felul soldatului.

— Îi fi don' caprar cutare ?

— N-ai ghicit.

— Îi fi don' sergent cutare ?

— N-ai ghicit.

— Îi fi don căpitan cutare ?

— N-ai ghicit.

Soldatul atunci, scos din sărite, zise cam răstit, cam cu sfială :

— Că doar n-ăi fi Măria Sa vodă Cuza.

— Ei, vezi că ghicişi !

— Aoleo, strigă soldatul fîstîcit, ţine tu ridichea şi mămăliga, să prezint eu arma !

A doua zi dimineaţa sosi la regiment un ordin al Măriei Sale Domnitorului, ca soldatul care a fost de santinelă la cutare ceas în postul cutare, să fie trimis numaidecît la palat, cu arma.

Soldatul, cînd auzi despre ce e vorba, i se făcu inima cît un purice, de frică, văzînd că omul din seara trecută era chiar Vodă Cuza, dar ştiind că Măria Sa e om bun la suflet, îşi luă curajul şi se duse fără teamă.

Ce se întîmplase ?

Domnitorul, întorcîndu-se în seara trecută la palat, povestise doamnei toată întîmplarea cu santinela şi doamnei îi plăcu atît de mult, încît ceru să vadă şi Măria Sa, pe soldatul cu pricina. De aceea, cînd sosi omul nostru la palat, Domnitorul îl puse să repete scena din ajun, spre marea veselie a doamnei, care rîse din toată inima.

Măria Sa doamna întrebă apoi pe soldat de unde e, cum îl chiamă, dacă e însurat şi ce meserie învîrteşte şi aflînd că

era plugar însurat şi că n-avea stare mai deloc, îi dete o sumă de bani şi stărui pe lîngă Domnitor, a-l liberă din oştire, şi-l trimise la vatra lui.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 161—162

[1] Comunicat de C. Anastasiu, Cîmpina. (Nota culegătorilor)

(DOMNITORUL LA INFIRMERIE)

Cuza, după ce a făcut inspecția trupei unui regiment, a trecut și la infirmerie, unde a găsit pe sanitar tocmai rugînd pe un bolnav să ia doctoria.

El, văzînd că sub nici un cuvînt nu vrea să ia doctoria, i-a zis :

— De ce nu vrei să iei doctoria ca să te faci sănătos ?

— Ei, Mărite Doamne, cînd mă gîndesc la ea, mi-e greață... Nu pot s-o beau... Este amară...

— Da de unde ? Cum o să fie amară ? Mai amară este boală... Uite ! Și luînd el doctoria din mîna infirmierului, o aruncă în gură. Și înghițind-o zise :

— Uite, ce dulce este ! [1]

N. I. Dumitrașcu în „Ion Creangă", IV (1911), n. 9, 279

[1] Povestită de un bătrîn ofițer la pensie. (Nota culegătorului)

ŢIN MINTE CA ACUŞ

Mă-ntrebi cam ce-mi mai aduc aminti din vremea mea. Doamne, domnule profesăr, ce vî mai vini-n cap ? He ! he ! La ci folos îţ esti vorbili meli ? Dumneavoastră prin cărţi aflaţ toati celea şî pi urmă ni li spuniţ nouî, da noi ci pricepem, ci ni duci capu pi noi ? Tăt ascult şî eu cîtiodatî cîn vorbesc doi-trii boieri di la noi, şî numa ci-i auzi : „tichir-bichir" şî-ncolo nu mai pricep nimic, cî ii vorbesc în legea lor, c-aşa o fi-nvăţat şî ii, cî cartea asta-i mare lucru, Doamne păzeşti ! Păi, fincî m-ai chemat, o sî-ţ, spui şî eu ceva, da numa di nu m-a puni ciniva la vun ştreaf [1] cî-s slobod di gurî.

Ţîi minti ca acuş, cîţ ani or fi nu-mi aduc amintî, cî paznicu din satu nostru di divale, ia ! moş Dumitru ista, îl vez, punea di ni prindea cu harcanu, cicî sî ni ducî la oastea lui Cuza. Apîi, sî fi văzut băiete, cum fugeam şî nu ni prindî, ş-aşteptam doar o prindi pi-altu ş-oi scăpa eu. Ţ-ai găsît : cum ţî-i scris ! Cum mî duc acasî dupî vo săptămînî, era-nt-o duminicî pi la amiazî, puni mîna pi mini şî mî orînduieşte pintru miliţîie. Numa iacî vini biata mama, Dumnizău s-o ierti, şî s-a rugat în sus şi-n jos, „cî-s ficior di vădană, cî atîta

[1] ştreaf = amendă, pedeapsă.

băiet ari", da' ț-ai găsît ? Îmi tunsî biata chiculițî de mi-a lăsat capu ca un bostan șî m-a dus taman la Izmail, dincolo pisti Prut, ca sî fac slujbî țării. Bulgarii di pi acolo nu vrea sî facî nici caraulî, nici gardî, cî, cicî, spunea, ii nu sînt di-a noștri, ci de-a rușîlor. Șî unde mi i-a înțăpenit odatî di sus șî i-a pus șî pi ii la treabî. Eu n-am stat mult acolo cî m-a adus pi urmî la București, la cazarmili lu Cuza.

Măi, măi ! ci mai om chipeș șî bun la inimî era Domnitoru Cuza !

Di cîti ori mî nimeream la curtea-mpărăteascî, numa ci-l videai în haine soldățești frumoasă șî vinia la noi șî ni spunea :

— Făceți-vî datoria cătrî țarî, băieți, cî nu videț ? Șî eu sînt soldat a țării. Șî dupî ci v-aț duci pi la casa voastrî, am sî vî dau pămînt, vî scap di boieresc. Și mult di-aistea.

Sfînt sî-i fie ciolanu cî mult bini ni-a mai făcut uomu aista ! [1]

I.A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția : Graiul nostru, I (1906—1907), 335—336

[1] Material din Smulți — Covurlui. (Nota culegătorilor).

O AVANSARE

Episod din viaţa lui Cuza-Vodă

Învelit într-o manta largă, Cuza-vodă ieşi din palatul său, din Iaşi, prin o portiţă dosnică, mergînd pe de lături şi ocolind stradele principale. El merse astfel, fără a se opri în drum, cînd deodată începu să sufle un vînt puternic şi praful se ridică în vîrtej. Cuza-vodă se înveli mai tare în mantaua sa şi cercă să-şi urmeze drumul. Dar abia se linişti puţin vîntul şi începu să cadă o ploaie straşnică, care-l sili să se gîndească la un adăpost. Era în mahala şi nu vedea decît cîteva bordeie, la mici distanţe, locuite, pe cît ştia, de evrei.

Cuza-vodă nu stătu mult pe gînduri şi se hotărî să intre în bordeiul cel mai apropiat.

Nu-i vorbă, îşi şopti Vodă, bordeie prea posomorîte, şi apoi, mai ştii cum o fi înăuntru... Şi evreii sînt oameni, dar nu se prea îngrijesc de curăţenie.

Şoptindu-şi astfel ajunse la cel mai apropiat bordei, unde bătu în uşă şi intră în pripă.

— M-a apucat ploaia asta grozavă, zise Cuza-vodă, şi cred că nu vă supăraţi că am ales locuinţa voastră drept adăpost.

— Nicidecum, boierule! Fii bine venit, îi răspunse o femeie de vîrstă de mijloc dar încă destul de frumoasă, cu nişte ochi vii, luminoşi, care se ridicase din locul ei şi puindu-i un scaun fără razăm, singurul scaun din casă, îl pofti să şază.

— Mulțumesc, zise Cuza-vodă, puindu-se jos. Dar ce spuză de copii, zise el cînd privi bine în jur. Cinci, ba șase, să vă trăiască !

— Să trăiți și dumneavoastră, boierule, îi răspunse femeia ; nu zic nu, sîntem cam bogați de copii.

— Dar nevoieși la cîștig, zise bărbatul ce ședea într-o parte, pe pat.

— Cum nevoieși? zise Cuza-vodă mirat. Văd că casa-i casă, curățică, ca la oameni cu voie bună. Apoi, copiii sînt frumoși și rumeni la față, curăței, nevasta oglindă — nu alta și dumneata om voinic, om cu putere de a lucra.

— Slava Domnului, de astea nu mă plîng ; da nici nu stau cu mînele în sîn. Nu-i vorbă, cîștigul nu-i după nevoie. Dar am nevastă vrednică și „nevasta vrednică umple casa cu puțin".

— Așa o fi, zise Cuza-vodă.

Se făcu o mică tăcere și Cuza-vodă se uită mai de aproape la bărbat, femeie și copii. Era pentru dînsul o surprindere neașteptată, scena ce i se înfățișa aci. Bărbatul zîmbea pe furiș soției sale și ea îl privea cu ochii ei scînteietori, cu atîta dulceață, că parcă i-ar fi fost în primele zile ale căsătoriei lor ; apoi se uitau cu gingășie la copii. Mai ales femeia urmărea fiecare pas al copilului ce se lupta să biruiască o farfurie cu ciorbă, și se vedea că deși își iubește toți copiii săi, poartă totuși o mai mare dragoste acestui copil, cel mai mic din toți. Atunci Cuza-vodă își ținti mai mult privirea asupra acestui copil și-i plăcu îndeosebi să observe cum copilul se uita pe furiș la dînsul și apoi la muma sa, căreia [îi] zîmbea mereu. Cuza-vodă era foarte emoționat și-și mărturisea a nu fi asistat încă la o scenă mai duioasă.

Cînd copilul băgă de seamă că Cuza-vodă se uită la el, prinse curaj și zise :

— Boierule, nu poftești să mănînci cu mine ?... Poate ți-i foame !

La auzul acestor vorbe, muma încruntă sprinceana și copilul tăcu.

Dar Cuza-Vodă zise zîmbind :

— Mititelule, de mi-ar fi foame, mai că aș mînca cu tine, dar așa, nu-ți fie cu supărare !

— Haia, strigă bărbatul, cum ți se pare copilul nostru ? Mare obraznic mai e !

— Haia se cheamă nevasta dumitale ? întrebă atunci Vodă.

— Da, răspunse el.

— Da pe dumneata cum te cheamă ?

— David, răspunse el.

— Şi pe mine, adause copilul, pe mine mă cheamă Manole.

— Să trăieşti, Manole, zise Vodă, apoi urmă astfel în gîndul său : să fie aceştia într-adevăr evrei ? Ce-i drept, ei grăiesc o limbă românească de nu-i cunoşti, dar Haia asta nu-mi prea sună româneşte. Evrei, şi aşa oameni duioşi ? Şi apoi, pe cît arată a fi săraci, pe atît par a fi şi cumsecade ; şi, vezi, ce curăţenie !... O, cum trăiesc oamenii în greşală !...

Şi fiindcă după un timp, vîntul nu mai vîjîia şi ploaia nu mai bătea aşa în geamuri, Cuza-vodă se apropie de fereastră, să vadă cum e pe afară.

Copilul începu atunci să rîdă tare.

Cuza-vodă se întoarse brusc şi se uită plin de mirare la copilul ce sta lîngă el.

— De ce ai rîs aşa, deodată, băieţelule ? îl întrebă el cu blîndeţe.

— Cum să nu rîd, boierule ? Vrei să vezi noaptea prin fereastră ? Cu lenea nu se face treabă ! Apoi deschise uşa şi sări repede afară.

— Boierule, zise el întorcîndu-se, vezi, sînt ud. Dar încalte ştiu eu cum e pe afară.

— Iartă-l, boierule, zise tatăl său de tot speriat, e copil. El nu ştie pe boieri decît după nume şi apoi aşa i-am învăţat eu pe toţi copiii mei, ca să fie deştepţi la lucru şi gata la treabă. Căci dacă n-ar fi aşa, Dumnezeu ştie ce s-ar alege dintr-înşii ; cu munca, oricum, nu rămîi pe jos. Vedeţi, tocmai ca ştrengaru ista mic e şi fata mea. Da o fată deşteaptă şi harnică la lucru, boierule, şi cum munceşte, drăguţa, mai ales acum de cînd e mireasă !

— Ce, ai o fată logodită ? întrebă Vodă.

— Da, boierule ! Am o fată, să-mi trăiască o sută şi douăzeci de ani, o fată nu alta : „jumătate de zestre", dar păcat numai că cealaltă jumătate îi lipseşte.

— Nu prea înţeleg, zise Cuza-vodă.

— Ce să înţelegi, boierule? Cică frumuseţea e cît o jumătate de zestre, spune o vorbă veche la noi.

— Ce vîrstă are copila dumitale, întrebă Cuza-vodă.

— E cam de vro optsprezece ani, boierule. Dar o fată, ştii, cum e mai dragă. Şi logodnicul ei, un pui de voinic! E încă în miliţie. Sergent în reghimentul de linie. Da peste o lună îşi isprăveşte slujba şi atunci o să vedem ce a zice Dumnezeu.

— În care reghiment e flăcăul vostru şi cum îl cheamă?

— De chemat îl cheamă Strul Iosub Harapu şi se află aci, în reghimentul de la Palatul domnesc.

Un uşor zimbet trecu pe buzele lui Cuza-vodă.

— Şi cum zici că o cheamă pe mireasă?

— Copiliţa mea, să-mi trăiască, răspunse el, se cheamă Hana şi de s-o cununa, se face o hărăpoaică de ale albe, să tot cauţi să le găseşti.

— Pîrdalnicul de nume, zise acum femeia, roşind puţin. Strul Iosub e un voinic cu chip gingaş de muiere, şi de n-ar fi nevoie miliţia ceia, mai aş zice că-l prinde haina militărească!

— Aşa... Haia, zise bărbatul rîzînd, eu nu ştiam! Tu l-ai îndrăgit de tot pe flăcăul!... de aceea ţi-ai luat grija de la mine... Că rele-s bătrîneţele la om! I se urăşte şi nevestei cu tine.

— Tinereţele sînt cam zburdalnice, adause Cuza-vodă, şi nu trebuie să te plîngi de nevasta dumitale, ci, mai vîrtos întinereşte şi dumneata pe lîngă dînsa!

Într-aceste, micul Manole ieşi afară cu zgomot şi reintră cu vorbe: vremea s-a liniştit acu de tot, nu mai plouă de fel!

Cuza-vodă se sculă, mulţumi oamenilor pentru buna primire, le dori noapte bună şi se pierdu în întunerec.

★

Cîteva zile după această întîmplare, Cuza-vodă merse ca de obicei, în plină uniformă, la inspecţia armatei. El observă cu atenţie mişcările trupelor şi nu puţină plăcere îi aduse un tînăr sergent, cu o înfăţişare voinică dar cu trăsături fine, femeieşti. Acesta făcea mişcările cele mai regulate din plutonul său, şi acest pluton era un pluton model.

— Știe ceva carte, băietu ista ? întrebă Cuza-vodă pe ofițerul ce sta lîngă dînsul, arătînd spre acel sergent.

— Da, Măria Ta, Harapu e un băiet foarte cumsecade, citește și scrie bine și știe pe de rost toate instrucțiunile militare.

— E de mult în slujbă ?

— Și-a împlinit aproape termenul de serviciu.

— Și de cînd a înaintat la gradul de sergent ?

— E un vechi sergent, Măria ta. El a primit gradul după primul an de servici.

— Și de ce a rămas pe loc ; de ce nu l-ați îndemnat să depuie un examen de înaintare ?

— Măria ta, el nu e român !

— Un soldat român care nu e român ? ! Aceasta nu pot înțelege.

— Da, Măria ta. După nume nu se cunoaște, dar sergentul Harapu e jidan.

— Jidan ?, zise Cuza-vodă cu asprime. În rîndurile armatei mele eu nu voi să aud acest cuvînt. Tot soldatul român e român și cel brav, orice ar fi religia lui, merită a fi avansat. Are Harapu purtări bune ?

— Am fost totdeauna mulțumit de el.

Cuza-vodă clătină din cap în semn de satisfacțiune și întrerupse vorba cu ofițerul.

Cînd se dădu repaus, Cuza-vadă se apropie de Harapu, îl lovi pe umăr și-i zise :

— Brav sublocotenent, Harapule !

Harapu rămase de tot uimit.

— Să trăiești Măria ta, sînt sergent.

— Nu, de azi înainte porți epoletele de sublocotenent. Sublocotenentule Harapu, ieși din linie și te pune în rîndul ofițerilor !

Harapu nu știa ce să facă de uimire. Soldații dinprejur arătau semne de bucurie, căci îl iubeau cu toții, iar ofițerii se uitau cu mirare unul la altul.

Cînd Strul Iosub Harapu ieși din linie, Vodă zise :

— Așa răsplătește Cuza-vodă pe soldații săi cei vrednici. Și adaose încet : Și pe un viitor ginere al unor oameni cumsecade.

Harapu tresări dar Cuza-vodă puse un deget la gură și el tăcu.

*

În seara acelei zile, cînd Cuza-vodă ieși ca de obicei prin portița sa dosnică, învelit în mantaua cu care îl văzusem în bordeiul evreiesc, simți niște pași ușori îndărătul său. El se opri atunci și văzu că se apropie de el o fată, a căreia figură părea răpitoare, la reflexul lunii pline.

— Măria ta, îi zise fata închinîndu-se adînc, m-am rugat azi să mă lase înăuntru în palat și păzitorii n-au voit ! Iartă-mă, Măria ta, că am așteptat aici, pentru că nu pot să nu mulțumesc Măriei tale...

— Dar... zise Cuza-vodă.

Deodată observă el lîngă fată pe un copil mic și îl recunoscu la moment.

— Micule Manole, zise Vodă, tu ești !...

— Da, Măria Ta, boierule ! zise el. Asta-i sora mea. Să fi văzut cum a plîns surioara ! Și mama, așa a plîns... Apoi, bădița spune că-i ofițer...

Cuza-vodă era adînc mișcat. El se plecă spre copil și-l sărută pe frunte. Apoi, întorcîndu-se către fată, îi zise :

— Dar, tu, dragă fetiță, ce zestre ai ?

— Am zestrea cea mai frumoasă din lume, un drag logodnic... ofițer.

— Și numai atît, frumoasă fetiță ?... Nu, nu se poate, viața își are nevoile ei. Lasă că mă gîndesc eu la voi !

Hana, fericita logodnică, își șterse două perle ce-i lunecară din ochi.

Copilul sărea în jurul ei, fără să înțeleagă ceva ; iar Cuza-vodă se depărtă cu pașii grăbiți, murmurînd în sine : „Doamne, cum sînt evreii ! De unde atîta gingășie și simțire, la oameni batjocoriți, huliți și hărțuiți de atîtea veacuri !... Și credeam că-i cunosc îndestul. O, dacă toți ai noștri ar putea zice ca mine"...

*

A doua zi, la vremea prînzului, un aprod aduse un pachet am greu în bordeiul evreiesc, spuind că e de la Măria Sa Domnul.

Muma deschise pachetul şi găsi în el o însemnată sumă de bani. O parte destinată pentru mireasă şi o parte pentru micul Manole.

Cine ar putea spune ce se petrecu atunci în inima bietei mume, şi ce simţimente animau întreaga familie ? !...

Bucureşti, Februarie 1883.

M. Schwarzfeld, Două istorioare din viaţa lui Cuza-vodă. Craiova, 1892, 17—31

AMINTIRI OSTĂŞEŞTI

Cînd a intrat Cuza, mai erau la Iaşi, ostaşi. Ce oaste! Erau de toate, şapte companii de pedestraşi, un escadron de călăraşi şi o baterie de artilerie. Atunci erau vremi rele, sărăcăcioase. Mai înainte ceva, întrase Todiriţă Baloş, om înalt şi frumos, roşcovan la faţă şi ni s-a dat la soldaţi cîte o pereche de colţuni. În primăvară ne-am dus la Galaţi unde Cuza era pîrcălab, şi am stat un an şi jumătate, după care vreme a venit şi vremea Unirei. Îl ştiu şi pe Vogoride : smead, creţ, supţirel, de mijloc la statură. Cuza era înalt şi uscăcios. Cum a intrat, a scos biciul şi-a dat oca lui. Iar el se ducea prin crîşme să vadă de se dă drept. Cîte unul ce zicea ?

— Hei, d-apoi să-l ieie dracul de Cuza ! Parcă el şi-a vărsat punga lui !...

Cuza era în crîşmă şi-l auzea ş-apoi, dă Doamne bine ! Îl închidea şi-i turna amendă grasă... Alta nu vrea ; preţ să fi luat crîşmarul cît vrea, numai drept să dea !...

Venea apoi în uniformă de pîrcălab :

— Cîţi coţi de pînză ai cumpărat ?

Omul sau femeia spunea cîţi. El îi măsura cu cotul lui şi, Doamne sfinte, dacă nu găsea drept !...

Iar despre viaţa noastră ostăşească, mi-aduc aminte că-n vremea lui Ghica-vodă mîncam mămăligă cu şoareci în două, căci o făcea din ce mătura hambarele. Baloş, pe urmă, a scos

sita. Vogoride, cînd a venit, ne-a dat cîte cinci lei bacşiş. Tocmai supt Cuza, bietul, ne-a prins a ne da pîne şi rachiu, şi mămăligă mai bună, şi brînză mai ca lumea...

Eram odată la Mihăileni, tocmai cînd trecea pe acolo, pare-mi-se, Ghica.... Era nu urît, nu înalt tare, cu fir pînă la coate, cu sprîncenele trase, cu ochii rotaţi ; şi avea o cruce-n spate şi una-n cap. Mergea prin acea multă lume aşa de încet şi săltat, cum ai legăna încet un copil mic. Toţi se uitau la dînsul cum se pribegea în ceia parte. Tot atunci, în oaste, muntenii ne ziceau nouă „cap de bou", iar noi îi cinsteam bine şi le ziceam „cap de cioară" ! [1]

D. Furtună, Firicele de iarbă. Povestiri şi legende româneşti. Bucureşti, f.a. 55—57

[1] De la Panaite Meica, din Borolea — Dorohoi. (Nota culegătorului)

(DIN CUZA S-A-NCEPUT MUŞTRA)

Cînd m-am pomenit nu era domn în ţară, era o comisie, cînd era Goleştii. Nu ştiu cît o fi ţînut comisia aia, ş-apăi dup-aia a venit Cuza.

P-atunci nu era ocenie[1] care-nvăţa militarii mustra cu puşca. Cuza a pus plăiaş dă păza becheturile[2]. Dîn Cuza s-a-nceput mustra, ocenia ; a pus întîi pă Cîndea, pe Bratu şi pă Savu ; i-a pus pă ei să-nveţe,pîn-a scorocit[3] pricina. Pă urmă a pus şî pă ăi tineri. Az ne aflăm bine cu mustra aia.[4]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Grai şi suflet I (1906—1907) 118

---

[1] ocenie = instrucţie, mustră.
[2] bechet = pichet de pază.
[3] scoroci = v. aici cu sensul de a pune la cale, a învăţa.
[4] Material din Cîndeşti — Muscel. (Nota culegătorilor)

(CÎND S-A CROIT ARMATA)

Cînd a croit a face armată întîi, cu funia-i prindea. Dacă nu-l putea prinde pă flăcău, nici nu-l punea.

E şaizeci dă ani d-atunci. Nu ştiu cine era domn p-atunci. Mi-e teamă că era unu Caragea. Ăla a vîndut robi pă ţigani, la boieri. Cum a ieşit Cuzea i-a desrobit pă ţigani dă pîn curţi.

Cuza era om bun, galanton, dulce la cuvînt, la treabă. La oameni a dat pămînturi, i-a înlesnit. Să-i uşureze Dumnezeu ţărîna ! [1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Graiul nostru, I (1906—1907), 179—180

[1] Material din Ceraşu — Teleajen. (Nota culegătorilor)

(FĂCEAM MUŞTRĂ)

Am stat în Bucureşti trei luni de zîle, în loagăr, cînd era Cuza domn. Făceam muştră [1], îi zicea pe-atunci ocenie, închipuiri de război, că dac-ar veni cineva să ştim cum să ne ţînem. A stat şî Cuza-n loagăr ; a făcut biserică de pînză cu sfinţ, de ne duceam dumineca-duminica. În noaptea Crîstovului [2], Cuza s-a dus din loagăr, la casa lui din Bucureşti. După ce a plecat dumnialui, oştirea s-a dat la locu ei, prin judeţuri. [3]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia, Graiul nostru, I, (1906—1907), 7

[1] muştră = pregătire militară.
[2] Crîstov = 14 septembrie.
[3] Material din lupca — Mehedinţi. (Nota culegătorilor)

CÎNTECUL LUI CUZA

Foaie verde mărgărit,
Cobori, Doamne, pe pămînt
Și vezi Cuza ce-a făcut.
Că ne-a dat pămînt la toți
Să nu mai fim slugi la hoți.
Domnul Cuza să trăiască
Și din bir să ne slăbească!
Și-am zis verde de gutăi,
În luna lui mai întăi,
Cuza strînge la flăcăi.
La luna lui mai în două,
Cuza face oaste nouă.
La luna lui mai în trei,
Cuza dă arme, chipìi.
La luna lui mai în patru,
Ne pornește la-mpăratu.
La luna lui mai în cinci,
Ne descultă de opinci
Și ne-ncalță cu ciupici.
La luna lui mai în șase,
Ni mai dă și haine groase.

La luna lui mai în şapte,
Ni pune raniţa-n spate
Şi curele cătrănite,
Cît îi trăi să ţii minte.
La luna lui mai în opt,
Ni dă-n mînă tîrnăcop.
La luna lui mai în nouă,
Ne-a făcut o ţară nouă.
La luna lui mai în zece,
Multă oaste se petrece :
Militari şi ofiţeri
Stau ca stelele pe cer. [1]

D. Furtună, Cîntece bătrîneşti din părţile Prutului. Bucureşti, 1927, 182—183.

[1] De la bunica, Maria Ion Topală, Bozieni — Dorohoi. (Nota culegătorului)

CUZA STRÎNGE LA FLĂCĂI

Frunză verde de făgăi,
În luna lui mai întîi,
Cuza strînge la flăcăi
Şi face oaste din noi.
Frunză verde flori de rouă,
În luna lui mai în două,
Cuza strînge oaste nouă
S-apere ţara cea nouă.
Frunză verde flori de tei,
În luna lui mai în trei,
Cuza dă arme, chipii.
Frunză verde flori ca macu,
În luna lui mai în patru
Ne porneşte la-mparatu.
Frunză verde flori sipici,
În luna lui mai în cinci,
Ne descultă de opinci
Şi ne-ncalţă cu cipici.
Frunză verde flori matasă,
În luna lui mai în şase,
Ne-mbracă în straie groase.
Frunză verde flori granate,
În luna lui mai în şapte,

Ne pune ranița-n spate,
Ne dă suliți cătrănite
Ca pentru dușmani gătite.
Frunză verde de molotru,
În luna lui mai în opt,
Ne dă-n mînă tîrnăcop.
Frunză verde flori cu rouă,
În luna lui mai în nouă,
Ne-am și dus la țară nouă.
Frunză verde solz de pește,
În luna lui mai în zece,
Multă oaste se petrece :
Militari și ofițeri,
Stau ca stelele pe cer.
Busuioc verde pe masă,
Rămîi maică, sănătoasă,
Dacă n-ai fost bucuroasă
Să șezi cu nora la masă,
Să te primbli din casă-n casă,
Să bei vin din gavanoasă.
Busuioc mîndru, firos,
Rămîi tată, sănătos,
Dacă n-ai fost bucuros
Să mă ai de vreun folos.
Noi ne ducem să luptăm,
Pe lifte să le-mpușcăm,
Țara noastră să scăpăm.[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 181—182

[1] Cules de S. Teodorescu-Kirileanu. (Nota culegătorilor)

IUBEA STRĂMOȘEȘTILE OBICEIURI

CUZA-VODĂ ȘI CĂLUȘARII

Cuza-vodă era de-o bunătate de inimă !

Odată mergea singur pe strada Berzei din București. Deodată, 12 călușari îl încunjură și-n jurul lui jucau și cîntau cîntecele obișnuite.

Cuza-vodă stătea în mijlocul lor, privindu-i cu dragoste. Cînd s-a sfîrșit jocul, Cuza-vodă dădu fiecăruia cîte-un galben. [1]

L. Mrejeriu, S. T Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 155.

[1] Povestit de colonel Lipan. „Adevărul" de la 5 mai 1906. (Nota culegătorilor)

LUI CUZA ÎI PLĂCEA CÎNTECUL DIN FLUIER

Cînd venea Cuza la Scarlat Movroghene, trimitea după G. Stoica care era băiețandru, și-l punea să le cînte din fluier. Stoica le cînta din fluier, afară, la fereastră, iar Cuza și tovarășii săi petreceau în casă. De multe ori îl puneau să le cînte și din gură și cuvintele i le spunea Cuza. Îi plăceau mult cîntecele din popor. Întotdeauna îi plătea cu vîrf și-ndesat ostenelele lui Stoica. Acesta trăiește și-acum; e în satul Stoeșești, județul Fălciu. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 154.

[1] Spusă de D. Rîșcanu, învățător — Țifu (Fălciu). (Nota culegătorilor).

(RADU LUI ANGHEL ȘI CUZA-VODĂ)

Pe vremea lui Cuza-vodă, Radu lu Anghel era închis și sta voinicul la gros. D-acolo, ce-i vine într-o zi, că zice căpitanului temniței :

— Căpitane, luminate, îndură-te și mai sloboade strejile !

— Bine, băiete, zice ăla care nu era cruce de închinat, îți dau drumu, da să faci și tu o ispravă.

— Ce ?

— Să-mi aduci o pereche de dăsagi, plină cu galbeni. Faci ?

— Fac.

Așa. Și a ieșit haiducul de la gros. Cum să facă însă rost de galbeni ?

Auzise și el de Vodă-Cuza că era tare milos și că ținea la ăi săraci, tot cum ținea și el ; că Radu lua de la bogat și da la sărac.

Se duce întins la palat.

— Să trăiești, Măria ta ! Scapă rob de robie ; dar milostivește-te și dă-mi și mie drumul de la închisoare, că mult mi-e dor de codru, de ape și de-ai mei din sat !

— Păi, bine, Radule, pînă aici cum ai venit ?

Îi spune tirişenia[1] cu căpitanul. Atunci Vodă grăeşte :

— Apoi, dacă te-ai legat, ţine-te întîi de vorbă ; du-i galbenii şi-apoi i-oi plăti eu lui, că îşi face slujba aşa.

— Bine, Măria ta ; să-i duc ! Dar cum să fac ? Că n-am de unde.

— Du-te la Filer ovreiu şi ia-i d-acolo. Să te văz, cît eşti de priceput.

— Mă duc, Măria ta ; da, ca să izbîndesc, dă-mi două plosci : una cu spirt şi alta cu ţuică bună.

Vodă, ca să-i vadă isteţimea, i-a dat. Şi Radu s-a dus la Filer cu gustare.

— Am auzit, jupîne, că eşti amator de băutură. Aşa e ?

— Aşa.

— Apoi, uite ce ! Eu am la capul Podului Mogoşoaii, atîtea butii, cîte-o fi spus, cu spirt şi atîtea cu ţuică. Am adus şi gustare. Uite proba !

— Ad-o-ncoa, s-o gust !

— Ţine !

Şi Filer gustă :

— Bun ! Cîte parale vadra !

— Atît ! Apoi, dintr-una-ntr-alta, s-a ajuns scumpu cu-nşelătoru şi pe urmă :

— Nu ştii una, jupîne Filere ?... M-aş duce acum la capul Podului Mogoşoaii ; dar mi-e frică de pungaşi. N-oi găsi să dorm undeva ?

— Găseşti. Cum nu ? Culcă-te aici !

— Bine. Acum bea jupîne, ce vrei !

Acu, Filer avea la poartă santinelă şi oştire. Cum să scape Radu d-acolo şi să fugă cu banii ?

Odată-l trăzneşte pe ovrei cu plosca peste nas :

— Unde-s banii, iudă ?

Ovreiul tremurînd, i-a arătat cu mîna.

Radu i-a luat, a ieşit busna prin strejii şi s-a dus la Cuza ; apoi, la căpitan. Căpitanul însă, cum a apucat banii, l-a băgat iar la răcoare.

— Aşa ţi-e vorba, căpitane ? a zis Radu şi a trimis ştafete lui Cuza-vodă.

---

[1] întîmplarea, istoria.

*

Atunci, Măria-Sa a venit, a mustrat ce-a mustrat pe căpitan că ia la plocoane şi l-a băgat şi pe el la închisoare, după ce a dat îndărăt toţi banii lui Filer. Iar lui Radu i-a dat voie două luni, să se plimbe. [1]

C. Rădulescu-Codin, Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice. Bucureşti, f.a. 163—165

[1] De la Niţă Troneciu din Uluba. (Nota culegătorului)

ZICĂTORI DESPRE CUZĂ-VODĂ

Nu-i fi tu Cuza! adică om mare.

Parcă-i Vodă-Cuza! adică fudul, care nu se teme de nimeni. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 174.

[1] Auzite de d-l. Tudor Pamfile, din com. Ţepu (Tecuci). (Nota culegătorilor)

DE-A CUZA-VODĂ

(Joc copilăresc)

Pe la priveghiuri, printre alte jocuri, copiii îl joacă şi pe-acesta.

Unul, c-o mişcă (giuşcă) făcută dintr-o basma răsucită şi împletită, se aşează în mijlocul altor copii şi întreabă pe unul :

— Măi, ce zici tu ? A murit Cuza ?

I se răspunde că a murit. Trece la altul, dacă îi răspunde că nu, îi dă cu mişca la palmă, că nu poate dovedi că într-adevăr Cuza trăieşte.

Apoi, cel dintăi urmează :

— Dacă a murit să-i dăm şi de pomană, un colac ş-o lumînare şi dă pe la cei au răspuns că „a murit“, cîte-un beţişor şi-o piatră.

Mai stă ce mai stă şi oftează :

— S-a dus sarmanul Cuza !

Dar altul cu care era înţeles, îi răspunde :

— Cine ţ-a spus c-a murit ?

— Toţi iştia care-au mîncat colacii.

— Minciuni !...
Cuza are să vie cu oaste muscălească,
În ţara moldovenească,
Pe boieri să-i prăpădească !

Cel dintîi se preface că-i mînios şi pentru înşelătorie, îi bate cu mişca pe cei ce apucă. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri p·ntru popor. Piatra-Neamţ, 1909. 158.

[1] Culeş de Tudor Pamfile, din com. Ţepu (Tecuci.) (Nota culegătorului)

(HAI ! MARIE-N DEAL LA VIE)

Frunzuleană iasomie,
Hai Marie-n deal la vie,
Să culegem floricele,
Să le facem mănunchele
Să mergem la Ieş cu ele ;
La Ieş la curtea domnească,
Să le zvîrlim pe fereastră,
Domnul Cuza să trăiască,
Şapte ţări să stăpînească !

Elena Didia Odorica Sevastos, Cîntece moldoveneşti. Iaşi, 1888, 154

HORA LUI CUZA

Frunză verde trei lalele,
De la Milcov mai la vale
S-a întins o horă mare,
Că e zi de sărbătoare.
Iată-l pe Cuza călare.
Cum strigă în gura mare :
— Trageți hora cu-nfocare,
Din Carpați pînă la mare !
Frunză verde mărgărit,
De cînd Cuza-i la domnit
Avem pîine la dospit
Și untură la prăjit.
Cuza-vodă să domnească,
Oștirea să o mărească,
Pe boieri să-i umilească,
Țară mîndră să croiască,
Pe clăcași să-i desrobească,

Cu pămînt să-i dăruiască,
Traiul bun să-l făurească,
Tot omul să-l pomenească !

Gh. N. Dumitrescu — Bistriţa, Cîntece din folclor. Culegere întocmită de . . Craiova, 1960, 8

(DOMNUL CUZA SĂ TRĂIASCĂ)

Frunză verde foi de crin,
Stăi, puicuță, stăi că vin
Ș-om sui pe dîmburele
Să culegem floricele,
Să le facem mănunchele,
Să mergem la Ieși cu ele !
La Ieși, la curtea domnească,
Să le zvîrlim pe fereastră,
Domnul Cuza să trăiască
Și din bir să ne slăbească...
De cînd Cuza s-a ivit
Mulți feciori a cătănit,
Mulți copii a sărăcit,
Multe fete-a-mbătrînit ;
Că flăcăii s-au rărit...
Ocile s-au mai mărit,

Popușoiul s-a suit (scumpit),
Cinci și opt lei de argint.
Dar și banii sau scumpit ! [1]

I. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători, Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra Neamț, 1909, 180

[1] După S. Fl. Marian, Poezii din Bucovina, vol. II, f. a. 14. (Nota autorilor)

(URARE PENTRU CUZA)

În ajunul sfîntului Vasile, sara, cînd urează roata flăcăilor, înainte de a începe urătura, pe une locuri, vătaful flăcăilor hiritisește gazda așa :
În sănătatea lui Cuza
Și a d-lui și d-nei cutare (gazdei),
Ura, flăcăi !

Flăcăii strigă ura. Asta se zice de trei ori, după care să sloboade un foc de pistol, un flăcău începe a ura, iar hora joacă în ogradă. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra Neamț, 1909, 174

[1] Auzită de la dl. M. Rotariu, învățător la Călugăreni (Neamț). (Nota culegătorilor)

POPORUL L-A IUBIT, CEI MARI L-AU NĂPĂSTUIT

STEAUA LUI CUZA-VODĂ

Stelele acestea ce cad de pe cer, ne prorocesc că se *naşte sau că vine vrun mare stăpînitor peste neamuri.* Asta doar n-o ştiu din auzite, zice moş Neagu ; dar am văzut-o cu ochii. Cine ţine minte n-are decît să vă povestească de *„Steaua lui Cuza“*. Cît ţi-i vara de mare, în toate nopţile, vedeai o stea cu o coadă lungă, cum tăia cerul de la Răsărit spre Miază-Noapte şi lumina pămîntul ca ziua. Şi cu adevărat, bine a proorocit steaua, că-n toamnă numai ce auzirăm că s-a urcat pe tronul ţării *Domnul Cuza*, cel mai mare şi mai bun dintre toţi domnitorii. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 32.

[1] Culeasă de S. Ureche „Embrionul“, XXXII, Bucureşti. (Nota culegătorilor)

CUZA-VODĂ LA CRAIOVA

Cuza, fostul domnitor român, a venit la Craiova, în luna lui mai anul 1860. Pînă atunci, nici el poate nu mai văzuse Craiova, nici oltenii nu-l văzuseră pe el.

Dincotro va fi venit în oraş, lumea de azi nu mai ştie ; ştie însă că tot oraşul banilor era în picioare. Bărbaţii de toate vîrstele, femei şi copii, cu ţăranii de la sate, s-au strîns la *Cîntarul de piatră*[1], în cîmpia netedă de lîngă biserica Obedeanu. Se spune că se vestise toată suflarea că are să vină Vodă Cuza. De aceea, ca din pămînt au ieşit în cîmpie toate cetele de lăutari şi toate tarafurile de cîntăreţi cu tot felul de instrumente româneşti care plăceau mult Domnitorului. Era o învălmăşeală şi o larmă de valuri omeneşti, că nu mai vedeai nici nu mai auzeai în lături. În zadar căutatu unii să aşeze lumea pe rînduri, ca să poată trece Vodă, că nimic nu se putea face.

Cum credeţi c-a primit lumea asta pe Cuza ?

Cum a dat Dumnezeu, că regulă mare n-a fost.

Cînd a venit Domnitorul mult aşteptat, au început mai întîi lăutarii să cînte şi tobele să bată. Lumea striga cît o lua gura, de credeai că tot pămîntul se saltă în sus.

[1] *Cîntarul de piatră* era pe atunci cîntarul public al oraşului aşezat în cîmpia unde se află azi grădina publică *Mihai Bravul.*

Cuza a umblat în dreapta şi în stînga prin lume, apoi s-a închelbat o horă mare cît toată cîmpia *Cîntarului de piatră*. În horă s-a prins şi a jucat cu lumea, chiar Domnitorul. Lăutarii şi oltenii au cîntat pentru întîiaşi dată, cîntecul scornit de moldoveni :

Hai să dăm mînă cu mînă
Cei cu inima română ;
Să-nvîrtim hora frăţiei
Pe pămîntul României...

Şi au jucat mult şi bine, pînă seara, craiovenii, căci aşa domnitor frumos, de viţă românească, nu mai văzuseră ei şi pînă atunci, pe pămîntul lor. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 166—167

[1] Petre Danielescu (Auzită de la D. P. institutor — Craiova). (Nota culegătorilor)

(ERA BINE DAC-AVEA FECIORI)

Bini mai era cîn a avut ţara asta pă Cuzea! Era bun rumân, bietu Cuzea, şî mult ajuta el pă sărăcimi. Să vez dumneata ci păţa bieţii rumâni 'nainte d-a fi el domnitor! Ciocoii irea mai mari, lucram pînă nu mai puteam şî şedea pă urma noastră şî nu ni lăsa să ni hodinim o menută, parc-am fi fost robiţ dă tot la ii. Da ci să mai zîci dă bieţii ţigani cari muncea pîntr-o ţandră dă mămăligă. Da, dac-o fi fos numa atîta nu irea ninic ; da bieţii oamini făcea toată noaptea dă caraule la casa ciocoiului şî vai dă spinarea ălor cari nu vinea să facă caraulă, c-a doua zî dă cu noapte chema pă conţîlieri la curte şî-i suduia. Cum [am] apus, iream flăcău dă opsprezece ani cîn spunea taica că Cuza-i domnitor. Dumnezău să-i ierti păcatili, că mul bini-a mai făcut la biata sărăcimi! Numa ci ni pominim într-o zî c-a dipişat Cuzea-n toată-mpărăţia, să să dăzrobească oaminii dă la ciocoi. Ehei, ci chef pă capu nostru! 'Nainte dă dipişa asta a vinit alta şî spunea că fiicari rumân s-aibă puşcă-n casă, şî ci mai vorbea oamenii şî spunea ci-o să-i sune biata spinari-a boierului d-acu-ncolo!

Da oca lu Cuzea! că ti săturai cîn beai vin, da nu ca acu, cîn d-abea pui pă limbă. Da cînd să ducea Cuzea la Galaţ, dipişa să işim 'naintea lui ; să fi văzut, ni duceam o gră-

madă la satu ăsta cari-i acum Bîlhacu şî numai videai cum vine delegenţa cu Cuzea ; avea şî pă urmă şi-nainte meletari dă-l păzea. Cîn ajungea-n dreptu nostru i făceam salotu şî el ni mulţămea. A stat numa vo cîţva ani şî era dă loc, cică, din ţara Moldovii. Şî numa aud c-a plecat din ţara asta şî ciocoii credea că el s-a dus să vie cu turcu, ş-atunci ii s-a apucat şî s-a dus la Brăila ş-a luat pă meletarii grăniceri şî i-a dus la brazda turcului, ca să nu vie turcu ; ci s-a mai făcut cu el n-am auzît nici az. Da dac-o fi murit, să-l ierte Dumnezeu şî să-i fie ţărna uşoară că ne-a scos dîn robia ciocoilor şi irea bini dac-avea ficiori, că mai căpătam şi noi o ţandră de pămînt.[1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Graiul nostru, I (1906—1907), 226—227

---

[1] Material din Largu — Buzău. (Nota culegătorilor)

CUZA ŞI PALATUL SĂU

Cînd omul trăieşte în bine nu mai oftează şi nu-şi mai aduce aminte de zile pocite şi negre, dar cînd năcazul dă peste el, toate din minte şi din inimă i se răscolesc şi parcă le vede aidoma.

Ia aşa îmi aduc aminte de Cuza-vodă şi curtea sa de pe moşia Ruginoasei. Şi astăzi încă palatul său stă fără acoperiş. Pricina e vrednică de bagat în seamă.

Nu-i jumătate de veleat de om, de cînd timpurile erau grele pentru noi ţaranii şi viaţa ne era amară ca pelinul şi ca fierea. Munceai zi şi noapte la boier şi de se îndura îţi da şi ţie, de nu — înghiţai în sec. Boierul te ţinea, boierul te judeca şi tot boierul te spînzura.

De-i ardea lui de bine, halal de tine ; de-i ardea de rău, ferească Dumnezeu ! „Întreg anul boieresc, mă mir Doamne, cum trăiesc" ! Aşa cînta şi ofta moş Vasile, tata tătucăi, om vrednic şi cu mare trecere la boierul moşiei.

După vreme rea şi cumpănă vine soarele mîndru, voios şi fierbinte. Aşa, după mult venin şi amar pe capul nostru al ţăranilor, Dumnezeu trimise pe Vodă Cuza ca domnitor peste ţărişoara noastră. Îndată ce ajunse stăpîn, s-a pus pe cercetat viaţa tuturor şi mai ales pe-a noastră, a ţaranilor. Se schimba de haine ca să nu fie cunoscut şi să poată afla

adevărul ; că, Doamne, tare-i mai plăcea a face bine şi tare ura linguşirea ! Îl vedeai ca pe popă cu potcap, ca pe sarac cu flenduri, cu antireu ca pe jidani, cu surtuc ca pe nemţi, cu fes ca pe turci, în tot felul şi-n toate chipurile. Unde nu gîndeai îl găseai căci hodină nu mai avea.

Cuza ni-a dat pămînt, ni-a întărit legea creştinească, ni-a făcut şcoli, ni-a scăpat de boieresc, ni-a dat drept şi nouă ţaranilor şi a tăiat boieriile boierilor.

Dar şi o samă de boieri i-au jurat moarte şi răzbunare.

Multe necazuri şi supărări i-au făcut ; dar şi Cuza s-a jurat să-şi acopere palatul cu piei de boieri nesupuşi, în loc să puie draniţă ori tablă.

Şi s-a şi pus Cuza pe lucru încît mai pe jumătate din acoperiş era gata acoperit numai cu piei de boieri hărţăgoşi şi necredincioşi boierescului.

Dar şi boierii i-au făcut capătul. În crucea nopţii l-au scos peste hotare, între străini. Pe la vămi au pus cazaci şi au făcut închisori ca bietul Cuza să nu mai calce pămînt românesc, nici să mai dea ochi cu noi ţăranii, dragii şi bunii lui. L-au prăpădit şi pace ! Nimănui n-au spus adevărat. De întrebam unde-i Cuza, spuneau că-i în Bucureşti. De întrebam de moarte, spuneau că trăieşte ; de întrebam de viaţă, spuneau că a murit. Noi bine nu ştim nici astăzi de capătul lui Cuza. Dacă a murit, fie-i ţărîna uşoară. [1]

L. Mrejeriu, S. T. Krileanu, Gh. Popescu-Vînători : Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909, 95—96

---

[1] Auzită de I. Dăscălescu, înv., de la Gh. Barbu, com. Corni (Botoşani). (Nota culegătorilor)

SCOATEREA LUI CUZA DIN DOMNIE

Cînd l-au scos din domnie pe Cuza, eram de santinelă drept la ușa odăii lui și aveam poruncă să nu las pe nimeni să intre înăuntru. Ofițerul de serviciu a venit mai tîrziu la mine și mi-a zis că tocmai în schimbul meu, după miezul nopții, are să vie el și cu mai mulți boieri și ofițeri și să le dau drumul căci așa a poruncit Măria Sa Domnitorul.

Pe la unu după miezul nopții, au și venit și au întrat înlăuntru, descuind cu o cheie pe care eu, atuncea, am crezut că o au de la domnitor. Au intrat fără zgomot și după o jumătate de ceas au ieșit cu toții. Cuza era îmbrăcat în straie nemțești. După poruncă, trebuia să întorc spatele și așa am și făcut.

După ce au ieșit, am priceput eu viclenia și răutatea lor și mult m-am căit că nu i-am oprit. Nimeni n-a venit să

mă mai schimbe. Pînă în ziuă am plîns pe scările odăii lui. Se dusese bietul Cuza! El care ne-a dat pămînt și ne-a făcut atâta bine. Și azi îmi pare rău...[1]

L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători: Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamț, 1909, 110—111

[1] Auzită de la I. Lupu din Ciuturești, jud. Roman și spusă de V. Pandele, învățător. (Nota culegătorilor)

(BRĂTIANU A FĂCUT TREABA ACEEA)

Era bine atunci, petreceam cu oca [lui] Cuza. El o dat pămînt la gospodari, la pontaş, cîte şase fălci. Nu l-am văzut faţă, de portretu se videa-n primării, da nu erau primării ca acu.

Lumea vorbea bine de el şî el ţînea cu gospodarii, cu lumea. Dacă mai trăia făcea bine.

Cuza o-ntrebat pi boieri : „cam cît pămînt ar trebui pintru ţărani ?“. Ei o răspuns că douăsprezece fălci. Şî ei, cînd o simţît că Cuza vrea să deie pămînt, l-o şî pierdut. Atunci o spus lu Brătianu că-i dă bani să-l împuşte pe Cuza şî el să fii ca şî rege. Şî el li-o spus că-l dă jos

Pi urmă o spus tot el :

— Doamne, Cuza, să vorbeşte boierii să ti dea afară !

— Bre, zise, să-ndoim străjile, unde-i unu să punem doi !

Ş-o pus straje-ndoită.

Dup-aceea s-o dus Brătianu iar la el în casă şî i-o pus cuţîtu-n piept şî l-o silit să zică că n-a mai fi domn, să-ş dea demisîia. Ş-o dat-o şî l-o pus în trăsură şî l-o scos afară din Bucureşti şî i-o tras clopotile să zîcă lumea că-i mort. Şî el, pi urmă, o mai trăit douăzeci di ani şî s-o-ngropat la o moşîie a lui.

Brătianu a făcut treaba aceea şî pi urmă el a adus pi regiu [1] aista.

Sî vorbea bine di Cuza. El zicea să fie unire ş-un duh în lume, să trăiască oaminii unit unu cu altu. [2]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia, Graiul nostru, I (1906—1907) 398—399

[1] regiul = regele.
[2] Material din Gohor, — Tecuci. (Nota culegătorilor)

(L-A DAT JOS CAROL)

Nainte di Cuzea, oamenii irea-mpărțiți în brasle : neamuri, postelnici şî mazîli ; ăilalț irea birnici şî mai irea şî clăcaş. Neamurile avea să strîngă cară di podvadă pîntru muscali, că irea muscali mulț, Doamne fereşti, în țară, şî trecea mereu să să bată cu turcu.

Neamurile şî mazîlii nu făcea meliție, numa birnicii făcea meliții şî ăştia da cîti-un om-doi din sat, pintru tot satu. Clăcaşîi irea robi la ciocoi ; ii irea-mpărțiț în trii : frunte, mijloc şî coadă. Fruntea plătea o sută patruzeci di lei vechi pă an, mijlocu şaizeci şî da ş-o găină, şî coada plătea triizeci şi cinci di lei ş-avea voie să pască cu vitili pă moşîile ciocoilor, s-aducă lemne din pădure şî dacă cosea fîn sau ara porumb pă moşîile ciocoilor, da dijmă din cinci una. Ehe ! Oaminii trăia atuncea mai bini, irea mai îndestulaț din toati, avea viti multi şî frumoase, şî nu irea nici fuduli ca acuma. Oaminii umbla-mbrăcaț cu zeghi albă di dimie şî ițari, şî opinci în picioari, da nu ca acuma ghete ; cizme n-avea dicît cîti-un postelnic sau mazîl, or boier di neam, şî ăştia rar ! Aşa a fost pînă la Cuzea.

Dipă ci-a vinit Cuzea, a dat tot jos, a stricat toati breslili şî pă undi irea bani pă la mănăstiri el îi lua ; a luat di la Ciolanu di la Ipiscupie, şî irea ipiscup părintili Filoftei, şî i-a luat lada cu totu.

Şi ci-a făcut, ci-a dres, că l-a dat jos Carol[1], şî cîn l-a dat jos irea formili făcuti ali domnitorului şî meliţia s-a sculat şî oltenii irea mai răi, ş-a fos strigînd mereu: „Ai di-ţ dă socoteala meliţîi, ci umbli?" Şi pă urmă s-a pus Caru domnitor, mi să pari, la şaizeci şî şase.[1]

I. A. Candrea Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia: Graiul nostru, I (1906—1907), 233—234

[1] Informatorul pronunţa „Caru" în loc de Carol. (n.n.)
[1] Material din Pietroasa de Sus — Buzău. (Nota culegătorilor)

(FĂCEAM DE GARDĂ LA PALATUL LUI)

Am făcut oştiri pi vremea lu Cuzea. He, he, sireacu, ci mai barbat iara!... Tomna-n noaptea cîn l-a dat jos din tron, iaram di gardă la palatu lui. Nu ştiam nimic cam ci să fii. Tomna noaptea tîrziu văzui că-ntra tunari cu roatili di la tunuri îmbrăcati cu rotogoali di pai. Ci să zîc ? N-am văzut cum l-a zgonit. Spunea unii că l-ar fi învelit c-un cearşaf şî l-ar fi suit într-un rădvan ş-a luat-o la goană. [1]

I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia : Graiul nostru, I (1906—1907), 309

[1] Material din Blihani — Putna. (Nota culegătorilor)

(DIN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL)

De aia a intrat spurcaţî ăia, că iei avea tactică mare întrale războiului. N-ai văzut că iei cum a cătat tot de a scos toati puştile din sat, că iei credea că-i puşcăm noaptea. Da făcusă nemţî doauă care de puşti, din sat. După aia ne-a dat îrtie la mînă şi zîcea că Fertinan plăteşte, că iei i-a adus aicea, că dacă era copilu lu Cuza la noi, n-ar fi venit ăştia pistă noi. [1]

V. Vîrcol, *Mehedinţenii ca ostaşi. Texte în graiul lor* în „Izvoraşul", XV (1936), n. 7—8, 265

[1] V. Angelescu, com. Miculeşti. (Nota culegătorilor)

SFÎRŞITUL LUI VODĂ CUZA

Aşa zice, dar Dumnezeu mai ştie! Cuza se culcase şi adormise, bun-bucuros că ţara merge bine şi lumea e voioasă şi sătulă. Clopoţelul îi şedea la picioare, ca astfel, cînd la o ceva, să-i şi deie de ştire ce-i prin oraşe şi prin sate; vezi că aşa era făcut, tot din mintea lui, acel clopoţel năzdrăvan! Dar, pe la o vreme de noapte, ce să se pomenească? Ochii ciocoilor parcă ce pîndeau? Lor nu le venea la chiteală cum Vodă liniştise pe norod. Era ca după şapte ani de domnie, dar ce făcuse el, inima dintr-înşii da. Şi s-a aflat unul, zicese, Comănău, de unde o fi fost! şi unul Miluţă, şi iaca n-au vrut să-i ţie credinţa, măcar că juraseră! Cuza se încredea într-înşii, căci erau cei mai de aproape ai lui, dar nu vezi dumneata? Îţ priesc, da eu dacă vreu să mă lepăd de lege, mă ajung cu altul şi te pasc, te pasc, pînă te scot la hat... Aşa şi cei doi s-au ajuns cu santineaua şi au intrat acolo, unde dormea Domnul.

Clopoţelul îi spusese de mai înainte de una ca asta, da el nu s-a potrivit, că umbla cu dreptatea şi cine şi ce avea să aibă cu dînsul? Unul l-a ţinut cu de-a sila, celălalt i-a dat cămaşa la o parte şi l-a iscălit pe spate cu fierul, cum că „el ţine la dreptate şi la norod". Şi aşa, ceilalţi crai văzînd aceasta, ar fi primit şi ei ca să se ducă din scaun

Domnitorul. El, zice-se, a scăpat numai în colţuni şi a scăpat tocmai la muscal, dincolo, peste Prut. Nu se ştie dacă mai sînt doi sau trei feciori de-ai lui, care, cînd vor veni, au să scoată iarăşi la lumină lumea. Unul dintr-înşii e cu cruce în spate, deci, vrînd-nevrînd, tot Crai are să fie... Tot el are să puie de acum iarăşi oca în cinste şi cîntarele cele drepte. Lumea are s-o ducă mai bine, nu ca acuma, că munceşti de-ţi fuge sufletul pentru banii hăznelii, iar la boieri le fuge hoitul de bine! Pe urmă are să-şi şindrilească curţile cu piei de ciocoi, că, Doamne iartă-ne şi fie-i ţărîna sfîntă lui bietul Cuza, dar prea îşi podesc străinii curţile cu galbeni! Azi binele şi dreptatea şăd, săracele, îngropate la ţintirim. Vor ieşi cînd le va striga bietul Cuza! [1]

D. Furtună, Firicele de iarbă. Povestiri şi legende româneşti. Bucureşti, f.a., 20—22

[1] (Săveni-Dorohoi). (Nota culegătorului)

(CUM ȘI-A AȘTEPTAT CUZA SFÎRȘITUL)

Astă-vară, un vizitiu din Tecuci îmi spunea că pe vremea lui Cuza era căpitan de poștă. Din spusele lui, țin minte că-mi istorisea cum în vremea pribegiei, Cuza venea deseori la Ruginoasa, sub chipul unui mocan, iar cînd simțea că-i vestit în țară, și mai cu samă în sat, pleca plîngînd.

Vizitiul spunea că, Cuza cînd își simți sfîrșitul vieții lui, porunci să i se facă un sicriu frumos. Veni iarăși sub straiele mocănești, în curte se dezbrăcă, se așeză în sicriu și închise ochii pentru totdeauna.

Tudor Pamfile în „Ion Creangă", IV (1911), n. 9, 274

(COROANA DE FLORI)

Pe cînd se aştepta sosirea corpului la graniţa Iţcani, delegaţii Dorohoiului şi ai Botoşanilor se aflau acolo în număr destul de frumos, deja cu două zile înainte. În zorile zilei de sosire a gloriosului corp, unul din aceşti delegaţi, şi anume: d. I. Lăţescu de la Hudeşi, a făcut o revistă asupra grădinilor din Suceava, pentru a procura o cunună de flori. Din întîmplare, ochii lui se opriră asupra unei grădini destul de bine aranjată. D-sa intră înlăuntru exprimîndu-şi dorinţa de a cumpăra o cantitate din florile grădinii.

— Dar pentru care scop aveţi trebuinţă de aceste flori? îl întrebă proprietarul grădinii.

— Pentru a orna corpul lui Vodă-Cuza.

— Îmi pare rău dar pentru acest scop n-am flori de vînzare.

D. Lăţescu se reîntoarse mîhnit la gară. Abia trecu însă o jumătate de oră şi deodată un cineva îi prezintă un braţ de flori. Era tocmai proprietarul grădinii, cu care vorbise mai înainte.

— Dar bine, domnul meu, îi zise d. Lăţescu,cu politeţea-i obişnuită, dumneata îmi refuzaseşi mai adinioară aceste flori!

— Da, domnule, îi răspunse acesta, care de-altmintrele nu era decît un român verde din Suceava, da, v-am refuzat aceste flori, pentru că nu credeam de demnitatea unui român, a vinde flori, cînd era vorba de a orna cu ele corpul lui Vodă-Cuza.

Domnul Lățescu, uimit de aceste patriotice cuvinte, primi brațul de flori și împleti cea mai frumoasă cunună, pentru primirea lui Vodă-Cuza.

Din volumul: Doliul țării la moartea lui Alexandru Ioan Cuza I. Preparat prin îngrijirea Asociațiunei lucrătorilor tipografi români din Iași. Iassy, 1873, 125—126

BIBLIOGRAFIA IZVOARELOR FOLOSITE :

VOLUME :

1. Cuza-vodă şi călugării. Craiova : Tipografia Filip Lazăr, 1895.
2. Danilescu, P., Alexandru Ioan I Cuza în tradiţia populară. Poveşti şi anecdote. Vol. I., Craiova, 1909.
3. Danilescu, P., În drumul păcatelor. Craiova, 1908.
4. Doliul ţerii la moartea lui Alexandru Ioan Cuza I. Preparat prin îngrijirea Asociaţiunei lucrătorilor tipografi români din Iassy, 1873.
5. Domnia şi detronarea lui Cuza-vodă. Bucureşti, 1912.
6. Dumitraşcu, N. I., Moşteniri. Povestiri, legende şi amintiri istorice.
7. Dumitrescu-Bistriţa, Gh. N., Cîntece din folclor. Culegere întocmită de..., Craiova, 1960, 8.
8. Furtună, D., Cîntece bătrîneşti din părţile Prutului. Bucureşti, 1927.
9. Furtună, D., Firicele de iarbă. Povestiri şi legende româneşti Bucureşti, f.a.
10. Georgescu-Tistu, N., Folklor din judeţul Buzău. Bucureşti, 1928.
11. Întîmplări din viaţa domnitorilor români. Cluj. f.a.
12. Lazăr, Victor, Legende istorice de pe pămîntul României, povestite de..., Cluj, 1922.
13. Mrejeriu, L., Kirileanu, S. T. şi Popescu-Vînători, Gh., Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor. Piatra-Neamţ, 1909.
14. Pamfile, Tudor ; Cîntece de ţară adunate de... Bucureşti, 1913.
15. Rădulescu-Codin, C., Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice. Bucureşti, f.a.

16. Rădulescu-Codin, C., Legende, tradiţii şi amintiri istorice adunate din Oltenia şi Muscel. Bucureşti, 1910.
17. Rîureanu, C., Vodă-Cuza. Pilde şi întîmplări din viaţa sa. Bucureşti, f.a.
18. Schwarzfeld, M., Două istorioare din viaţa lui Cuza-vodă. Craiova, 1892.
19. Sevastos, Elena Didia Odorica, Cîntece moldoveneşti. Iaşi, 1888.
20. Teleor, D., Anecdote din vaţa lui Cuza-vodă. Bucureşti, f.a.

PERIODICE :

1. *Albina*, revistă pentru popor, Bucureşti, 1897—1916, 1922—1928.
2. *Grai şi suflet.*
3. *Graiul nostru*, vol. I. (1906—1907), texte din toate părţile locuite de români, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia.
4. *Ion Creangă*, revistă de limbă, literatură şi artă populară, editată de Tudor Pamfile, Bîrlad, 1908—1921.
5. *Izvoraşul*, revistă muzicală populară, Turnu-Severin, 1919—1940.
6. *Neamul românesc pentru popor.*
7. *Şezătoarea*, revistă de folclor, editată de Artur Gorovei, Fălticeni, 1892—1929.

POSTFAȚĂ

Expresie a unei epoci de mari prefaceri economice și sociale, personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza polarizează viguros fapte și atitudini cu un profund conținut progresist. Acestea toate rezultă atît din documentele vremii (documente de istorie socială), cît și din cele de istorie literară. Deosebit de grăitoare în acest sens sînt variatele texte de literatură populară, consemnate de nenumărate culegeri și publicații folclorice, texte din care prezentul volum reunește pe cele mai reprezentative.

În trecut au mai apărut unele antologii de folclor constituite mai ales din legende istorice, în cuprinsul cărora se urmărea reliefarea momentelor și personajelor proeminente din istoria noastră. Au fost publicate materiale folclorice despre Negru-Vodă, despre Vlad-Țepeș, despre Ștefan cel Mare, despre Matei Corvin, chiar despre Tudor Vladimirescu și Cuza-vodă, însă atunci cînd edițiile respective aveau să se adreseze unor mase largi de cititori, școlarilor și oamenilor simpli, s-a adoptat procedeul prezentării faptelor pînă acolo unde acestea puteau fi invocate fără ofensarea monarhiei sau a sprijinitorilor ideologiei dominante din epocă. Autorii unor astfel de antologii (M. Steureanu [1], N. P. Boerescu, D. Bîrzotescu, G. C. Mielcescu [2], la sfîrșitul veacului trecut, au preferat

[1] M. Steureanu, *Culegere de legende și poesii istorice pentru usul claselor II și III, rurale.* Ediția VII, Craiova, 1893.

[2] N. P. Boerescu, D. Bîrzotescu și G. C. Mielcescu, *Legende și poesii istorice pentru clasa a II-a primară urbană și rurală. Pitesci,1894.*

mai curînd tăcerea în legătură cu domnul Cuza, ignorînd imensa majoritate a materialelor care vorbeau despre el.

O poziţie pozitivă şi curajoasă faţă de creaţia folclorică în legătură cu domnitorul Alexandru Ioan I au manifestat însă cercetătorii şi culegătorii pasionaţi ai folclorului din primele decenii ale veacului nostru, intelectuali apropiaţi de sat şi de oamenii adevăraţi ai poporului nostru, care nu s-au sfiit să culeagă şi să publice creaţia populară chiar dacă prin întregul său conţinut se dovedea potrivnică dinastiei întemeiată în urma detronării abuzive a domnitorului Cuza. Am aminti în acest sens pe: Petre Danilescu[1], Dumitru Furtună[2], Leon Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători[3], Corneliu-Rădulescu-Codin[4], la care ar mai putea fi adăogaţi şi alţii.

Dacă valoric, autorii pe care i-am amintit în grupul celor ce ezitau să insiste asupra adevărului nu reprezintă aproape nimic nici în paginile istoriei literare şi nici în cele ale istoriei folcloristicii, numele care ilustrează cea de a doua atitudine sînt cunoscute şi apreciate.

Un proces paralel s-a petrecut şi în literatura cultă unde cîţiva condeieri, pe care numai stăruind îi putem distinge de sub colbul cu care vremea i-a acoperit darnic, au fulgerat veninos împotriva „tiranului" pe care îl denunţau calomnios ca pe un dictator viciat şi periculos. Din fericire, nici atunci şi nici mai tîrziu, ei nu au aflat cititorii creduli pe care îi căutau. În schimb, şi atunci şi astăzi au fost şi sînt citite cu emoţie lucrările literare ale unor autori de prestigiu care au scris despre Cuza-vodă cu obiectivitate şi sinceră preţuire. Este vorba de: Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, George Baronzi, Cezar Bolliac, Dimitrie Bolintineanu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Alexandru Vlahuţă, Alexandru Macedonski, Mihail Sadoveanu, George Tutoveanu ş.a. (În treacăt fie spus, realizarea unei antologii care să cuprindă aceste valoroase opere, ar completa imaginea pe care prezenta culegere de texte folclorice o creionează acum.)

Cuza-vodă, luminat patriot şi om de stat cu vederi largi, democratice, aplecat spre glasul şi năzuinţa celor mulţi pe care îi înţelegea şi îi iubea, expresie practică şi activă a generozităţii unei generaţii de înflăcăraţi iubitori ai ţării şi poporului, a devenit în scurtă vreme simbolul

[1] Petre Danilescu, *Alexandru Ion I Cuza în tradiţia populară. Poveşti şi anecdote.* Vol. I., Craiova, 1909.

[2] D. Furtună, *Firicele de iarbă. Povestiri şi legende româneşti. Bucureşti*, f.a.

[3] L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu şi Gh. Popescu-Vînători, *Cuza-Vodă. Istorisiri pentru popor.* Piatra-Neamţ, 1909.

[4] C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice adunate din Oltenia şi Muscel.* Bucureşti, 1910.

înfăptuirilor naţionale şi sociale ale timpului. Personalitatea sa exprimă deci conţinutul înaintat al epocii unioniste. Aşa se face că, pentru masele populare, asocierea numelui său cu marile înfăptuiri ale vremii apare ca un fapt pe cît de necesar, pe atît de firesc. Cuza este cuvîntul care în concepţia ce se desprinde din literatura populară a maselor sintetizează : unirea Moldovei cu Ţara Românească, creşterea demnităţii europene a statului nostru, secularizarea averilor mînăstireşti şi înfrîngerea vanităţii clerului lacom şi venal, reforma agrară din 1864, drepte şi susţinute îmbunătăţiri administrative, organizarea armatei naţionale ş.a. Cum se poate vedea din unele materiale ale acestui volum, Cuza a simbolizat încă multă vreme personalitatea în care se puneau speranţe pentru rezolvarea chestiunilor de interes general. Lui îi sînt atribuite merite care, de fapt, revin tuturor elementelor şi forţelor progresiste ale timpului, în fruntea cărora s-a situat. Este de observat că formarea mitului Cuza-vodă a fost susţinută şi grăbită, în ciuda voinţei lor, de duşmanii progresului şi ai domnitorului progresist, care, înlăturîndu-l şi instaurînd un regim politic potrivnic, au făcut să se vadă mai clar calităţile voevodului patriot alungat.

Cum era şi normal, cel de activitatea căruia au fost legate atît de mari înfăptuiri avea nenumărate trăsături de caracter de o mare frumuseţe umană. De aceea, se spune totdeauna despre Cuza că era drept, viteaz, bun, iertător, prietenos, frumos, ager la minte, milos, petrecăreţ, modest, acestor atribute putîndu-li-se adăoga altele asemănătoare prin conţinut. Încît mitul Cuza-vodă, aşa cum apare din folclorul literar, este complex, privind atît laturile supraumane ale eroului cît şi pe cele profund umane. Or, pentru comunicarea unor atît de variate idei şi atitudini, creatorii populari, contrar unor opinii care au fost susţinute, au făcut apel la posibilităţile oferite de diverse genuri de creaţie, au simţit nevoia să vorbească despre Cuza în diverse specii folclorice. Este adevărat că locul cel mai însemnat îl ocupă legendele, povestirile, istorioarele şi anecdotele (care corespund întrucîtva schiţelor din literatura cultă), toate conturate creaţii epice. Lor li se adaogă însă numeroase tradiţii şi amintiri narative, care, deşi lipsite de subiect propriu, nu sînt mai puţin însemnate cîtă vreme comunică idei, atitudini, deosebit de valoroase. Iubit de masele populare, eroul a aflat ecou adesea şi în unele specii ale genului liric, cum sînt : cîntecul, doina (mai ales atunci cînd era vorba de ostăşie), urătura de Anul Nou, proverbul şi zicătoarea (creaţii ale liricii de cugetare) şi altele. Nu este vorba deci de o reflectare puţină şi palidă a figurii domnitorului Cuza. în literatura

noastră populară, ci de una profundă şi diversă, pe măsura faptelor şi însuşirilor atribuite eroului [1].

Totodată, pe lîngă observarea bogăţiei structurii de gen a folclorului creat în legătură cu personalitatea acestui domnitor, e necesar să fie subliniat adevărul că apartenenţa de clasă a celor ce au realizat aceste creaţii a fost complexă şi variată. Folclorul despre Cuza nu este numai un folclor de origine ţărănească, unele materiale au apărut în mediul urban fiind expresia atitudinii păturilor populare orăşeneşti, a lucrătorilor şi meşteşugurilor, a micilor funcţionari, pături legate cu aceeaşi puternică simpatie faţă de domnitor.

Ediţia de faţă, care reuneşte principalele mărturii populare despre Cuza, poate facilita atît înţelegerea mai temeinică a trăsăturilor portretului moral şi fizic al domnitorului epocii unioniste, cît şi familiarizarea unei largi mase de cititori cu unele din creaţiile folclorice în care au fost conturate, exprimate.

Despre actul unirii Moldovei cu Ţara Românească, un informator se grăbea cîndva să răspundă : „Cuza-vodă a unit ţărişoarele noastre, pe Valafia cu Ţara moldovenească“ [2], simplificînd simbolic ţesătura densă a faptelor vremii. Pentru cei mulţi, unirea a trebuit să însemne totodată întărirea independenţei de stat, înlăturarea secularului jug otoman. De aceea, mergînd la Istambul, domnitorul a obţinut „să iasă din închisori şi din robie toţi românii care, robeau în ţara turcească şi nu mai ştiau, săracii, de atîta amar devreme, nici de taică, nici de maică, nici de fraţi, nici de surori. Şi să plece oamenii acasă.“ [3]

Adesea, se arată că domnitorul se sprijinea pe deplina înţelegere a experienţei seculare, pe care o preţuia oricînd avea prilejul să o descopere. Unui bătrîn cu care stă de vorbă îi spune : „să trăieşti căci moşnegii sînt înţelepţi şi cuminţi ca. nişte ceasloave din care cei tineri trebuie să culeagă înţelepciunea şi păţaniile lor, ca să fie oameni vrednici“ [4]. Totdeauna, aşa cum se spune în mai multe locuri [5], [6], se dove-

---

[1] Vezi pentru aceasta : V. Adăscăliţei, *Imaginea lui Cuza-vodă în folclor* în „Iaşul literar“, X (1959), nr. I, pp. 81—89 şi Dan Simonescu, *Înfăptuirile domnitorului Al. I. Cuza în folclor în* „Călăuza bibliotecarului“, XII (1959), nr. 1, pp. 4—6.

[2] C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice adunate din Oltenia şi Muscel*. Bucureşti, 1910, p. 41.

[3] C. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice*. Bucureşti, f.a., pp. 165—167.

[4] L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu şi Gh Popescu-Vînători, *Cuza-vodă. Istorisiri pentru popor*. Piatra-Neamţ, 1909, pp. 80—83.

[5] Idem, p. 155.

[6] Ibidem, p. 154.

deşte a fi un însufleţit iubitor al obiceiurilor strămoşeşti, la care nu a înţeles să renunţe nici în palatul princiar, nici în exil.

Organica legătură cu poporul, cu ţărănimea, l-a făcut să înţeleagă cît de necesară era îmbunătăţirea soartei acesteia şi, prin unele măsuri pe care le-a luat, Cuza s-a străduit să contribuie la vindecarea, fie şi parţială, a unor răni deschise de veacuri de nemiloasă exploatare feudală. În „Proclamaţia Măriei Sale Domnitorului către sătenii clăcaşi", numărul 1015 din 14 august 1864, dată la Bucureşti, se spunea : „Claca este desfiinţată de-a pururea şi de astăzi voi sînteţi stăpîni pe braţele voastre ; voi aveţi o părticică de pămînt proprietate şi moşie a voastră ; de astăzi voi aveţi o patrie de iubit şi de apărat" [1]. Pasajul citat apare ca o adevărată replică practică la „Proclamaţia de la Padeş", în care Tudor Vladimirescu sublinia că „patria este norodul, nu tagma jefuitorilor". Crearea, pentru ţăranul român a iluziei (pentru că în destule cazuri, datorită modului cum a fost înfăptuită, la aceasta s-a redus reforma de la 1864) proprietăţii, a avut totuşi consecinţe deosebite în ce priveşte dezvoltarea conştiinţei sociale naţionale şi patriotice.

De aceea, afirmaţii ca : „De nu era el nu mai aveam azi pămînt şi tot clăcaşi era să murim" [2], apar adesea în materialele folclorice culese. Pentru autorii literaturii populare, reforma agrară este în multe privinţe concretizarea unei atitudini sufleteşti a domnitorului, care, în peregrinările sale prin ţară, „nu găzduia acolo unde îi pregătea loc ispravnicul şi nici nu se ducea unde erau adunaţi boierii, ci se da jos din trăsură şi se ducea acolo unde vedea ţărani mai mulţi şi sta cu ei de vorbă, despre nevoile lor" [3].

Lupta domnitorului împotriva boierimii reacţionare care se opunea din toate puterile măsurilor ce aveau să aducă raze de speranţe în viaţa ţărănimii, îi face pe cei mai mulţi să vadă în personalitatea lui, trăsături pe care în mod obişnuit le-au avut toţi marii apărători ai dreptăţii celor obidiţi, haiducii şi capii răscoalelor. „El a silit pe ciocoi să plătească bir şi să asculte de legi. Ba, ălora care n-ascultau, le da fum" [4], spune un informator care îşi imagina mai învăluit ceea ce altul exprima deschis : „gîndul lui era aşa : să facă din coconaşi-ţigani ; din ţăraniboieri şi din călugări — oameni de treabă [5]. Cuza, după mărturiile din

[1] Arhivele Statului Iaşi (Documente cedate expoziţiei de la Muzeul Unirii).

[2] I. A. Candrea, Ovid Densusianu şi Th. D. Speranţia, *Graiul nostru,* I (1906—1907), pp. 210—211.

[3] L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu şi Gh. Popescu-Vînători, op .cit., p. 168.

[4] C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiţii...,* p. 105.

[5] D. Furtună. *Firicele de iarbă. Povestiri şi legende româneşti.* Bucureşti, f.a. pp. 16—20.

folclor, avea să-i trateze pe boieri aşa cum au făcut uneori haiducii. Un informator declară, fără reticenţe, că l-a auzit spunînd : „să scap întîi de cîini şi pe urmă vă dau eu pămînt la toţi" [1], tot aşa cum — într-altă împrejurare — ar fi jurat : „Să nu mor pînă nu mi-oi face un rînd de curţi domneşti acoperite cu piei de ciocoi !" [2]

În alte naraţiuni populare, antagonismul Cuza — boierime este înfăţişat mai modern, mai potrivit cu mijloacele reale ale epocii. Pentru a înfrînge dîrzenia exploatatorilor, el „a chemat armata şi a înconjurat cu puşti şi cu tunuri, palatul şi camera" [3].

Atunci cînd de la reforma agrară trecuseră decenii numeroase, cînd inconsistenţa unora din prevederile ei au apărut cu claritate pentru toţi, un comentator popular recunoştea acest lucru însă ţinea să păstreze neştirbită imaginea domnitorului atît de iubit, observînd : „Nici cînd cu Cuza n-o dat pămînt la mulţi. O zis că ba o fost coşerari, ba pădurari, prisăcari, şi nu le-o dat. El, bietul Cuza, o dat la toţi, dar boierii o făcut aceea". [4]

Antifeudalismul voevodului, aşa cum apare el în folclor, este de esenţă populară, ţărănească, fără coloratură burghezo-liberală, cum ar fi fost de aşteptat, faptul explicîndu-se prin poziţia creatorilor literaturii populare în care este vorba de reforma agrară de la 1864.

De amintirea neobositului domnitor se leagă şi alte acte de stat : secularizarea averilor mănăstireşti, în mare parte exploatate atunci de mănăstirile străine (greceşti) de la muntele Athos, cărora fuseseră închinate şi de care ajunseseră să depindă mai mult în epoca domniilor fanariote. Într-o măsură apreciabilă, secularizarea averilor mănăstireşti a fost un preludiu al reformei agrare şi o completare preventivă a acesteia. Pe planul conştiinţei maselor, ea a avut un ecou mai larg, deoarece a lovit în poziţia dominantă a religiei şi clerului. Anticlericalismul lui Cuza, degajat din creaţiile folclorice care vorbesc despre aceste atitudini ale sale este plin de tact, nu jenează unele convingeri religioase ale maselor, fiind îndreptat îndeosebi împotriva apucăturilor boiereşti ale slujitorilor bisericii, împotriva exploatării pe care aceştia o practicau în felul moşierimii.

Un text de care dispunem surprinde analitic şi profund această stare de fapt, atunci cînd reproduce cuvintele domnitorului : „Ca să nu mai

---

[1] I. I. Stoian, *Texte folclorice din Rîmnicul-Sărat* în „Grai şi suflet" III (1927) fasc. 1 pp. 126—127.

[2] L. Mrejeriu S. T. Kirileanu Gh. Popescu-Vînători, op. cit. p. 110.

[3] Petre Danilescu, *Alexandru Ion I Cuza în tradiţia populară. Poveşti şi anecdote.* Vol. I., Craiova, 1909, pp. 24—25.

[4] I. A. Candrea, Ovid Densusianu şi Th. D. Speranţia, op. cit., 422.

fiţi boieri, ci numai călugări, am să vă iau moşiile cele multe care vă aduc atîta belşug, de vă îmbuibaţi ca nişte trîntori" [1], tot aşa cum un alt text arată că „stareţul Floreştilor, cu boierul Cerchez, vrea să fure hrisoavele apărate de moş Fedeleş" [2].

De aceea, Cuza „s-a pus pe capul călugărilor şi nu le-a mai dat pace pînă ce nu le-a luat moşiile, cum le făgăduise. Şi ce bine crezi c-a făcut... bine, nu glumă! Dumnezeu să-l ţie în cer la el!" [3], spune despre lupta sa, pe care unii ar fi vrut să o considere împotriva bisericii în general, un informator care, aşa cum se vede din consideraţia finală, este credincios.

Prin secularizarea averilor mănăstireşti, în mare parte exploatate mai crunt decît cele boiereşti, domnitorul a năzuit să rezolve concomitent mai multe probleme: redarea unei însemnate părţi din pămînturi ţării şi celor ce munceau, realizarea autocefaliei bisericii române şi — de aici — întărirea premizelor necesare manifestărilor independente în politica externă a statului naţional român. Este bine cunoscută o anecdotă care arată că, la presiunea diplomatică a reprezentanţilor ţărilor străine, mobilizaţi de patriarhia de la Constantinopol, domnitorul răspunde convocîndu-i şi lăsîndu-i să aştepte pînă cînd, în ţinută de casă, „strîngînd halatul în jurul corpului, ieşi din iatacul domnesc şi porni spre salonul galben unde se plictiseau diplomaţii; deschise uşa încet, îşi scoase scufia de noapte din cap, salută strîngînd şi mai bine halatul la piept şi zise: — Domnilor, aici sînt la mine acasă!" [4], făcîndu-i pe toţi să înţeleagă că orice stăruinţă este zădarnică. Alte istorioare arată că unii din trimişii care nu aveau nici o calitate diplomatică, au primit un tratament şi mai dur [5]. Reţinerea tuturor acestor amănunte, colportarea lor largă, arată că masele au aprobat hotărît poziţia domnitorului.

Prin altele din faptele sale, Cuza-vodă apare ca un reticent întîmpinator al avîntului luat de burghezie în dezvoltarea sa, avînt care pleca de la ignorarea intereselor generale ale maselor. De aceea, domnitorul este arătat în folclor ca un opozant permanent al înşelătoriilor negustorilor pe care ar fi vrut să-i facă drepţi şi cinstiţi, să-i oprească de a mai oprima sărăcimea. Au rămas în tradiţia populară măsurile de greutate pe care le-a introdus şi care au dat naştere nemulţumirilor comercianţilor atît de aspru sancţionaţi, dacă uitau să le respecte. Un

---

[1] Victor Lazăr, *Legende istorice de pe pămîntul României, povestite de...*, Cluj, 1922, pp. 63—64.

[2] L. Mrejeriu, S .T. Kirileanu şi Gh. Popescu-Vînători, op. cit., p. 75.

[3] P. Danilescu, op. cit., p. 22.

[4] D. Teleor, *Anecdote din viaţa lui Cuza-vodă.* Bucureşti, f.a., pp. 11—12.

[5] L. Mrejeriu f. a., loc. cit., p. 60.

cîntec lăutăresc din Bucureşti spunea : „Şi crîşmarul, mare hoţ, Dă acum din colţ în colţ. / Pescarul şi cu băcanul, / Brutarul şi măcelarul, / Toţi se prăpădesc de frică / Dacă-s prinşi cu-ocaua mică“ [1]. Domnitorul însuşi se îngrijea ca măsurile pe care le-a luat să fie aduse la îndeplinire, învinuindu-i pe negustori că : „voi prădaţi pe ţărani, din a cărei sudoare şi muncă ne hrănim“ [2].

Întreg aparatul funcţionăresc de stat, după cum se arată că ar fi vrut domnitorul, trebuie slujit de oameni capabili, cinstiţi, şi omenoşi. Cuza „a scos focul, usturimea — bătaia — ; că pe vremea aceea, cînd te bătea cineva erai bun bătut şi n-aveai cui să te plîngi şi să ceri dreptate“. Pentru aceasta a folosit totdeauna atît blîndeţea cuvîntului, cît şi asprimea pedepselor pe care le împărţea unde era nevoie (judecătorilor beţivi [3], ofiţerilor nemiloşi [4] etc.).

O deosebită grijă a manifestat domnitorul pentru organizarea armatei, fiind legat de aceasta prin preocupările sale de tinereţe, prin gradul de colonel, pe care nu l-a devansat atunci cînd a fost ales voevod. Aşa cum menţionează destule materiale folclorice, domnitorul simţea o plăcere deosebită să stea de vorbă adesea cu ostaşii, fără ca ei să ştie întotdeauna cu cine conversează. Afla astfel destule lucruri la sursa cărora n-ar fi putut ajunge altfel. Îi plăcea naivitatea soldaţilor care urau deschis pe cei răi şi nedrepţi, lua măsuri împotriva incorectitudinilor pe care ajungea să le ştie, bea doctorii amare ca să-i convingă pe bolnavi că sînt bune şi folositoare [5], chefuia cu unii din ostaşi admirîndu-le isteţimea [6].

Pentru a ajunge la aceste atitudini şi pentru a lua măsurile pe care le-a luat, Cuza avea nevoie să cunoască viaţa celor mulţi direct, nu prin relatările altora. Tradiţia înregistrează, de aceea, un număr impresionant de situaţii în care domnitorul a apărut cînd în haine de mocan, cînd în straie sărăcăcioase de plugar, cînd în uniformă soldăţească, cînd în zdrenţe de cerşetor etc. Şi, de fiecare dată, ajuns în încurcătură (ca atunci cînd călugării de la mănăstirea Floreşti au vrut să-l bată sau cînd negustorul Soare, de la Galaţi, îl aruncă afară din crîşmă) „a dat straiele cele de pe-asupra într-o parte şi numai ce a arătat portul

---

[1] G. A. Lăzăreanu, în „Izvoraşul“, XXI (1940), nr. 1, pp. 20—22.

[2] L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu şi Gh. Popescu-Vînători, op. cit., pp. 102—103.

[3] Idem, pp. 146—147.

[4] Ibidem, pp. 36—38.

[5], [6] N. I. Dumitraşcu în „Ion Creangă“, IV (1911), nr. 9, p. 279.

domnesc"[1]. Adesea, spun povestirile, a avut de îndurat bătăi şi sudălmi, dar numai cu preţul lor putea să afle adevărul. Tradiţiile în legătură cu omniprezenţa domnitorului au avut darul de a da multora impresia că într-o împrejurare oarecare l-au văzut pe Cuza, au stat de vorbă cu el, au simţit cum ştie să facă dreptate celor năpăstuiţi. Cînd cineva necunoscut martorilor oculari se comporta în felul voevodului, era de îndată asociat şi identificat cu acesta. Aşa s-a putut ajunge şi mai lesne la marea popularitate a domnitorului.

Datele pe care se bazează portretul său fizic şi moral sînt cu totul deosebite. Cei care susţin că l-au văzut spun că era „voinic"[2], „îndemînatec şi iute"[3], „chipeş"[4] şi „tare mîndru-n hainele de domn"[5]. Numai pe asemenea caracteristici se puteau susţine corespunzător trăsăturile sale sufleteşti. „Era om de treabă"[6] şi modest, pentru că „umbla pă jos"[7], în timp, ce Bibescu : „ăla se plimba prin ţară cu mare alai", avea „caleaşcă şaisprezece cai albi, cu hamurile roşii şi vizitii stîngaci"[8]. Era demn şi patriot fiindcă la Constantinopol, la sultan „a mers la palat drept, cu fruntea sus şi sabia zornăind ca un Făt-Frumos", cu toate că „era obiceiul ca domnii ţării noastre, cînd intrau... se tîrau... în genunchi". Curajos, a declarat : „aşa m-a trimis pe mine ţara", încît duşmanii au exclamat : „Bre, bre, bre ! La noi n-am mai văzut aşa om !"[9]. Viteaz, în aceleaşi împrejurări, arată un alt material, i-a spus sultanului : „Iscăleşte colea, ca să nu mai plătească ţara bir ! Iscăleşti ori te tai ? Şi sultanul, de frică să nu-l taie, a iscălit"[10]. Lipsit de îngîmfare, popular, „te duceai şi vorbeai cu el cum vorbesc cu dumneata acum"[11], ne asigură un informator. „Cuza-vodă nu era fudul"[12]. Omenos şi „bun suflet precum a fost Cuza n-a mai fost şi poate nu va mai fi"[13]. La el a găsit înţelegere şi haiducul Radu Anghel, spune tradiţia, care „auzise şi el de Vodă Cuza că era tare milos şi că ţinea la săraci tot cum ţinea şi el ; că Radu lua de la bogat şi da la sărac"[14].

[1] L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu şi GH. Popescu-Vînători, op. cit., pp. 105—106.
[2] I. A. Candrea, Ov. Densusianu şi Th. D. Speranţia, op. cit., p. 223.
[3] M. Lupescu în „Ion Creangă", X (1917), nr. 1—12, pp. 101—102.
[4] I. A. Candrea ş.a., loc. cit. pp. 335—336.
[5] Idem, p. 223.
[6] Ibidem, p. 223.
[7] I. A. Candrea, Ov. Densusianu şi Th. Speranţia, op. cit., p. 146.
[8] C. Rădulescu-Codin *Legende, tradiţii şi amintiri istorice adunate din Oltenia şi Muscel*, Bucureşti, 1910, pp. 105—106
[9] Idem.
[10] I. A. Candrea, Ov. Densusianu şi Th. Speranţia, op. cit., p. 354.
[11] I. I. Stoian, loc. cit., pp. 126—127.
[12] C. Rădulescu-Codin, *Legende*... pp. 105—106.
[13] D. Furtună, op. cit., pp. 16—20.
[14] C. Rădulescu-Codin, *Legende*... pp. 163—165.

Masele populare nu au știut nimic din urzelile monstruoasei coaliții. Un material mărturisește cu cîtă grijă se țineau ascunse orice relații deslușite despre soarta domnitorului, după detronare. „Boierii i-au făcut capătul. În crucea nopții l-au scos peste hotare... să nu mai calce pămînt românesc... Nimănui n-au spus adevărul. De întrebam unde-i Cuza, spuneau că trăiește; de întrebam de viață, spuneau că a murit"[1], tot așa cum în alte părți se spune fără înconjur: „spurcații de ciocoi l-au mîncat fript"[2], „azi nici prin biserici nu-l pomenește"[3]. „Brătianu a făcut treaba aceea și, pe urmă, el a adus pe regiu ăista"[4]. Singur regretul va stăpîni sufletele amărîte ale celor ce au aflat numai știri contradictorii în legătură cu domnitorul despre care aveau să spună mereu: „Ei, săracu Cuza, tare bine ne venea cu el!"[5]

Durerea încercată de masele populare la aflarea vestei că domnitorul iubit a fost alungat nu izvorăște numai din faptul că el realizase atîtea din năzuințele celor mulți, cît și din convingerea că de la conducătorii care l-au înlocuit nu rămînea nimic de așteptat. El doar „cu timpul descoperea toate"[6]; „să fi trăit, Dumnezeu știe ce-ar mai fi făcut!"[7], „avea să ne scape de cei care ne întunecă"[8]. Încît apare legitimă și firească dorința unora cuprinsă în cuvinte ca: „Era bine dac-avea feciori, că mai căpătam și noi o țandră de pămînt!"[9]

În acest fel, Cuza a rămas să însemne încă multă vreme, personalitatea istorică de care ar fi fost legate principalele înfăptuiri naționale și sociale.

Potrivit unor tradiții etnopshiologice[10], viitorul avea să măsoare tot mai insistent clipele mari ale trecutului apropiat, prin cuvinte care marchează începutul vremii de speranță, ca: „În anii Cuzii" și să amintească adesea „de steaua lui Cuza. Cît ți-i vara de mare, în toate nopțile vedeai o stea cu coadă lungă, cum tăia cerul de la Răsărit la Miază-Noapte și lumina pămîntul ca ziua. Și cu adevărat, bine a proorocit

---

[1] L. Mrejeriu, S. T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători, op. cit., pp. 95—96.

[2] I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția, op. cit., pp. 398—399.

[3] D. Furtună, op. cit., pp. 16—20.

[4] I. A. Candrea, Ov. Densusianu și Th. D. Speranția, op. cit., pp. 398—399.

[5] Idem, p. 221.

[6] Ibidem, p. 149.

[7] Ibidem, p. 354.

[8] V. Vîrcol în „Izvorașul", XV (1963), nr. 7—8, p. 265.

[9] I. A. Candrea, Ov. Densusianu și Th. D. Speranția, op. cit., pp. 226—227.

[10] Idem, p. 136.

steaua, că... numai ce... s-a urcat pe tronul țării domnul Cuza, cel mai mare și mai bun dintre toți domnitorii"[1].

Bazîndu-se pe substanța mitico-epică a tradiției, creația populară despre Cuza are și nenumărate valori care mărturisesc noua epocă, ca de pildă : mai clara perspectivă asupra rolului social al bisericii și clerului, conștiința înaintată a unității naționale, tendința de înfrîngere radicală a exploatatorilor, aprobarea unor reforme administrative și a creării unor instituții moderne ca : armata, școala ș.a.

În acest fel, literatura despre Cuza este în fapt literatura maselor populare despre ele însele, despre propriile aspirații, despre idealurile lor într-o precisă epocă istorică.

V. ADĂSCĂLIȚEI

[1] Leon Mrejeriu, S. T. Kirileanu și Gh. Popescu-Vînători, op. cit., p. 32.

SUMAR

IUBEA DREPTATEA ŞI FAPTELE MARI

URA STĂPÎNIREA TURCULUI

ÎI URA PE BOIERII HRĂPĂREŢI ŞI VROIA RIDICAREA ŢĂRANULUI

NU-I SUFEREA PE CLERICII FĂŢARNICI ŞI TEAMĂ NU AVEA

ÎI PLĂCEA SIMPLITATEA

PE ŞARLATANI ÎI ŢINEA DIN SCURT

ERA GOSPODAR

ȚĂRII BRAȚ ÎNARMAT ÎI DOREA

IUBEA STRĂMOŞEŞTILE OBICEIURI

POPORUL L-A IUBIT, CEI MARI L-AU NĂPĂSTUIT

BIBLIOGRAFIA IZVOARELOR FOLOSITE

Redactor : ARISTIDE POPESCU
Tehnoredactor : ION TUDOR

Apărut 1970. Format 540×840/16. Coli ed. 8,95. Coli tipar 18,5. A. nr. 14.249/1970. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 33—330

Tiparul executat sub comanda nr. 755 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România